

La Gramatiko de Lingvo Sen Gramatiko

verkis
Renato Corsetti

2018

La Gramatiko de la Lingvo Sen Gramatiko

**verkis
Renato Corsetti**

2018

LA GRAMATIKO DE LINGVO SEN GRAMATIKO

Enhavtabelo

1. enkonduko
2. ĉapitro 1-a
3. ĉapitro 2-a
4. ĉapitro 3-a
5. ĉapitro 4-a
6. ĉapitro 5-a
7. ĉapitro 6-a
8. ĉapitro 7-a
9. ĉapitro 8-a

Apendicoj

Ekzerco 1.1	Ekzerco 3.1	Aldona parto por anglalingvanoj 1
Ekzerco 1.2	Ekzerco 3.2	Aldona parto por anglalingvanoj 2
Ekzerco 1.3	Ekzerco 3.3	Aldona parto por anglalingvanoj 3
Ekzerco 1.4	Ekzerco 3.4	Aldona parto por anglalingvanoj 5
Ekzerco 2.1	Ekzerco 3.5	Aldona parto por anglalingvanoj 6
Ekzerco 2.2	Ekzerco 3.6	Aldona parto por anglalingvanoj 7
Ekzerco 2.3	Ekzerco 3.7	Tio, kion la Akademio de Esperanto diras: plena teksto de la deklaro
Ekzerco 2.4	Ekzerco 4.1	Ĝusta solvo de ekzerco 2.9.2
Ekzerco 2.5	Ekzerco 4.2	(2.10) Ankoraŭ pri "sia" sed nur por apartaj maniuloj pri gramatiko
Ekzerco 2.6	Ekzerco 4.3	Ankoraŭ pri nereкта parolo
Ekzerco 2.7.A	Ekzerco 4.4	(6.3) Kromaj klarigoj ne nepre legendaj
Ekzerco 2.7.B	Ekzerco 5.1	
Ekzerco 2.7.1	Ekzerco 5.2	
Ekzerco 2.7.2	Ekzerco 5.3	
Ekzerco 2.8.1	Ekzerco 6.1	
Ekzerco 2.9.1	Ekzerco 6.2	
Ekzerco 2.9.2	Ekzerco 6.3	
	Ekzerco 7.1	
	Ekzerco 7.2	
	Ekzerco 7.3	

Enkonduko

Ĉi tiu ne estas lernolibro por **komencantoj** sed lernolibro por **komencintoj**, por homoj, kiuj jam lernis Esperanton, kaj volas relerni ĝin laŭ la reguloj de la Fundamento de Esperanto.

En pluraj lernolibroj vi trovas klarigojn pri Esperanto kvazaŭ Esperanto estus la latina aŭ kvazaŭ Esperanto estus la angla. Tio evidente portas la verkantojn de la lernolibroj starigi regulojn bezonatajn por tia prezento.

Sed Esperanto estas nur Esperanto kaj la 16 reguloj de la Fundamento estas tute sufiĉaj.

Kompreneble al tio vi devas aldoni vian komunan prudenton, vian konon de la funkciado de via gepatra lingvo, vian senton pri logiko kaj vian senton pri la komprenebleco de tio, kion vi diras.

Tion pretervole konsilas ankaŭ la konata usona lingvisto **Noam Chomsky**. En intervjuo fama inter esperantistoj¹ li diris: "So now is understood that Esperanto is not a language." = Do, nun oni komprenas, ke Esperanto ne estas lingvo. Tiu frazo estis vaste misinterpretata de esperantistoj kaj de neesperantistoj. Li volis simple diri, ke Esperanto ne estas lingvo, kiun oni lernas de la naskiĝo, kaj kies gramatikaj reguloj estas aŭtomate konataj al la parolantoj. Li pretervidis, ke en la mondo miliardoj da homoj parolas lingvojn fremdajn, kiujn ili ne lernis denaske. Ĉu ankaŭ la angla ne estas lingvo por italoj lernintaj ĝin el lernolibro?

Ĉiuokaze en alia momento de la intervjuo li ankaŭ diris: "Yeah, Esperanto has a couple of hints that people who know language can use based in their own linguistic knowledge to make language out of it." = Jes, Esperanto havas duon da sugestoj, kiujn homoj, kiuj konas lingvon povas uzi, surbaze de sia lingvo-kono por igi ĝin lingvo.

En la postaj ĉapitroj ni vidos tiun 'duon da sugestoj, kiuj fakte estas la 16 reguloj de la Fundamento. Kaj ni vidos ankaŭ LA ALIAJN konsilojn de Zamenhof troveblajn dise tra la ekzercoj de la Fundamento.

Legado de tekstoj en Esperanto donos al vi la ekzemplojn sekvindajn, kaj tiel vi povos adapti vian aŭtomatan lingvokapablon en via denaska lingvo al la lingvo-sistemo de Esperanto. Tion normale faras ĉiu lernanto de fremda lingvo.

---

¹ La intervjuo aperis rete dum antaŭa periodo en <http://www3.sympatico.ca/mlgr/chomsky.pdf> sed tiu ligilo momente ne plu funkcias.

Ĉapitro 1-a

EN LA KOMENCO DE ĈIO ESTIS LA RADIKO KAJ LA FINAĴO

1. Bazaj principoj de la lingvo Esperanto

1.1. Esperanto estas lingvo tre facila kaj sen esceptoj. Nur malsaĝuloj enkondukus esceptojn en internacian lingvon. Tiaj bedaŭrinde ekzistas ankaŭ inter esperantistoj, sed vi ne estu inter tiuj.

Legu en la **ĉapitro 8-a** pri esceptoj en Esperanto kaj pri la maniero eviti ilin.

1.2. Esperanto ne estas lingvo eŭropa. Ne tro apogu vin sur via kono de la franca, angla kaj germana, se vi parolas ilin. Se vi parolas la suoman, la hungaran aŭ la turkan, vi jam havas avantaĝon pri la uzo de Esperanto.

Esperanto funkcias tute malsame ol la angla, ĉar ĉiu vorto en Esperanto havas finaĵon, kiu montras ĝian rolon en la frazo: *love* en Esperanto povas esti amo, amon, amas, amu, ama, ame, ktp. Anglalingvanoj devas lerni tion.

Aparta subĉapitreto por anglalingvanoj estos en ĉiu ĉapitro.

1.3. Esperanto estas nur kunmetado de vortelementoj (kaj reguloj por la kunmetado)

Legu atente kelkajn fojojn kaj meditu pri tio, kion skribis Zamenhof mem (1):

“Mi aranĝis plenan dismembrigon de la ideoj en memstarajn vortojn, tiel ke la tuta lingvo, anstataŭ vortoj en diversaj gramatikaj formoj, konsistas sole nur el senŝanĝaj vortoj. Se vi prenos verkon, skribitan en mia lingvo, vi trovos, ke tie ĉiu vorto sin trovas ĉiam kaj sole en unu konstanta formo, nome en tiu formo, en kiu ĝi estas presita en la vortaro. Kaj la diversaj formoj gramatikaj, la reciprokaj rilatoj inter la vortoj k. t. p. estas esprimataj per la kunigo de senŝanĝaj vortoj.

Sed ĉar simila konstruo de lingvo estas tute fremda por la eŭropaj popoloj kaj al kutimiĝi al ĝi estus por ili afero malfacila, tial mi tute alkonformigis tiun ĉi dismembrigon de la lingvo al la spirito de la lingvoj eŭropaj, tiel ke se iu lernas mian lingvon laŭ lernolibro, ne traleginte antaŭe la antaŭparolon (kiu por la lernanto estas tute senbezona), — li eĉ ne supozos, ke la konstruo de tiu ĉi lingvo per io diferencas de la konstruo de lia patra lingvo.

Tiel ekzemple la devenon de la vorto “fratino”, kiu en efektiveco konsistas el tri vortoj: frat (frato), in (virino), o (kio estas, ekzistas) (—kio estas frato-virino = fratino), — la lernolibro klarigas en la sekvanta maniero: frato = frat; sed ĉar ĉiu substantivo en la nominativo finiĝas per “o” — sekve frat’o; por la formado de la sekso virina de tiu sama ideo, oni enmetas la vorteton “in”; sekve fratino — frat’in’o; kaj la signetoj estas skribataj tial, ĉar la gramatiko postulas ilian metadon inter la apartaj konsistaj partoj de la vortoj.

En tia maniero la dismembriĝo de la lingvo neniom embarasas la lernanton; li eĉ ne suspektas, ke tio, kion li nomas finiĝo aŭ prefikso aŭ sufikso, estas tute memstara vorto, kiu ĉiam konservas egalan signifon, tute egale, ĉu ĝi estos uzata en la fino aŭ en la komenco de alia vorto aŭ memstare, ke ĉiu vorto kun egala rajto povas esti uzata kiel vorto radika aŭ kiel gramatika parteto. Kaj tamen la rezultato de tiu ĉi konstruo de la lingvo estas tia, ke ĉion, kion vi skribos en la lingvo internacia, tuj kaj kun plena precizeco (per ŝlosilo aŭ eĉ sen ĝi) komprenos ĉiu, kiu ne sole ne ellernis antaŭe la gramatikon de la lingvo, sed eĉ neniam aŭdis pri ĝia ekzistado.”

(1) Zamenhof, *Unua libro de la lingvo Esperanto en Fundamenta Krestomatio*, 12-a eldono, paĝo 248

>> *Ekzerco 1.1*

>> *Ekzerco 1.2*

1.4. Kiel funkcias frazo en Esperanto

En Esperanto ĉiuj frazoj konsistas el tri partoj bone distingitaj:

A - subjekto, ĝenerale aganto

B - verbo, ago aŭ stato

C - ĉio cetera (komplementoj, kondiĉoj de la agadoj, manieroj, tempo, ktp.)

Tio estas la baza principo, kiun oni bone skulptu en sian menson.

La parto A estas rekonebla per tio, ke la koncernata vorto ne havas apartan finaĵon {preter la normala dinaĵon -o de la substantivo}.

Marko manĝas la pomon.

Jozefo skribas leteron.

Vladivostok estas rusa urbo.

Mi amas vin.

Neniu venis.

Kiel vi vidas, temas ĉiam pri simplaj vortoj sen aldonaj elementoj [Marko, Jozefo, Vladivostok, mi, neniu], tute aparte sen la -n.

La parto B estas rekonebla pro tio ke la koncerna vorto havas unu el la verbaj finaĵoj:

Marko manĝAS la pomon.

Marko manĝIS la pomon.

Marko manĝOS la pomon.

Same pri -US kaj -I kaj la aliaj verbaj finaĵoj.

Tio estas ankoraŭ pli facila.

La parto C DEVAS HAVI ION, POR ESTI LIGATA AL LA VERBO:

Marko manĝas pomoN.

Marko manĝas vesperE.

Marko manĝas EN sia ĉambro.

Marko manĝas PER forko

.

N, E, EN, PER estas la ligiloj. Sen tiuj ligiloj oni ne produktas kompreneblajn frazojn en Esperanto. Kion signifus la frazoj:

Marko manĝas pomo.

Marko manĝas vespero.

Marko manĝas sia ĉambro.

Marko manĝas forko.

.

>> Ekzerco 1.3

.

1.5. La signifo de la radiko en Esperanto

Bonvolu legi la liniojn de la Universala Vortaro, kiujn ni elprenis el la litero A:

- *abat'*

abbé | abbot | Abt | аббать | opat.

- *abel'*

abeille | bee | Biene | пчела | pszczoła.

- *abon'*

abonner | subscribe | abonniren | подписываться | prenumerować.

- *aĉet'*

acheter | buy | kaufen | покупать | kupować.

- *sub'aĉet'*

corrompre | corrupt | bestechen | подкупать | przekupywać.

- *acid'*

aigre | sour | sauer | кислый | kwaśny.

- *admir'*

admirer | admire | bewundern | дивиться | podziwiać.

- *admon'*

exhorter | exhort | ermahnen | увещевать | upominać.

- *ador'*

adorer | adore | anbeten | обожать | uwielbiać.

- *afabl'*

affable | affable | freundlich | ласковый | uprzejmy.

- *mal'afabl'*

grogneur | surly | mürrisch | угрюмый | mrukliwy.
 - *agrabl'*
 agreeable | agreeable | angenehm | приятный | przyjemny.
 - *akr'*
 aigu | sharp | scharf | острый | ostry.
 - *alt'*
 haut | high | hoch | высокий | wysoki.
 - *antiko'*
 antique | antique | alt, altethümlich | древний | starożytny.
 - *apart'*
 qui est à part, séparé | separate | besonder, abgesondert | особый | osobny.
 - *aparten'*
 appartenir | belong | gehören | принадлежать | należeć.

Bonvolu unue rimarki, ke la *Universala Vortaro* ne prezentas vortojn sed **nur radikojn**.

Kial? Ĉar la radikoj estas pli gravaj ol la vortoj en Esperanto. Se vi konas la radikojn kaj ties signifon, vi povas facile krei amason da vortoj. SED ATENTU, *ne sufiĉas koni la radikon, vi devas koni ankaŭ ĝian signifon.*

Alivorte la radiko mem havas signifon ankaŭ antaŭ ol oni aldonas finaĵon.

Tiuj signifoj estas de **kvar specoj**:

- **Substantivoj/nomoj**, alivorte aĵoj aŭ aferoj, finaĵo O.
- **Adjektivoj/kvalit-vortoj**, alivorte kvalitoj. Ankaŭ la adverboj povas esti konsiderataj en ĉi tiu grupo. Finaĵoj A aŭ E.
- **Verboj/ago-vortoj aŭ stato-vortoj**, finaĵo I.
- **Sen aparta signifo** (prepozicioj kaj similaj vortetoj), pri kiuj ni parolos aparte.

Ni vidu kion signifas la ĉi-supraj radikoj (eĉ se vi ne konas unu el la kvin lingvoj):

- abat' abatO
 - abel' abelO
 - abon' abonI
 - aĉet' aĉetI
 - sub'aĉet' subaĉetI
 - acid' acidA
 - admir' admirI
 - admon' admonI
 - ador' adorI
 - afabl' afablA
 - mal'afabl' mal'afablA
 - agrabl' agrablA
 - akr' akrA

- alt' altA
- antikv' antikvA
- apart' apartA
- aparten' apartenI

Nuntempaj vortaroj uzas aldoni la finaĵon de la baza signifo de la radiko. Ekzemple PIV havas: *abat/o Estro de abatejo. La steleto signifas, ke temas pri Fundamenta vorto kaj la fina /o, ke la baza signifo de la radiko abat' estas substantivo, kaj poste sekvas tiu signifo: Estro de abatejo.

KONSILO: KIAM VI LERNAS RADIKON, ĈIAM LERNU ANKAŬ ĜIAN BAZAN SIGNIFON.

KIAL TIO ESTAS GRAVA?

Ĝi estas grava por la postaj transformoj de la radikoj mem.

Se la baza radiko estas substantiva, ekzemple martel'=martelo, bicikl'=biciklo la verboj martel;i aŭ bicikl'i signifas 'fari tion, kion oni kutime faras per tiu aĵo aŭ afero', tio estas martel'i = bati per martelo, bicikl'i = iri per biciklo. La adjektivoj martel'a kaj bicikl'a signifas "rilataj al la martelo kaj al la biciklo".

Ekzemploj: - mia martelo estas fortika./mia biciklo estas malpeza. - mi martelas la najlon en la muron./mi biciklas al mia laborejo. - la martela bato estas ĝena./la bicikla sidilo estas malkomforta.

Se la baza radiko estas adjektiva, ekzemple bel'=bela, agrabl'=agrabla, la verboj bel'i kaj agrabl'i signifas bel'i=esti bela, agrabl'i=esti agrabla. La substantivoj bel'o kaj agrabl'o indikas la belecon kaj la agrablecon.

Ekzemploj:

- Ĉi tiu knabino estas bela./Tiu ĝardeno estas agrabla.
- Ĉi tiu knabino belas./Tiu ĝardeno agrablas.
- La belo de ĉi tiu knabino estas granda./La agrablo de promenado estas multa.

Se la baza radiko estas verba, la adjektivo signifas "kun la kvalito de la baza radiko",

Ekzemploj:

- parol'a = relativa al parolado (parola ekzameno)
- skrib'a = relativa al skribado (skriba ekzameno)
- ferm' = relativa al fermado (ferma ceremonio / NE fermita)
- mal'ferm'a = relativa la malfermado (Malferma sesio de la kongreso / NE malfermita)
- manĝ'a = relativa al manĝado
- ktp

>> Ekzerco 1.4

1.6. Ĉu la vort-ordo en la frazo en Esperanto estas libera?

JES, sed....kun komuna prudento.

La strukturo de Esperanto estas tia, ke ĝi ne havas la tre rigide fiksitajn vort-ordon de lingvoj sen finaĵoj, kiel la angla aŭ la ĉina.

La frazoj:

homo mordis hundon.

hundon mordis homo.

mordis homo hundon.

mordis hundon homo.

homo hundon mordis.

havas ĉiuj la saman signifon eventuale kun nuancoj nur pro la reliefa pozicio de la unua vorto, sed eĉ ne estas klare ĉu ĉiuj kaptas tiujn nuancojn sammaniere. Sed ni nun kreu iom pli malsimplan frazon:

{la forta homo} {kruele mordis} {la malgrandan hundon}''.

Ni tuj konstato, ke oni rajtas libere movi la pecojn de la frazo:

{la malgrandan hundon} {kruele mordis} {la forta homo}

{kruele mordis} {la malgrandan hundon} {la forta homo}

ktp.

sed oni ne rajtas movi la pecojn interne de la subfrazaj elementoj. Oni ne povas diri:

Homo forta la aŭ malgrandan hundon la.

En Esperanto la pozicio de la artikolo *la* estas ĉiam antaŭ la vorto(j) al kiu(j) ĝi rilatas. En poemoj kaj kantoj oni povas trovi malofte vortordojn de ĉi tiu speco "harmonia la familio", sed ili estas vere maloftaj kaj pravigitaj per bezono pri akcentoj en difinitaj pozicioj aŭ pri rimaranĝoj.

{kruele mordis} povas iĝi {mordis kruele}. Kvankam oni metas adverbojn antaŭ la verbojn, al kiuj ili rilatas, oni povas trovi ankaŭ la inversan ordon.

>> Aldona parto por anglalingvanoj 1

Ĉapitro 2-a

POSTE VENIS LA SIMPLECO

2.1. La gramatiko de la Fundamento en Esperanto

La Fundamenta Gramatiko estas prezentata en 5 lingvoj en la Fundamento de Esperanto. Ĉi tie ni prezentas ĝian version en Esperanto. La originalo en unu el la 5 lingvoj, angla, franca, germana, pola kaj rusa, estas ĉiam legebla en <http://www.akademio-de-esperanto.org/fundamento/gramatiko.html>.

Fundamenta Gramatiko en Esperanta traduko

En ĉi tiu teksto, la aldonaj gramatikaj instruoj troveblaj en la ekzercaro de la Fundamento estas kopiataj aldone al la punktoj de la originala teksto en oblikva skribo. Pro instruaj celoj la teksto de la Fundamenta Gramatiko kaj la aldonaj instruoj estas dividita inter la unuopaj ĉapitroj, sed la originalaj numeroj de al 16 reguloj restas neŝanĝitaj.

2.2. Fundamenta teksto-parto - 1

A) ALFABETO

A a, B b, C c, Ĉ ĉ, D d, E e, F f, G g, Ĝ ĝ, H h, Ĥ ĥ, I i, J j, Ĵ ĵ, K k, L l, M m, N n, O o, P p, R r, S s, Ŝ ŝ, T t, U u, Ŭ ŭ (uzata en diftongoj), V v, Z z.

Rimarko 1: Presejoj, kiuj ne posedas la literojn ĉ, ĝ, ĥ, ĵ, ŝ, ŭ, povas anstataŭ ili uzi ch, gh, hh, jh, sh, u.

- Nomoj de la literoj: a, bo, co, ĉo, do, e, fo, go, ĝo, ho, ĥo, i, jo, ĵo, ko, lo, mo, no, o, po, ro, so, ŝo, to, u, ŭo, vo, zo. ^{FE.1}
- 9. Ĉiu vorto estas legata, kiel ĝi estas skribita. Ne estas neelparolataj literoj.
- 10. La akcento estas ĉiam sur la antaŭlasta silabo.

>> *Ekzerco 2.1*

>> *Ekzerco 2.2*

>> *Ekzerco 2.3*

2.3. Fundamenta teksto-parto - 2

B) PARTOJ DE PAROLO

1. Artikolo nedifinita ne ekzistas; ekzistas nur artikolo difinita, la, egala por ĉiuj genroj, kazoj kaj nombroj. Rimarko. La uzado de la artikolo estas tia sama, kiel en la

aliaj lingvoj. La personoj, por kiuj la uzado de la artikolo prezentas malfacilaĵon, povas en la unua tempo tute ĝin ne uzi.

• La artikolo "la" estas uzata tiam, kiam ni parolas pri personoj aŭ objektoj konataj. Ĝia uzado estas tia sama kiel en la aliaj lingvoj. La personoj, kiuj ne komprenas la uzadon de la artikolo (ekzemple rusoj aŭ poloj, kiuj ne scias alian lingvon krom sia propra), povas en la unua tempo tute ne uzi la artikolon, ĉar ĝi estas oportuna sed ne necesa. Anstataŭ "la" oni povas ankaŭ diri "l" (sed nur post prepozicio, kiu finiĝas per vokalo).^{FE.27}

>> Ekzerco 2.4.

2.4. Fundamenta teksto-parto - 3

2) La *substantivoj* havas la finiĝon *o*. Por la formado de la pluralo oni aldonas la finiĝon *j* al la singularo. Kazoj ekzistas nur du: nominativo kaj akuzativo. La radiko kun aldonita *o* estas la nominativo, la akuzativo aldonas *n* post la *o*. La ceteraj kazoj estas esprimataj per helpo de prepozicioj: la genitivo per *de*, la dativo per *al*, la instrumentalo (ablativo) per *per*, aŭ aliaj prepozicioj laŭ la senco. Ekz. radiko *patr*, la *patr|o*, *al la patr|o*, *de la patr|o*, *la patr|o|n*, *por la patr|o*, *kun la patr|o*, *la patr|o|j*, *la patr|o|j|n*, *per la patr|o|j*, *por la patr|o|j*.

>> Ekzerco 2.5.

2.5. Fundamenta teksto-parto - 4

3) La *adjektivoj* finiĝas per *a* al la radiko. Kazoj kaj nombroj kiel ĉe substantivoj. La komparativo estas farata per la vorto *pli*, la superlativo per *plej*. Post la komparativo la vorto "que" (France), "than" (Angle), "als" (Germane), "чѣмъ" (Ruse), "niż" (Pole) tradukiĝas per *ol*, kaj post la superlativo la vorto "de" (France) tradukiĝas per *el*. Ekz. *pli blank|a ol neĝ|o*; *mi hav|as la plej bel|a|n patr|in|o|n el ĉiu|j*; *mi hav|as la plej bon|a|n patr|in|o|n*.

>> Ekzerco 2.6

2.6. Fundamenta teksto-parto - 5

7) La *adverboj* finiĝas per *e*; gradoj de komparado estas la samaj kiel ĉe adjektivoj. Ekz. *mi|a frat|o pli bon|e kant|as ol mi*.

2.7. Klarigo pri la adverboj.

Adverboj bezonas iom pli da atento. Ili estas vortoj, kiuj modifas la sencon de verboj, adjektivoj kaj aliaj adverboj, ekzemple;

- Mi **bele** kantas; mi **rapide** veturas; mi **facile** verkas tekston en konata lingvo.
- **Bele** aranĝita; **eksterordinare** bela; **senpage** ricevebla.
- Tre **entuziasme**; **egde** **rapide**; **multe** **koste**.

SED EN ESPERANTO KROME ILI HAVAS TRE VASTAN UZON POR INDIKI MANIEROJN DE AGADO, ILOJN DE AGADO, TEMPON, ktp.

- mi venos **fru**E (tempo)
- mi venos **ĵaŭde** (tempo)
- mi venos **aŭtobuse** (ilo)
- mi venos **senprepar**E (maniero)
- mi venos **kun**E (maniero)
- mi restos **hejm**E (loko)
- mi iros **lernej**En (loko)
- **bleki** **hund**E (maniero)

Apartaĵo de Esperanto

Normala frazo en Esperanto estas: *Promenado estas bela*. Sed se vi transformas ĝin al *Promeni estas bele*. *vi devas uzi la adverbbon anstataŭ la adjektivon*.

Ĝenerala regulo:

Kiam la subjekto estas verbo, aŭ ne estas subjekto entute, oni uzas la adverbbon.

Ekzemplo:

La domo estas varma.

Esti en la domo estas agrable.

Estas varme ĉi tie.

>> *Ekzerco 2.7.A*

>> *Ekzerco 2.7.B*

2.7. Fundamenta teksto-parto - 6

4) La numeraloj fundamentaj (ne estas deklinaciaj) estas: *unu, du, tri, kvar, kvin, ses, sep, ok, naŭ, dek, cent, mil*. La dekoj kaj centoj estas formataj per simpla kunigo de la numeraloj. Por la ordaj numeraloj oni aldonas la adjektivan finiĝon *a*; por la multiplikaj – la sufikson *obl*; por la frakciaj – *on*; por la kolektivaj – *op*; por la

distribuaĵ – la vorton po. Krom tio povas esti uzataj numeraloj substantivaj kaj adverbaj. Ekz. kvin|cent tri|dek |tri (533); kvar|a, unu|a, du|a; unu|o, cent|o; sep|e, unu|e, du|e; tri|obl|a; kvar|on|o, du|on|o; du|opl|e, kvar|opl|e; po kvin.

>> *Ekzerco 2.7.1.*

>> *Ekzerco 2.7.2.*

2.8. Fundamenta teksto-parto - 8

5) La pronomoj personaj: *mi, vi, li, ŝi, ĝi* (pri objekto aŭ besto), *si, ni, ili, oni* (senpersona plurala pronomo). Pronomoj posedaj estas formataj per aldono de la adjektiva finiĝo a. La deklinacio de la pronomoj estas kiel ĉe la substantivoj. Ekz. *mi|n, mi|a, la vi|a|j.*

- Anstataŭ "ci" oni uzas ordinare "vi".^{FE.16}

>> *Ekzerco 2.8.1*

2.9. La plej malfacila parto de Esperanto: si, sia

La tuta sekcio pri *si* baziĝas sur materialo prenita el <http://bertilow.com/pmeg/gramatiko/pronomoj/si/index.html> kvankam ĝi estis adaptita kaj simpligita kaj klarigita en alia maniero

Legu atente ĉi tion, kaj vidu kiam oni uzas la adjektivon 'sia'.

mi manĝas mian pomon
vi manĝas vian pomon
li manĝas sian pomon
ŝi manĝas sian pomon
ĝi manĝas sian pomon
ni manĝas nian pomon
vi manĝas vian pomon
ili manĝas sian pomon

Marko havas pomon. Marko manĝas sian pomon (*la pomon de Marko mem*).

Jozefo ne havas pomon. Jozefo manĝas lian pomon (*la pomon de Marko*).

Maria havas pomon. Maria manĝas sian pomon (*la pomon de Maria mem*).

Jozefo ne havas pomon. Jozefo manĝas ŝian pomon (*la pomon de Maria*).

Marko ludas kun sia frato (*la frato de Marko mem*).

Maria ludas kun sia frato (*la frato de Maria mem*).

Si kaj **sia** estas specialaj triapersonaj pronomoj, kiujn oni en certaj okazoj devas uzi

anstataŭ la ordinaraj pronomoj de la tria persono. **Si** estas jen unu-nombra, jen multe-nombra, depende de tio, kion ĝi reprezentas. **Si** per si mem ne montras sekson. En simplaj frazoj la reguloj estas tute klaraj, sed en iaj malsimplaj frazoj la uzado ne estas facile komprenebla.

Se la subjekto estas mi, ni aŭ vi (aŭ ci), oni simple ripetas la saman pronomon en ali aparto de tiu frazo:

Mi lavas min. La du *mi* estas la sama persono.

Mi vidas mian fraton. *Mi* kaj *mia* montras la saman personon.

Ni lavas nin. La du *ni* estas la samaj personoj.

Ni vidas niajn fratojn. *Ni* kaj *'nia* montras la samajn personojn.

Vi lavas vin. La du *vi* estas la sama(j) persono(j).

Vi vidas viajn fratojn. *Vi* kaj *via* montras la sama(j)n persono(j)n.

Sed se la subjekto estas triapersona (nek la parolanto, nek la alparolato), oni devas uzi si por la alia rolo. Se la subjekto estas *li, ŝi, ĝi* aŭ *ili*, oni devas uzi *si* kaj *sia* por resendi al ili.

Ŝi lavas sin. (*Unu virino lavas la propran korpon. Ŝi kaj sin montras la saman personon.*)

Ŝi vidas sian patrinon. (*Unu virino vidas la propran patrinon.*)

Ŝi vidas ŝian patrinon. (*Unu virino vidas la patrinon de alia virino.*)

La virino serĉas sian filon. (*La virino serĉas la propran filon.*),br> La virino serĉas ŝian filon. L(*a virino serĉas la filon de alia virino.*)

Li lavas sin. (*Unu viro lavas la propran korpon. Li kaj sin montras la saman personon.*)

Li lavas lin. (*Unu viro lavas alian viron.*)

Li vidas sian patrinon. (*Unu viro vidas la propran patrinon.*)

Li vidas lian patrinon. (*Unu viro vidas la patrinon de alia viro.*)

La viro vundis sin. (*La viro vundis la propran korpon.*)

Ĝi lavas sin. (*Unu besto lavas la propran korpon. Ĝi kaj sin montras la saman beston.*)

Ĝi lavas ĝin. (*Unu besto lavas alian beston (aŭ aĵon).*)

Ĝi vidas sian patrinon. (*Unu besto vidas la propran patrinon.*)

Ĝi vidas ĝian patrinon. (*Unu besto vidas la patrinon de alia besto.*)

La hundo ludas per sia pilko. (*La hundo ludas per la propra pilko.*)

Ili lavas sin. (*Unu grupo lavas la proprajn korpojn. Ili kaj sin montras la saman grupon.*)
Ili lavas ilin. (*Unu grupo de personoj aŭ bestoj lavas alian grupon.*)

Ili vidas sian patrinon. (*Unu grupo vidas la propran patrinon.*)
Ili vidas ilian patrinon. (*Unu grupo vidas la patrinon de alia grupo.*)

La naĝintoj ne trovas siajn vestaĵojn. (*La naĝintoj ne trovas la proprajn vestaĵojn.*)
Karlo lavas sin. (*Karlo lavas la propran korpon.*)
Karlo lavas lin. (*Karlo lavas alian viron.*)

Karlo lavas sian infanon. (*La infano apartenas al Karlo.*)
Karlo lavas lian infanon. (*La infano apartenas al alia viro ol Karlo.*)

Oni ne forgesas facile sian unuan amon.^{FE.18}

Ŝi kombas al si la harojn per arĝenta

La malfeliĉa infano forkuris kaj kaŝis sin en la plej proksima arbaro.^{FE.21}

Sur tiuj ĉi vastaj kaj herboriĉaj kampoj paŝtas sin grandaj brutaroj.^{FE.34}

En tiuj ĉi boteletoj sin trovas diversaj acidoj.^{FE.35}

Sur la arbo sin trovis multe da birdoj.^{FE.32}

Ŝi nomis ŝin sia filino.^{FE.17}

Niaj fratoj eliris kun la gastoj el sia domo [= *la domo de niaj fratoj*] kaj akompanis ilin ĝis ilia domo [= *la domo de la gastoj*].^{FE.18}

Ŝi edziniĝis kun sia kuzo.^{FE.39}

Ŝi rakontis al li sian tutan aventuron.^{FE.23} La aventuro estis de la virino.

Ŝteliston neniu lasas en sian domon.^{FE.37}

Grandega hundo metis sur min sian antaŭan piedegon.^{FE.38}

El ĉiuj siaj fratoj Antono estas la malplej saĝa.^{FE.10}

Tiu kaj **ties** iafaje estas uzataj por reprezenti ion, kio antaŭe aperis en nesubjekta rolo. Ili tiam estas kvazaŭ la maloj de **si** kaj **sia**.

SI NE POVAS ESTI SUBJEKTO

Si neniam povas esti mem subjekto, nek parto de subjekto, ĉar tiam ĝi reprezentus sin mem. Same sia ne povas esti parto de subjekto. Ne eblas frazoj kiel:

#Si manĝas.

1. Mi kaj si dancas.
2. Petro kaj si fiŝkaptas.
3. Mia kaj sia fratoj estas samklasanoj.

•

1. Sia edzino estis kisata de li.*
Ne diru do:
2. Karlo kaj sia frato promenas en la parko.

Se oni dirus tian frazon, oni verŝajne intencus, ke sia reprezentu Karlon, sed la subjekto ja ne estas Karlo, sed *Karlo kaj sia frato*. Diru: Karlo kaj lia frato promenas en la parko.

Tamen oni povas uzi *si*, se oni ŝanĝas la frazon jene: Karlo kun sia frato promenas en la parko. Nun la subjekto estas Karlo, kaj sia ĝuste reprezentas Karlon. La frazparto kun sia frato ne estas parto de la subjekto, sed kun-komplemento.

Memoru:

Karlo promenas en la parko *kun sia* frato = Karlo kun sia frato promenas en la parko. La subjekto estas nur Karlo al kiu sia resendas.

Karlo *kaj lia* frato promenas en la parko. Estas du subjektoj: Karlo kaj lia frato.

Si estas ĉiam triapersona

Si ne povas reprezenti la unuan aŭ duan personojn: mi, ni aŭ vi (aŭ ci). Ne diru: *Mi venis kun sia frato.* Diru: Mi venis kun mia frato. Sed kiam oni uzas sin prefiksece en kunmetitaj vortoj, ĝi perdas sian ligon al la tria persono: sindefendo, sinmortigo k.s.

Si en pasiva frazo

Si kaj sia reprezentas la gramatikan subjekton. Tio validas ankaŭ en pasivaj frazoj, kvankam la gramatika subjekto ne estas aganto en tiaj frazoj:

La juna viro estis sendita de sia reĝo kiel ambasadoro al la imperiestra kortego de Rusujo.FA4.159

Ŝi estas amata por si, ne por la doto.

Ŝi estas amata de siaj instruistinoj.

Karlo estis akompanata de Petro al sia domo. = ...al la domo de Karlo.

Karlo estis akompanata de Petro al lia domo. = ...al la domo de Petro.

Li sendas leteron al sia kuzo. → Letero estas sendata de li al lia kuzo. En la pasiva frazo oni ne povas diri al sia kuzo, ĉar tiam temus pri la kuzo de la letero.

>> *Ekzerco 2.9.1*

>> *(2.10) Ankoraŭ pri "sia" sed nur por apartaj maniuloj pri gramatiko*

>> *Ekzerco 2.9.2*

>> *Aldona parto por anglalingvanoj 2*

Ĉapitro 3-a

TRIE APERIS LA ĈEFA VORTO, LA VERBO, KIU KUNTENAS LA FRAZON

3.1. Teksto en la Fundamento

60 Verbo ne estas ŝanĝata laŭ personoj nek nombroj; ekz. *mi far|as, la patr|o far|as, ili far|as.*

>> *Ekzerco 3.1.*

VERBAJ FORMOJ:

- a) **La tempo estanta** akceptas la finiĝon *-as*; ekz. *mi far|as.*
- b) **La tempo estinta** *-is*: *vi far|is, li far|is.*
- c) **La tempo estonta** *-os*: *ili far|os.*
- ĉ) **La modo kondiĉa** *-us*: *ŝi far|us.*
- d) **La modo ordona** *-u*: *far|u, ni far|u.*
- e) **La modo sendifina** *-i*: *far|i.*

>> *Ekzerco 3.2.*

3.2. Klarigoj pri la tempoj kaj la modoj de la verboj

En Esperanto estas tri ĉefaj tempoj de la verboj, alivorte tempoj, en kiuj la agado okazas.

- **la estanta aŭ as-tempo** estas la tempo de la nuno. *Mi nun manĝ'as pomon.* Ĝi estas ankaŭ la tempo de la kutimaj agoj: *Mi studas matematikon., Mi legas krim-romanojn.*

ATENTU: en multaj eŭropaj lingvoj oni emas uzi la as-tempo ankaŭ por estontaj agadoj. *Kiam mi renkontas lin, mi diras tion al li.; "Venontan someron ni iras al Ameriko.. TIO NE ESTAS EBLA EN ESPERANTO. POR ESTONTAJ AGADOJ ONI EMAS UZI LA OS-TEMPON.*

La as-tempo, kiel ni jam diris, indikas ankaŭ daŭrantajn agadojn: *Mi ŝatas pomojn.*

- **la estonta aŭ os-tempo** por aferoj okazontaj en la estonta tempo.

- **la estinta aŭ is-tempo** por agadoj okazintaj en la pasinta tempo. **ATENTU:** normale ne estas distingo en Esperanto inter la pluraj formoj de pasintaj tempoj de kelkaj eŭropaj lingvoj. Normale, *Mi manĝis* ankaŭ signifas: *Mi jam estis manĝinta, kiam li venis..* Sed se ekzistas problemoj pri komprenado oni povas helpi sin per la kumentitaj formoj aŭ per tempaj adverboj: *Mi estis foririnta, kiam alvenis mia amiko.;* *Mi jam foriris, kiam la aŭtobuso alvenis.*

En Esperanto ekzistas ankaŭ tri aliaj malĉefaj verboformoj:

- **nereala aŭ kondiĉa:** io, kio okazus, se io alia okazus

- '**ordona formo**' por ordoni fari ion

- **infinitiva aŭ sendifina formo** (la verbo en sia primitiva plej simpla formo sen indiko pri persono aŭ tempo)

- Marko manĝ'us la pomon, se la pomo estUS matura. [Marko ne manĝas ĝin nun. Li povUS manĝi ĝin, sed oni devas vidi ĉu la pomo estas matura]. **ATENTU:** Multaj nordeŭropanoj insistas, ke en Esperanto oni uzu nur la simplajn us-formojn: se mi venus, se vi manĝus, ktp. *ankaŭ kiam temas pri pasinta tempo.* Alivorte ili diras, ke "Se hieraŭ mi venus, mi renkontus vin." Do, ili diras, oni ne uzu la formon: "Se hieraŭ mi estus veninta, mi estus renkontinta vin". Tio ne havas en Esperanto ian logikan bazon. Ĝi fontas el la neuzo de malsimplaj us-formoj en la germana kaj parencaj lingvoj.
- Marko, manĝ'u la pomon! [ordono al Marko, ke li manĝu la pomon]
- Marko ne volas manĝ'i la pomon [Marko ne volas, ke li mem manĝu la pomon]. **ATENTU:** En la okazo de "Marko ne volas, ke vi manĝu la pomon" oni ne povas uzi la infinitivo

>> **Ekzerco 3.3.**

3.3. Verbaj adjektivoj kaj adverboj

Participoj (kaj gerundioj):

Estas du formoj de participo en la internacia lingvo, la deklinaciebla aŭ adjektiva, kaj la nedeklinaciebla aŭ adverba.

f) La participo aktiva prezenca finiĝas per ant: far|ant|a, far|ant|e.

g) La participo aktiva preterita per int: far|int|a, far|int|e.

ĝ) La participo aktiva futura per ont: far|ont|a, far|ont|e.

h) La participo pasiva prezenca per at: far|at|a, far|at|e.

ĥ) La participo pasiva preterita per it: far|it|a, far|it|e.

i) La participo pasiva futura per ot: far|ot|a, far|ot|e.

Ĉiuj formoj de la pasivo estas formataj per helpo de responda formo de la verbo *esti* kaj prezenca aŭ preterita participo pasiva de la bezonata verbo, la prepozicio *ĉe* la pasivo estas *de*. Ekz. *ŝi est|as am|at|a de ĉiu|j* (participo prezenca: la afero fariĝas); la *por|lo est|as ferm|at|a* (participo preterita: la afero jam estas farita).

>> *Ekzerco 3.4.*

3.4. Kunmetitaj verboformoj

En Esperanto ekzistas tri verbaj formoj konsistantaj el la verbo '*esti*' kaj verba adjektivo:

- *esti far'it'a* antaŭe [La pomo jam estas manĝita] aŭ [Mi estas manĝinta la pomon]
- *esti far'at'a* nun [La pomo nun estas manĝata] aŭ [Mi nun estas manĝanta la pomon]
- *esti far'ot'a* poste [La pomo poste estas manĝota] aŭ [Mi estas poste anĝonta la pomon]

La verbo '*esti*' povas aperi en iu ajn el siaj formoj: *estis, estas, estos, estus, estu, esti*.

Kombinu la 6 formojn de la verbo *esti* listigitaj ĉi-supre kun la 3 formoj de verba adjektivo '*farinta/faranta/faronta aŭ farita/farata/farota, kaj traduku ilin al via nacia lingvo*.

Mi estis...	Mi estas...	Mi estos...	Mi estus...	Mi estu...	esti...
...farinta	...farinta	...farinta	...farinta	...farinta	...farinta
...faranta	...faranta	...faranta	...faranta	...faranta	...faranta
...faronta	...faronta	...faronta	...faronta	...faronta	...faronta

kaj

La laboro estis...	La laboro estas...	La laboro estos...	La laboro estus...	La laboro estu...	esti...
...farita	...farita	...farita	...farita	...farita	...farita
...farata	...farata	...farata	...farata	...farata	...farata
...farota	...farota	...farota	...farota	...farota	...farota

>> *Ekzerco 3.5.*

3.5. Kiu estas la uzo de la verbaj adverboj?

Kiu estas la uzo de la formoj verbaj kun finaĵoj de adverboj:

farinte, farante, faronte, farite, farate, farote'?

Klarigo per ekzemploj:

La aktivaj

Farinte ĉion, Marko eliras. = Post kiam Marko faris ĉion, Marko eliras.

Marŝante, Marko parolas telefone. = Marko marŝas kaj samtempe Marko parolas telefone./Dum Marko marŝas, Marko parolas telefone.

Marŝonte, Marko prenas sian marŝ-bastonon. = Antaŭ ol ekmarŝi, Marko prenas sian marŝ-bastonon.

Nun la pasivaj:

Manĝite de la kato, la muso mortis. = Ĉar li estis manĝita hieraŭ, tiam la muso mortis.

Manĝate de la kato, la muso kriis laŭte. = Dum li estis manĝata de la kato, la muso laŭte kriis.

Manĝote de la kato, la muso provis forkuri. = Ĉar la kato manĝos ĝin, la muso provi forkuri.

ATENTU: *La subjekto de la frazo kun la adverba participo kaj la subjekto de la ĉefa frazo DEVAS esti la sama.*

>> **Ekzerco 3. 6**

3.6. Ĉu ekzistas verboj transitivaj kaj verboj netransitivaj en Esperanto?

Klara respondo: NE!

Kvankam la konceptoj pri transitiveco estas utilaj por klarigi la fenomenon pri aldono de -n al la priagataj aĵoj aŭ homoj. Tio validas ĉefe por homoj, kiuj havas similan fenomenon en sia lingvo kaj kutimas je tiu koncepto.

En Esperanto la afero estas pli simpla. Ekzistas nur verboj kaj ilia signifo. Ni prenu kelkajn ekzemplojn:

manĝi: per la dentoj maĉi en pecetojn ion kaj engluti tion ĝenerale por nutri sin

boli: varmiĝi ĝis formiĝo de vaporbobeloj, kiuj krevas ĉe la surfaco.

Simple, kiam oni lernas la verbon oni devas lerni ties signifon.

Tio kombiniĝas kun alia regulo de Esperanto. Principe ĉiu frazo konsistas el aganto/subjekto ago/verbo

priagato/objekto/rekta komplemento/akuzativo

aliaj ĉirkaŭaj cirkonstancoj (tempo, loko, maniero de la ago)

La aganton oni rekonas, ĉar ĝi ne havas iun ajn aldonon (ekzemple: leono).

La ago finiĝas per verba finaĵo (-as, -is, -os, ktp., ekzemple manĝas)

La priagaton oni devas ligi al la frazo per la litero -n en la fino de la vorto aŭ per prepozicio (je, al, ktp.) aŭ per adverba finaĵo. Ekzemple: leono manĝis gazelo-n aŭ je gazelo.

La aliajn ĉirkaŭajn prepoziciojn same. Ekzemple: vespere, dum la mateno, post kurado, ktp.

Nun en la verboj kun la ĝusta signifo, ekzemple manĝas, la priagato, tio estas la aĵo pli rekte ligita al la verbo (Kion la leono maĉas kaj englutas?) preskaŭ ĉiam estas ligita al la frazo per la -n. Pro tio 'Leono manĝas gazelon.' Estas ĝusta frazo en Esperanto kaj oni povas longigi ĝin per aliaj informoj: 'Leono ĝoje manĝas gazelon matene sub la suno kun siaj kunleonoj.' Atentu, ĉiu esprimo krom la aganto havas finaĵon aŭ prepozicion.

Se ni havas la frazon 'La akvo bolas.' Ni ne vere bezonas vorton kun -n, ĉar ne ekzistas aĵo koncernata de la ago krom la aganto (la akvo en nia ekzemplo), pro tio iom pli kompleta frazo estos 'La akvo bolas matene en la kuirejo dum longa tempo.'

Tio estas ĉio, sed por alveni al ĝusta uzado ni bezonas koni la ĝustan signifon de la verboj kaj fari multajn ekzercojn.

>> *Ekzerco 3.7*

3.7. Uzo de la verbaj tempoj

La uzo de la verbotempoj prezentas malsamecon rilate al eŭropaj lingvoj nur pri la nerekta parolo

Nerekta parolo' estas subfrazo, kiu rerakontas ies diron, penson, opinion, decidon, demandon, rimarkon k.s. Ofte oni devas iom ŝanĝi la formon de la origina diro aŭ penso. Nerekta parolo diferencas de rekta parolo, t.e. senŝanĝa citaĵo, kiu ne estas subfrazo, kaj kiu do ne havas frazenkondukilon. Rekta parolo ofte aperas inter citiloj kaj post dupunkto.

Rekta parolo: Petro diris: "Mi volas doni ion al vi." Nerekta parolo: Petro diris, ke li volas doni ion al mi.

Rekta parolo: Karlo demandis: "Ĉu vi volas iri kun mi?" Nerekta parolo: Karlo demandis, ĉu mi volas iri kun li.

Nerekta parolo ordinare estas ke-frazo aŭ demanda subfrazo. Tia subfrazo plej ofte rolas kiel objekto de verbo kiel diri, krei, pensi, scii, decidi, skribi, kompreni, rimarki, vidi, demandi, voli, aŭdi k.t.p.: Li diris, ke li estas feliĉa. Ŝi pensis, ke ŝi estas feliĉa.

Nerekta parolo ankaŭ aperas kiel priskribo de vortoj kiel penso, decido, demando, timo k.t.p.: Li havis la penson, ke li estas feliĉa. La decido estis, ke Petro estu prezidanto. Ili faris la demandon, ĉu ili povas partopreni.

Nerekta parolo ankaŭ aperas kiel subjekto de ŝajni, esti evidente, esti klare, esti (ne)eble, esti verŝajne k.s.: Ŝajnis, ke pluvas. Estis evidente, ke li ne estas feliĉa.

Iafoje alispeca subfrazo aŭ eĉ i-verbo povas esti nerekta parolo.

En nerekta parolo oni povas heziti pri verboformoj.

>> Ankoraŭ pri nerekta parolo

>> Aldona parto por anglalingvanoj 3

Ĉapitro 4-a

KAJ JEN LA PREPOZICIOJ AŬ PLI KOMPRENEBLE LA FUNKCIAJ VORTOJ

4.1. Teksto en la Fundamento - 1

14) Ĉiu prepozicio havas en Esperanto difinitan kaj konstantan signifon, kiu fiksas ĝian uzon; sed se ni devas uzi ian prepozicion kaj la rekta senco ne montras al ni, kiun prepozicion ni devas preni, tiam ni uzas la prepozicion *je*, kiu memstaran signifone havas; ekz. ĝoj|i je tio, rid|i je tio, enu|o je la patr|uj|o, mall|san|a je la okul|o|j. La klareco neniel suferas pro tio, ĉar en ĉiuj lingvoj oni uzas en tiaj okazoj iun ajn prepozicion, se nur la uzado donis al ĝi sankcion; en la internacia lingvo ĉiam estas uzata en similaj okazoj nur la prepozicio *je*.

Anstataŭ la prepozicio *je* oni povas ankaŭ uzi la akuzativon sen prepozicio, se oni timas nenian dusencaĵon.

4.1.1. Teksto en la Fundamento - 2

Ĉiuj prepozicioj per si mem postulas ĉiam nur la nominativon. Se ni iam post prepozicio uzas la akuzativon, la akuzativo tie dependas ne de la prepozicio, sed de aliaj kaŭzoj. Ekzemple: por esprimi direkton, ni aldonas al la vorto la finon "n"; sekve: tie (= en tiu loko), tien (= al tiu loko); tiel same ni ankaŭ diras: "la birdo flugis en la ĝardenon, sur la tablon", kaj la vortoj "ĝardenon", "tablon" staras tie ĉi en akuzativo ne ĉar la prepozicioj "en" kaj "sur" tion ĉi postulas, sed nur ĉar ni volis esprimi direkton, t. e. montri, ke la birdo sin ne trovis antaŭe en la ĝardeno aŭ sur la tablo kaj tie flugis, sed ke ĝi de alia loko flugis al la ĝardeno, al la tablo (ni volas montri, ke la ĝardeno kaj tablo ne estis la loko de la flugado, sed nur la celo de la flugado); en tiaj okazoj ni uzus la finiĝon "n" tute egale ĉu ia prepozicio starus aŭ ne. – *Morgaŭ mi veturos Parizon (aŭ en Parizon).*FE.28

4.2. Pri la prepozicioj

Antaŭ ol antaŭeniri pri la diferenco inter "en la domo/en la domon" ni vidu, kiuj estas la prepozicioj. Ili estas la jenaj vortetoj:

al, anstataŭ, antaŭ, apud, ĉe, ĉirkaŭ, da, de, dum, ekster, el, en, ĝis, inter, je, kontraŭ, krom, kun, laŭ, malgraŭ, per, po, por, post, preter, pri, pro, sen, sub, super, sur, tra, trans.

Ili estas uzataj por ligi la ĉirkaŭ-okazaĵojn de la ago al la frazo aŭ pli precize al la verbo. Bonvolu legi ĉi tion kaj traduki al via lingvo:

- Marko donas libron *al* Jozefo.
- *Anstataŭ* mi venos Marko.
- Mi estas *antaŭ* la domo.

- Mi naskiĝis antaŭ 20 jaroj.
- La banko estas apud la poŝtoŭicejo.
- Ĉe mia onklino mi fartas bone.
- Ĉe la tablo estas 4 seĝoj.
- Ĉirkaŭ la urbo estas aŭtovojo.
- Kiom da pomoj vi volas?
- Mi volas kilogramon da pomoj.
- Jen la libroj de Marko.
- Jen la teatraĵo de Ŝekspiro.
- Mi iras de Londono al Parizo.
- La spektaklo de hieraŭ.
- La manĝado de pomoj fare de Marko.
- Dum ĉi tiu monato mi vizitos la klubon.
- Dum mi restas, vi ne foriru.
- Mi estas ekster mia domo.
- Mi iras el mia ĉambro kaj poste el mia domo.
- Mi restas en mia domo.
- Mi veturas ĝis Parizo.
- Mi studos ĝis la posta jaro.
- La seĝo estas inter la tablo kaj la fenestro.
- Ni batalos kontraŭ la malamikoj.
- La tabulo staras kontraŭ la muro.
- Krom Petro venis Johano.
- Venis ĉiuj geamikoj krom Johano.
- Kun mi estas ĉiam mia fidela hundo.
- Ni promenas laŭ la rivero.
- Ni legas la Evangelion laŭ Marko.
- Mi promenos malgraŭ la pluvo.
- Mi tranĉas panon per tranĉilo.
- Mi veturas al Parizo per aviadilo.
- Mi donas al la infanoj po 2 pomojn.
- Mi faras tion nur por vi.
- Por lerni Esperanton oni devas studi ĝin.
- Post la 5-a horo posttagmeze tiu vendejo estas fermita.
- Vi marŝu post mi.
- Ni marŝis preter la banko kaj atingis la poŝtoŭicejon.
- Cezaro verkis la libron "Pri la milito en Gaŭlujo".
- Mi ne volas paroli pri tio.
- Pro la pruvo mi ne eliras.
- Bedaŭrinde mi venis sen ombrelo.
- La kato kuŝas sub la tablo.
- La lampo pendas super la tablo.
- La telero estas sur la tablo.

- Ni iru tra la arbaro.
- Ni loĝas trans la rivero.

>> *Ekzerco 4.1.*

4.3. Pri 'je' kaj la -n

Principe ĉiuj prepozicioj povas esti anstataŭigataj per la prepozicio 'je' aŭ per la akuzativo, SE TIO NE KAŬZAS KOMPREN-PROBLEMOJN.

Ni prenu ekzemple la lastajn 5 frazojn kaj transformu ilin per 'je' kaj per la '-n':

- La kato kuŝas je la tablo. / La kato kuŝas la tablon.
- La lampo pendas je la tablo. / La lampo pendas la tablon.
- La telero estas je la tablo. / La telero estas la tablon.
- Ni iru je la arbaro. / Ni iru la arbaron.
- Ni loĝas je la rivero. / Ni loĝas la riveron.

Ni vidas, ke tio NE eblas. Fakte la tre precizaj prepozicioj (sub, super, sur, tra kaj trans) NE povas esti anstataŭigataj per la sence malpreciza 'je'. Same la frazoj kun la -n estas komplete sensignifaj.

La prepozicio 'je' estas uzebla kiam la signifo estas malpreciza. La ekzemploj de la Fundamento estas klaraj: ĝoji je tio, ridi je tio, enuo je la patrujo, malsana je la okuloj. Krome ĝi estas daŭre uzata por indiki la horojn: ni vidiĝos je la kvara (horo), ĉar oni sentas ke neniu alia prepozicio vere taŭgas (en la kvara, dum la kvara, ĉe la kvara....). Same la -n estu uzata nur tre malofte je la loko de prepozicioj. Ĝi estas uzata por tempaj esprimoj: En la tria de februaro = La trian de februaro.; Dum la posta mateno = La postan matenon. Kaj ĝi estas uzata por indiki atingon de loko al kiu oni moviĝas. Laŭ la Fundamento: Morgaŭ mi veturos Parizon (aŭ en Parizon). Pro tio la frazo "Ni iru la arbaron" estus komprenata kiel "ni iru en la arbaron" kaj ne "Ni iru tra la arbaro".

>> *Ekzerco 4.2.*

4.4. Akuzativo (-n) post prepozicioj

Tio estas ĉiam metebla kiam temas pri prepozicio, kiu indikas lokon sed ne movon al tiu loko. Kompreneble la tuta frazo devas esprimi iun movon.

- Mi iras en la ĝardenon.
- Mi metas la libron sur la tablon.
- Mi veturas trans la riveron.
- Ni venis antaŭ la domon.
- La birdo flugis en la ĉambrom, kaj poste pluflugis en la ĉambro.

>> *Ekzerco 4.3.*

4.5. La prepozicioj kiel radikoj

La prepozicioj el la vidpunkto de la ĝenerala lingvo estas ankaŭ radikoj, do pecoj de vortoj kun propra signifo. Pro tio ili estas uzataj ankaŭ kun la aldono de prefiksoj kaj sufiksoj.

Ni rerigardu nian liston:

al, anstataŭ, antaŭ, apud, ĉe, ĉirkaŭ, da, de, dum, ekster, el, en, ĝis, inter, je, kontraŭ, krom, kun, laŭ, malgraŭ, per, po, por, post, preter, pri, pro, sen, sub, super, sur, tra, trans.

La plej uzataj vortoj formitaj el prepozicioj estas:

aliĝi = membriĝi al iu kongreso, asocio, ktp.

aliĝilo = formularo por aliĝi

anstataŭi = esti ie antastaŭ iu alia

anstataŭigi = meti iun ien anstataŭ iu alia

antaŭen! = ni moviĝu al la direkto de la antaŭo

apudigi = meti du aĵojn apude

ĉirkaŭi = esti ĉirkaŭ io

ĉirkaŭigi = meti sin ĉirkaŭ ion

duma = provizora, dumtempa

ekstere = malinterne

ene = interne

enigi = enmeti

ĝisi = adiaŭi, diri 'ĝis'

kontraŭi = esti kontraŭ io aŭ iu

kroma = plia

kune = samtempe, samloke kun io aŭ iu

peri = esti ilo por transdoni al iu la peton de alia

peranto = tiu, per kiu oni povas fari ion kun aliaj homoj, tiu per kiu oni povas aboni gazetojn

pori = voĉdoni por, esti por

posteulo = tiuj, kiuj vivos post ni

suben = al la subo

Krome ĉiuj prepozicioj kombiniĝas kun verboj kaj formas kunmetitajn verbojn:

aliri, eliri, eniri, trairi, transiri, preteriri, kuniri, antaŭiri, ĉirkaŭiri, laŭiri.

>> *Ekzerco 4.4.*

>> *Aldona parto por anglalingvanoj 4 (ankoraŭ ne ekzistas)*

Ĉapitro 5-a

VORTOJ KAJ LUDOJ PER VORTOJ

5.1. Teksto el la Fundamento - 1

11) Vortoj kunmetitaj estas formataj per simpla kunigo de la vortoj (radikoj) (la ĉefa vorto staras en la fino); ili estas kune skribitaj kiel unu vorto, sed, en elementaj verkoj, disigitaj per streketoj (|)

1. La gramatikaj finiĝoj estas rigardataj ankaŭ kiel memstaraj vortoj. Ekz. vapor|ŝip|o estas formita de: vapor, ŝip kaj o (finiĝo de la substantivo).

2. En leteroj kaj verkoj destinitaj por personoj jam povosciantaj la internacian lingvon, la streketoj inter la partoj de la vortoj ne estas uzataj. Ili celas ebligi al ĉiuj facile trovi en la vortaro la ĝustan sencon de ĉiu el la elementoj de la vorto kaj tiel ricevi ĝian plenan signifon, sen ia ajn antaŭa studo de la gramatiko.

Vortoj kunmetitaj estas kreataj per simpla kunligado de vortoj; oni prenas ordinare la purajn radikojn, sed, se la bonsoneco aŭ la klareco postulas, oni povas ankaŭ preni la tutan vorton, t. e. la radikon kune kun ĝia gramatika finiĝo. Ekzemploj: skribtablo aŭ skribotablo (= tablo, sur kiu oni skribas); internacia (= kiu estas inter diversaj nacioj); tutmonda (= de la tuta mondo); unutaga (= kiu daŭras unu tagon); unuataga (= kiu estas en la unua tago); vaporŝipo (= ŝipo, kiu sin movas per vaporo); matenmanĝi, tagmanĝi, vespermanĝi; abonpago (= pago por la abono). ^{FE.27}

5.2. Kunmetado de vortoj

En Esperanto oni abunde kunmetas vortojn por formi novajn vortojn:

skrib- kaj tabl- = skrib-tablo/skribo-tablo

fer- kaj voj- = fer-vojo/fero-vojo

Oni kunmetas ĉiujn elementojn necesajn, por ke oni facile elparolu kaj bone komprenu.

La sola ĝenerala regulo estas, ke la ĉefa vorto estas en la fino: skribo-tablo' = 'tablo por skribi', 'fer-vojo' = 'vojo el fero'.

vaporŝipo = ŝipo funkcianta per vaporo

balenŝipo = ŝipo por (ĉasi) balenojn

rondiro = iro en rondo

piediro = iro per piedoj

militiro = iro cele al milito

sangruĝo = ruĝo kiel sango
matenruĝo = ruĝo de la mateno

Kompreneble al la kunmetita vorto oni rajtas aldoni ĉiajn finaĵojn:

vaporŝipo, vaporŝipa, vaporŝipe, vaporŝipi; rondiro, rondira, rondire, rondiri; piediro, piedira, piedire, piediri

Oni povas formi longegajn kunmetitajn vortojn, sed prefere oni limiĝu al du, maksimume tri elementoj. Pro tio *skribotabloriparistedzinamikino* prefere estu *amikino de la edzino de skribotabloriparisto*.

>> **Ekzerco 5.1.**

>> **Ekzerco 5.2.**

5.3 Aliaj klarigoj pri kunmetitaj vortoj

Tre disvastiĝinta estas en Esperanto la kunmetado de adjektiva radiko kaj substantiva radiko por formi kunmetitan vorton.

Ekzemple *dika+ fingro* fariĝas *dik-fingro*.

En la Plena ilustrita vortaro oni trovas:

dikfingro. fiks fingro, polekso.

pieda dikfingro. pieda dika fingro, halukso.

etfingro. La malgranda fingro;

mezfingro. meza fingro, la plej longa fingro, kiu troviĝas en la mezo.

Mi malkonsilas konstrui vortojn en tiu maniero. Estu “dika fingro”, “eta fingro” kaj “meza fingro”, malgraŭ la pluraj teorioj, kiuj provas klarigi, ke per tiu procedo oni formas vortojn kun aparta signifo. La realo estas, ke temas pri procedo funkcianta en la angla, kie oni helpas sin per la pozicio de la ĉefa akcento en la du-vorta vorto, kio en Esperanto ne estas ebla.

Ĉi tiu estas malkonsilo. Ne ekzistas regulo kaj neniu rajtas formuli regulon.

5.3.1. Kiel oni elparolas kunmetitajn vortojn

Laŭ la ĝenerala regulo la ĉefa akcento de *vaporŝipo* estas sur la “i”: *vaporŝIpo*, sed en kunmetitaj vortoj oni emas konservi malplifortan akcenton ankaŭ sur la unua elemento en la loko, kie estis la originala akcento, do oni diras: *vapOr-ŝIpo*.

Tio estas utila por komprenigi pli bone la sencon de la vorto: *aŭtomobIl-akcidEnto*, *parEnc-kunvEno*, *piedpIlk-lUdo*, *mEmb-ro-kotIzo*, ktp.

5.3.2. Ligaj vokaloj kaj streketoj: ĉu aldoni aŭ ne aldoni?

Skrib-tablo kaj *skribo-tablo* havas precize la saman signifon. Oni rajtas aldoni aŭ ne aldoni laŭ la propra sento pri prononcfacileco. *Akv-knabo* (knabo, kiu portas akvon)

prezentas prononco-problemojn al multaj, kaj do ni aldonu la ligvokalon, por ke ĝi fariĝu *Akvo-knabo*.

Same validas pri la streketoj inter la partoj de unuopaj vortoj. Metu ilin se vi volas faciligi la komprenon de via leganto.

Ankaŭ pri ĉi tio ne ekzistas reguloj devigaj. simple pensu per via kapo kaj agu laŭ via plej bona kompreno.

5.4. Nom-esprimoj en Esperanto ne estas kunmetitaj vortoj.

Doktoro Zamenhof estis granda homo.

La urbo Parizo estas bela urbo.

La monto Everest estas tre alta.

En Esperanto vorto, kiu anoncas nomon, staras tuj antaŭ la nomo kaj ne bezonas ligantan prepozicion.

NE la doktoro de Zamenhof, la urbo de Parizo aŭ la monto de Everest! NE la Zamenhof-doktoro, la Parizo-urbo aŭ la Everest-monto.

Ni prenas ĉi tiujn ekzemplojn el Plena Manlibro de Esperanto.

Tio estis en la monato Majo.^{FA3.18} La monato nomiĝas “Majo”. Majo estas identiga priskribo de la vorto monato.

Esperantisto estas nomata ĉiu persono, kiu scias kaj uzas la lingvon Esperanto.^{OV.238}

Esperanto estas la propra nomo de la lingvo. Kvankam la vorto *lingvo* havas N-finaĵon, la identiga priskribo ne havu tiun finaĵon.

Ĝis morgaŭ li devis ellerni parkere ĉiujn urbojn en la provinco Zelando^{FE 3.130}

La Florencano Angiolo Bronzino [anĝolo broncino] pentris tiun bildon.^{FA1.214}

Ni vizitis la urbon Parizo.

La ĉefurbo de Britujo estas Londono, sed ankaŭ en Kanado kaj Usono oni havas urbojn Londono.

La artikolo “la” estas uzata tiam, kiam ni parolas pri personoj aŭ objektoj konataj.^{FE.27}

Tiu programero okazos en salono Zamenhof. La salono estas nomata “Zamenhof”.

Identigaj priskriboj ofte aperas post titoloj kaj similaj esprimoj: Sinjoro Petro kaj lia edzino tre amas miajn infanojn.^{FE.18}

En la sekvanta mateno patro Giuseppe [ĝusepe] eliris.^{FA1.218}

Karlo vidis tie profesoron Paŭlo Jenkins.

Domo numero naŭdek-sep.^{Rz.95} Ĉi tie naŭdek-sep estas identiga priskribo de numero, kaj numero similas al titolo. Sed krome la tuta esprimo numero naŭdek-sep siavice estas identiga priskribo de la vorto domo.

Oni povas ofte enmeti la vortojn *kiu nomiĝas* antaŭ identiga priskribo: lingvon, kiu nomiĝas Esperanto; provinco, kiu nomiĝas Zelando; urbon, kiu nomiĝas Parizo; profesoron, kiu nomiĝas Paŭlo Jenkins; urbojn, kiuj nomiĝas Londono.

URL: http://bertilow.com/pmeg/gramatiko/specialaj_priskriboj/identiga.html

ATENTU: sub la premo de ĝermanaj lingvoj, laste de la angla, oni uzas plurajn neĝustajn formojn. Jen Ekzemploj: Zamenhof-strato, Ho-Chi-Min-urbo, Progreso kaj Libereco Partio. La ĝustaj estas Strato Zamenhof, urbo Ho-Chi-min, partio Progreso kaj Libereco.

5.5. Transskribo de nomoj en Esperanto.

Laŭ iom resumita maniero oni povas diri ke la Akademio de Esperanto pristudis la demandon kaj rekomendas la jenon [La laŭvorta deklaro de la Akademio de Esperanto sekvas en la posta subĉapitro.]

1. Ekzistas kaj estas praktike uzataj la jenaj *tri sistemoj* por trakti la proprajn nomojn en Esperanto:

- a) *Plena esperantigo*, ekzemple: Afriko, Nov-Jorko, Bulonjo-ĉe-Mar.
- b) *Parta esperantigo*, ekzemple: Zamenhof, Gamal Abdel Naser kaj Ban Kimun.
- c) *Uzo de la originala skribo* de la propra nomo, ekzemple Kálmán Kalocsay, Dèng Xiǎopíng.

Aldone, esperantigo (ĉu plena aŭ parta) povas *baziĝi sur la origina prononco* de la nomo, ekzemple Ŝekspiro kaj Budapeŝto, sur la *origina skribo* de la nomo, ekzemple Londono kaj Freŭdo, sur la *origina signifo* de la nomo, ekzemple Nigra Maro kaj Bonaero.

2. La Akademio de Esperanto konstatas, ke ĉiu el la tri sistemoj menciitaj havas siajn proprajn relativajn avantaĝojn kaj malavantaĝojn kaj rekomendas:

3. Elektante kaj uzante iun el la prezentitaj sistemoj (depende de la bezonataj celoj en diversaj situacioj) oni ĉiam konsideru kaj pesu la eventualajn avantaĝojn kaj malavantaĝojn, kiujn povas kaŭzi la uzo de ĉiu sistemo en ĉiu konkreta okazo.

4. Indas plu flegi kaj subteni la kutimon plene esperantigi ofte uzatajn proprajn nomojn, precipe kiam temas pri:

- a) Ofte bezonataj kaj menciataj aferoj (ekzemple la komputil-rilataj nomoj Vindozo, Linukso, Guglo).
- b) La propraj nomoj vaste konataj (ekzemple grandaj urboj aŭ aliaj geografiaĵoj; nomoj de eminentaj historiaj personoj, ekzemple Komenio, Voltero, Ejnŝtejno, Baĥo) aŭ ĉiuj aĵoj nomoj, por kiuj oni bezonas la eblon de facila derivado (ĉefe en scienco, ekzemple Galvano – galvanismo, Koŝio – koŝia vico).

5. Kiam temas pri relative novaj aŭ malmulte konataj esperantigoj (tamen nepre bezonataj en iu konkreta okazo pro la supre prezentitaj konsideroj), oni laŭeble

menciu la originalan formon de la nomo parenteze aŭ piednote por eviti miskomprenon.

6. Nomoj plene esperantigitaj, kiel Johano, Parizo, Londono, ktp., akceptas ĉiujn finaĵojn en Esperanto: La londona Esperanto-klubo; Mi vizitas Parizon; Mi konas johanon.

Same oni aldonas almenaŭ la finaĵon -n al nomoj parte esperantigitaj kaj finiĝantaj per vokalo: Mi ŝatas Dante-n kaj Ŝekspiron; Ĉu vi legis Makjaveli-n [Makjaveli + Macchiavelli].

Ĉe nomoj finiĝantaj per konsonanto, ekzemple Zamenhof, oni ankaŭ aldonas la finaĵojn de Esperanto: la zamenhofa vespero; Mi ofte legas Zamenhof-on.

>> *Tio, kion la Akademio de Esperanto diras: plena teksto de la deklaro*

5.6. Nomoj konsistantaj el du partoj

En naciaj lingvoj en la latina alfabeto ekzistas multaj nomoj konsistanta el du partoj: Tel Aviv, Addis Abeba, Hong Kong, San Marino, São Paulo, ktp. Kiuj estas skribitaj ĝuste tiel, ĉar en la originalaj lingvoj ili konsistas el du partoj, kiujn neniu eksterlandano povas distingi kiel tiajn.

En Esperanto pro la logiko de la lingvo kaj des pli pro la aldono de la finaĵoj ili funkcias kiel unu vorto, kaj do estas oportune skribi ilin kiel unu vorton: Telavivo, Adisabebo, Hongkongo, Sanmarino, Saopaŭlo, ktp. Tio igas la uzon de la adjektivaj formoj tre normalaj: telaviva, adisabeba, hongkonga, sanmarina, saopaŭla.

En la franca ekzistas multaj nomoj el tri elementoj, sed ili estas skribataj kun streketoj: ekzemple Choisy-le-Roi, kiun ni konsilas skribi per unu vorto: Ŝŭsileruao. Alia serio de nomoj konsistas el tri elemento, el kiuj la lastaj du estas geografia priskribo pri la loko, ekzemple Boulogne sur Mer. Ilin oni povas facile uzi se oni tradukas la du lastajn elementojn: ekzemple Bulonjo ĉe maro. Same en la germana: Frankfurt am Main = Frankfurto ĉe Majno.

>> *Ekzerco 5.3.*

>> *Aldona parto por anglalingvanoj 5*

Ĉapitro 6-a

SISTEMO EN LA SISTEMO

6.1. Teksto en la Fundamento - 1

ia, ial, iam, ie, iel, ies, io, iom, iu.

– La montritajn naŭ vortojn ni konsilas bone ellerni, ĉar el ili ... povas jam fari al si grandan serion da aliaj pronomoj kaj adverboj.

Se ni aldonas al ili la literon “k”, ni ricevas vortojn demandajn aŭ rilatajn: kia, kial, kiam, kie, kiel, kies, kio, kiom, kiu.

Se ni aldonas la literon “t”, ni ricevas vortojn montrajn: tia, tial, tiam, tie, tiel, ties, tio, tiom, tiu.

Aldonante la literon “ĉ”, ni ricevas vortojn komunajn: ĉia, ĉial, ĉiam, ĉie, ĉiel, ĉies, ĉio, ĉiom, ĉiu.

Aldonante la prefikson “nen”, ni ricevas vortojn neajn: nenia, nenial, neniam, nenie, neniel, nenies, nenio, neniom, neniu.

Aldonante al la vortoj montraj la vorton “ĉi”, ni ricevas montron pli proksiman; ekzemple: tie (pli malproksima), tie ĉi (aŭ ĉi tiu) (pli proksima); tie (malproksime), tie ĉi aŭ ĉi tie (proksime).

Aldonante al la vortoj demandaj la vorton “ajn”, ni ricevas vortojn sendiferencajn: kia ajn, kial ajn, kiam ajn, kie ajn, kiel ajn, kies ajn, kio ajn, kiom ajn, kiu ajn.

Ekster ... el la diritaj vortoj ni povas ankoraŭ fari aliajn vortojn, per helpo de gramatikaj finiĝoj kaj aliaj vortoj (sufiksoj); ekzemple: tiama, ĉiama, kioma, tiea, ĉi-tiea, tieulo, tiamulo k. t. p. (= kaj tiel plu).<sup>FE.30

13. En frazoj respondantaj al la demando “kien”, la vortoj ricevas la finiĝon de la akuzativo. Ekz. *kie vi est|as?, tie (en tiu loko); kie|n vi ir|as?, tie|n (al tiu loko), mi ir|as Pariz|o|n, London|o|n, Varsovi|o|n, dom|o|n.*

6.2. Sistemo en la sistemo

Esperanto havas sistemon de vortoj interne de la pli granda sistemo. Temas pri subsistemo fermita en si mem.

Kvankam la vortoj de tiu subsistemo estas klare formataj el du pecoj, el la vidpunkto de la ĝenerala sistemo ili estas konsiderataj kiel unu nedividebla vorto. **Tiu libro** ne povas iĝi **ti-libro**.

La subsistemo konsistas el kelkaj vort-serioj.

Ni vidu la unuan serion [la aliaj estas similaj al ĉi tiu]:

kio, kiu, kia, kiel, kial, kiam, kiom, kie, kies

Ni vidu ilian sencon en demandoj:

- Kio kuŝas sur la tablo? Libro kaj botelo kuŝas sur la tablo.
- Kiu libro kuŝas sur la tablo? La libro de Jozefo, kies titolo estas “Milito kaj paco”.
- Kia libro kuŝas sur la tablo? Tre dika libro kun flava kovrilo.
- Kiel vi iras al via lernejo? Mi iras per tramo.
- Kial vi iras al lernejo? Mi iras al lernejo por lerni.
- Kiam vi iras al la lernejo? Mi iras al la lernejo matene.
- Kiom da libroj vi havas? Mi havas tri librojn.
- Kie estas via lernejo? Mia lernejo estas en la vilaĝo.
- Kies libro estas ĉi tiu libro? Ĝi estas la libro de Jozefo.

Kaj nun ni transiru al la dua serio:

tio , tiu, tia, tiel, tial, tiam, tiom, tie, ties

- Tio estas birdo.
- Tiu libro estas mia.
- Tia vetero estas malbela.
- Se vi marŝas tiel (= en tiu maniero), vi bezonos multan tempon por atingi la lernejon.
- Li estas malbona kaj tial (= pro tiu motivo) mi ne volas paroli al li.
- Mi estis infano kaj tiam (= en tiu tempo) mi ludis tre multe.
- Mi deziras tiom (= en tiu kvanto) da pano.
- Mi loĝas tie (= en tiu loko).
- Ties (= de tiu homo) libro ne estas en ĉi tiu loko.

Tria serio:

ĉio, ĉiu, ĉia, ĉiel, ĉial, ĉiam, ĉiom, ĉie, ĉies

- Ĉio en ĉiu ĉambro estas mia. = La tuto en ĉiu ĉambro estas mia.
- Ĉiu volas esti feliĉa. = Ĉiu homo volas esti feliĉa.
- Ĉia manĝaĵo por mi taŭgas. = Ĉiu speco de manĝaĵo esta taŭga por mi.
- Ĉiel mi sukcesos vojaĝi al Parizo. = En ĉiu maniero mi sukcesos vojaĝi al Parizo.
- Ĉial mi koleras kontraŭ li. = Pro ĉiu motivo mi koleras kontraŭ li.
- Li estas ĉiam gaja. = Li estas gaja en ĉiu momento.
- Estis glaso da akvo kaj mi trinkis ĉiom. = Estis glaso da akvo kaj mi trinkis la tutan akvon.
- En urboj aŭtomobiloj estas ĉie. = En urboj aŭtomobiloj estas en ĉiu loko.
- Ĉies aŭtomobilo estas brua. = La aŭtomobilo de ĉiuj homoj estas brua.

Kvara serio:

io, iu, ia, iel, ial, iam, iom, ie, ies

- Ŝi ricevis ion por manĝi kaj por trinki. Oni ne diras, kion precize ŝi ricevis.
- Venis iuj personoj, kiujn mi ne konas. Oni ne scias, kiuj estis la personoj.
- La aŭtomobilo havas ian koloron. La koloro ne estas tre klara.
- Li iel sukcesis verki libron. En neklara maniero.
- Li ial ne volas partopreni. Pro nekonata kaŭzo.
- Ili iam revenos. La tempopunkto estas nekonata.
- Donu al mi iom da pano. Nedifinitan kvanton.
- Ŝi loĝas ie en la nordo. En nekonata loko en la nordo.
- Hodiaŭ estas ies tago de naskiĝo. Oni ne diras, kies naskiĝtago ĝi estas.

Kvina serio:

nenio, neniŭ, nenia, neniel, nenial, neniam, neniom, nenie, nenies

- Mi volas nenion. Mi ne volas ion.
- La tempon venontan neniŭ ankoraŭ konas. Neniŭ persono, konas la tempon venontan.
- Mi ŝatas nenan viandospecon, ĉar mi estas vegetarano. Mi ne ŝatas ian ajn viandospecon.
- Mi neniel povas kompreni tion, pri kio vi parolas. En neniŭ maniero mi povus vin kompreni.
- Mi nenial volas trompi la juĝiston. Pro neniŭ motivo. En neniŭ maniero.
- Kiam mi ien veturas, mi neniam prenas kun mi multon da pakaĵo. Neniam esprimas, ke ne ekzistas tia fojo, dum kiu mi prenus multon da pakaĵo al vojaĝo.
- Mi trinkis neniom el mia glaso. Eĉ ne malgrandan kvanton.
- Ĉi tiu birdo estas trovebla nenie en nia regiono. En neniŭ loko.
- Nenies lando, estas la terpeco inter du batalantaj armeoj.

>> ***Ekzerco 6.1.***

>> (6.3) ***Kromaj klarigoj ne nepre legendaj***

>> ***Ekzerco 6.2.***

6.4. Aldonaj vortetoj: ĉi kaj ajn

La vorteto *ĉi* alproksimigas la vorton, al kiu ĝi estas kunligita:

Tiu (malproksima) libro, kiun ni legis. Ĉi tiu libro sur la tablo antaŭ ni.

Ĝi estas uzata kaj antaŭ 'tiu' kaj post 'ĝi': ĉi tiu = tiu ĉi.

Teorie ĝi povas esti metata apud ĉiujn vortojn komenciĝantajn per 'ti...', ekzemple ĉi tie = en ĉi tiu loko, ĉi tiam + nun, ĉi tiel = en ĉi tiu maniero, ĉi tial+ pro ĉi tiu motivo, ktp.

Ĝi estas ofte aldonata ankaŭ al vortoj komenciĝantaj per 'ĉi...'.

Ĉi ĉio (= Ĉio ĉi tio) okazis hieraŭ.

Ĝi estas aldonata ankaŭ al substantivoj. En tiu okazo ĝi donas la signifon de 'ĉi tiu' al la tuta esprimo:

Ĉi-libro estas bela = ĉi tiu libro estas bela. En tiu okazo la streketo estas bezonata.

Bonvolu ne uzi ĝin en la senco de 'ĉi tie'. Zamenhof uzis ĝin kelkfoje en tiu senco kaj la Plena Ilustrita Vortaro listigas tiun uzon, sed ĝi praktike malaperis de la uzo pro saĝeco de la simplaj prolantoj de Esperanto. Do, ne diru: *ĉi ne estas akvo; se korpe mi forestas, spirite mi estas ĉi!* sed diru: *ĉi tie ne estas akvo; se korpe mi forestas, spirite mi estas ĉi tie!*.

ajn'

Ajn estas vorteto aldonebla post vortoj komenciĝantaj per 'ki...', 'ĉi...' kaj tiel plu kaj donas senco nedifinitan:

kiu ajn = vere iu ajn, iu ajn = iu vere ne difinita.

Iu ajn rajtas havi identigan dokumenton.

Mi donacos ĉi tiun libro al kiu ajn petos ĝin.

Uzebla ankaŭ kiel adjektivo: ajna. Ajna libro taŭgas. = Libro de ĉiu speco taŭgas.

>> Ekzerco 6.3.

>> Aldona parto por anglalingvanoj 6

Ĉapitro 7-a

KELKAJ FINAJ DETALOJ

7.1. Teksto en la Fundamento - 1

15. La tiel nomataj vortoj “fremdaj”, t.e. tiuj, kiujn la plimulto de la lingvoj prenis el unu fremda fonto, estas uzataj en la lingvo internacia sen ŝanĝo, ricevante nur la ortografion kaj la gramatikajn finiĝojn de tiu ĉi lingvo. Tia estas la regulo koncerne la bazajn vortojn, sed ĉe diversaj vortoj de unu radiko estas pli bone uzi senŝanĝe nur la vorton bazan kaj formi la ceterajn derivaĵojn el tiu ĉi lasta laŭ la reguloj de la lingvo internacia. Ekz. *tragedi* | o, sed *tragedi* | a; *teatr* | o, sed *teatr* | a (ne: *teatrical* | a), k.t.p.

7.2. Klarigoj pri la ĉi-supra teksto

Ĉi tiu regulo ŝajnas facile aplikebla, sed ĝi ne estas tia. La regulo diras, ke se oni elektas la radikon “ministr-” por membro de la registaro, ĉiuj aliaj vortoj en tiu kampo devas esti derivataj de tio, kaj do oni devas diri “ministr-ejo” kaj ne “ministerio”. Se oni elektas la radikon “redakt-” por relegi kaj ĝustigi artikolojn por libro aŭ gazeto, oni poste devas diri “redaktisto/redaktanto/redaktejo” kaj ne “redaktoro/redakcio”.

En la nuntempe uzata Esperanto tiuj radikaj duoblaĵoj estas multaj, tro multaj. Ili venas de la kutimoj en eŭropaj lingvoj. Neniu kuraĝas diri “geografio/gegorafiisto” aŭ “geografo/geograf-scienco”. Cetere, en la Fundamento mem troviĝas tiaj duoblaĵoj, Zamenhof uzis ilin kaj ĉiuj ĉefaj vortaroj daŭrigis tiun kutimon.

La ĝenerala konsilo povas nur esti: provu kiel eble plej apliki tion, kion la Fundamento diras.

>> *Ekzerco 7.1.*

7.3. Teksto en la Fundamento - 2

16. La finiĝo o de substantivoj kaj la a de la artikolo povas esti iafoje forlasataj kaj anstataŭataj de apostrofo pro belsoneco. Ekz. *Ŝiller'* (Schiller) anstataŭ *Ŝiller* | o; *de l' mond* | o anstataŭ *de la mond* | o; *dom'* anstataŭ *dom* | o.

7.4. Klarigo pri la ĉi-supra teksto

Tiu regulo estas ĉefe aplikata en poem-arto. Mi neniam aŭdis ĝin en la parolata Esperanto kaj bonaj poemistoj aplikas ĝin kiel eble plej malmulte, ĉar ĝi aŭtomate donas al Esperanto la guston de poema Esperanto.

Komparu ĉi tiujn du poemojn:

La espero

En la mondon venis nova sento,
tra la mondo iras forta voko;
per flugiloj de facila vento
nun de loko flugu ĝi al loko.

Ne al glavo sangon soifanta
ĝi la homan tiras familion:
al la mond' eterne militanta
ĝi promesas sanktan harmonion.

Sub la sankta signo de l' espero
kolektiĝas pacaj batalantoj,
kaj rapide kreskas la afero
per laboro de la esperantoj.

Forte staras muroj de miljaroj
inter la popoloj dividitaj;
sed dissaltos la obstinaj baroj,
per la sankta amo disbatitaj.

Sur neŭtrala lingva fundamento,
komprenante unu la alian,
la popoloj faros en konsento
unu grandan rondon familian.

Nia diligenta kolegaro
en laboro paca ne laciĝos,
ĝis la bela sonĝo de l' homaro
por eterna ben' efektiviĝos.

Paraŝutisto

Vi estis je l' dekoka jar',
Vi havis jam la ruĝan ĉapon,
Kaj lernis nur pri unu far':
Al ĉio, pafon.
Nevole iĝis vi faŝisto,
Paraŝutisto.

Kaj do de batal' al batal'
Formiĝis la inteligento,
Kaj scias vi, ke en real'
'stas nur du gentoj:
L'bonmora kaj la terorista,
Paraŝutisto.

Kaj vi fariĝis galonul'
Heroo de ĉiuj malvenkoj
Kaj kronis gloro kaj gratul'
Viajn inventojn,
De vi, torturspecialisto,
Paraŝutisto.

Alvenis tiam la honor'
Ordenoj belaj kaj medaloj,
Pro ĉiu kugl' al ies kor'
Pro ĉiuj faloj,
Pro ĉiu kruc' sur via listo,
Paraŝutisto.

Sed bedaŭrinde pro misŝanc'
Finiĝos nun la temp' milita,
Ne plu batal' ne plu da sang'
Estont' fuŝita;
Finita la labor' artista.
Paraŝutisto.

'stas nur laboro de virin',
Komandi al viroj kun menso,
Cetere mi instruis vin
Pri l'ĝusta senco
De l'vorto kontraŭmilitisto.
Paraŝutisto.

Ja daŭras plu via talent.'
Aranĝas vi ĉiun embuskon.
Sen vera paf' estas event'
De nun sen gusto.
Vi tial eble ŝajnas trista.
Paraŝutisto.

Se jukas vin la konscienc'
Ke monon gajnas vi sen batoj,
Utilu plu via scienc.'
Ĉe viaj fratoj:
Dungiĝas nun ŝtat-policistoj
Paraŝutisto.

ATENTU: neniam sekvu la uzon diri **dank' al** anstataŭ **danke al'**. Temas pri eraro. Oni ne rajtas elizii la **e'**. Oni faras tion pro influo de eŭropaj lingvoj.

>> *Ekzerco 7.2.*

7.5. Teksto en la Fundamento - 3-a

Glaso de vino estas glaso, en kiu antaŭe sin trovis vino, aŭ kiun oni uzas por vino; glaso da vino estas glaso plena je vino. – Alportu al mi metron da nigra drapo (Metro de drapo signifus metron, kiu kuŝis sur drapo, aŭ kiu estas uzata por drapo). “Da” post ia vorto montras, ke tiu ĉi vorto havas signifon de mezuro.FE.32

7.6. Klarigo pri la ĉi-supra teksto

La vorteto *da* ligas kvantan aŭ mezuran vorton al la mezurata aĵo.

kilogramo *da* pano

litro *da* lakto

skatolo *da* rizo

amason *da* komencantoj

du milionoj *da* rubloj

iom *da* valizoj

tiom *da* feliĉo

multe *da* problemoj

Ŝi aĉetis faskon da ligno, iom da nigra pano, [iom] da malbonspeca faruno kaj [iom] da lakto.

'[La vortoj fasko kaj iom montras kvantojn. La da-esprimoj montras, el kio konsistas la diversaj kvantoj.]

Por ĉiu aĉetita funto da teo tiu ĉi komercisto aldonas senpage funton da sukero.FE.31

Ha, Dio nin gardu! Kia grandega amaso da oro!

Sur la arbo sin trovis multe (aŭ multo) da birdoj.<sup>FE.32

Mi neniam prenas kun mi multon da pakaĵo.<sup>FE.35

La riĉulo havas multe da mono.^{FE.37}

Li havas pli da mono, ol li povas kalkuli.

Nur nun ŝi eksentis, [...] kiom da fortoj forprenis de ŝi la malvarmo.

Tiu ĉi rivero havas ducent kilometrojn da longo.^{FE.32}

*Ne diru: *Sur la tablo troviĝas da butero.* *Ŝi aĉetis da faruno.* Oni devas diri ekz.:
Sur la tablo troviĝas iom da butero. Ŝi aĉetis iom da faruno. (Plej ofte oni tamen
diru simple: Sur la tablo troviĝas butero. Ŝi aĉetis farunon.)*

Nombraj vortetoj aperas normale sen da kiel rekta priskribo de ĉefvorto:

Tie loĝas du Esperantistoj.

Mi havas cent pomojn.

Tiu ĉi vilaĝo havas du mil loĝantojn.

Nombrovortoj kun O-finaĵo kiel miliono, miliardo, deko kaj centoj tamen bezonas da. Ili aperas kiel ĉefvorto kun da-esprimo kiel priskribo:

Mi havas centon da pomoj. ^{FE.14}

Tiu ĉi urbo havas milionon da loĝantoj. ^{FE.14}

Mi aĉetis dekduon da kuleroj. ^{FE.14}

Ne uzu N-finaĵon post da.

Post da oni ne povas uzi N-finaĵon, ĉar da-esprimo neniam estas mem objekto. La kvanta esprimo antaŭ da tamen povas esti objekto: Li portas multon da valizoj.

Sed la kvanta esprimo ofte estas kvanta E-vorto aŭ kvanta vorteto, kiu ne povas ricevi N-finaĵon, eĉ kiam ĝi rolas kiel objekto:

La riĉulo havas multe da mono. ^{FE.37} = La riĉulo havas multon da mono. (Nepre ne: *La riĉulo havas multe da monon.*)

Kiom da pano vi volas? = Kiel grandan kvanton da pano vi volas? (Nepre ne: *Kiom da panon vi volas?*)

>> **Ekzerco 7.3.**

7.7. Teksto en la Fudamento - 4-a

La sufikso "um" ne havas difinitan signifon, kaj tial la (tre malmultajn) vortojn kun "um" oni devas lerni, kiel simplajn vortojn. Ekzemple: plenumi, kolumo, manumo. – Mi volonte plenumis lian deziron. ^{FE.42}

7.8. Klarigo pri la ĉi-supra teksto

La pluraj signifoj de *um* povas esti grupigitaj en kelkajn grupojn.

'Agi per io'

Multaj UM-verboj signifas "agi en certa maniero per tio, kio staras antaŭ UM":

folio → foliumi = turni la foliojn de libro aŭ gazeto por rapide kaj pase iom legi

palpebro → palpebrumi = rapide fermi kaj malfermi la palpebrojn

okulo → okulumi = ĵeti avidan, amdeziran rigardon al iu

brako → brakumi = ĉirkaŭbraki

'Provizi per io'

Iuj UM-verboj signifas "provizi en certa maniero per tio, kio staras antaŭ UM":

aero → aerumi = elmeti al aero, enlasi aeron por freŝigi

suno → sunumi = elmeti al la sunradioj

sukero → sukerumi = kovri per sukero
sapo → sapumi = kovri aŭ ŝmiri per sapo (= sapi)

'Ekzekutado'

Grupo de UM-verboj montras manieron de ekzekutado, mortigado:

kruco → krucumi = najli aŭ ligi al kruco por mortigi
pendi → pendumi = pendigi per ŝnuro ĉirkaŭ la kolo por mortigi
ŝtono → ŝtonumi = mortigi per ĵetado de ŝtonoj
gaso → gasumi = mortigi per venena gaso
dek → dekumi = ekzekuti ĉiun dekan homon el grupo por puni la tutan grupon
(komparu kun dekuma)
kvarono → kvaronumi = ekzekuti per tranĉado en kvar partojn

'Vestaĵparto'

Iuj UM-vortoj estas nomo de vestaĵparto aŭ simila afero. Tio, kio staras antaŭ UM montras korpoparton, ĉe kiu la afero troviĝas:

kolo → kolumo^{FE.42} = vestaĵparto, kiu ĉirkaŭas la kolon
mano → manumo^{FE.42} = la ekstrema ĉemana parto de maniko
plando → plandumo = la plata malsupro de ŝuo
dorso → dorsumo = surdorsa parto de ekz. jako aŭ ĉemizo
nazo → nazumo = speco de okulvitroj, kiuj fiksiĝas pinĉe sur la nazo
buŝo → buŝumo = buŝingo, kiu malhelpas mordadon (uzata ekz. ĉe hundo)
hufo → hufumo = huffero, protekta ferpeco por hufo (ekz. de ĉevalo)
Rimarku, ke brakumo ne signifas "maniko", sed "ĉirkaŭbrakado",
kvankam brako estas korpoparto.

'Nombrosistemo'

UM estas uzata en matematiko por fari nomojn de nombrosistemoj. Oni metas UM post nombro, kiu montras, kiom da ciferoj uzas la sistemo:

du → duuma nombrosistemo = sistemo kun du ciferoj, binara sistemo
dek → dekuma nombrosistemo = sistemo kun dek ciferoj, decimala sistemo
(komparu kun dekumi)
dek ses → deksumma nombrosistemo = sistemo kun dek ses ciferoj

'Diversaj UM-vortoj'

malvarma → malvarmumi^{FE.42} = malsaniĝi je tuso, nazkataro k.t.p. (supoze pro malvarmo)
plena → plenumi^{FE.42} = fari plene (taskon, devon k.s.)
gusti → gustumi = senti guston, provi guston
aminda → amindumi = montri sin aminda al iu por kapti ties amon
cerbo → cerbumi = forte kaj pene pensi
loto → lotumi = (dis)doni/premii laŭ decido per lotado
alfabeto → alfabetumo = lernolibro pri skribado kaj legado (per alfabeto)

bruli → brulumo = inflamo

komuna → komunumo = administra distrikto ĉirkaŭ urbo, societo aŭ organizo
kunlabora, kunloĝa k.t.p.

lakto → laktumo = laktaspekta semo de fiŝo

korto → kortumo = granda kaj grava juĝejo

dekstra → dekstruma = tia, ke ĝi turniĝas aŭ volviĝas dekstren (horloĝdirekten)

proksima → proksimume = ne ekzakte, ĉirkaŭ

somero → somerumi = pasigi somerajn feriojn en agrabla loko

'Superflujaj UM'

En iuj UM-verboj UM estas superflua, ĉar simpla sensufiksa verboformo bone taŭgas, ekz.: butonumi= butoni, akvumi = akvi, salumi = sali, kuprumi = kupri, tendumi = tendi. Simplan verbon oni uzu por ago, kiu rekte kaj simple rilatas al signifo de la radiko. UM-verbo taŭgas por alia, pli speciala signifo, kiel ekz. ĉe foliumi kaj okulumi. Multaj iamaj UM-verboj estas nuntempe uzataj sen UM.

'Novaj UM-vortoj'

Se oni volas krei novan UM-vorton, oni estu tre singarda, ĉar aliaj ĝin eble ne komprenos. UM-vorto, kiu aliĝas al iu el la ĉi-antaŭaj grupoj, pli facile akceptiĝas, dum UM-vorto, kiu ne similas al jam ekzistanta UM-vorto, estas pli malfacile enkondukebla. Ofte oni tamen faras okazan UM-vorton, kiu kompreniĝas pro la kunteksto, kaj kiu poste malaperas.

'Ordinara radiko'

Iafoje UM aperas kiel ordinara radiko kun diversaj improviziaj signifoj:

umo = afero kies nomon oni momente ne memoras, afero stranga aŭ nepriskribebla...

umi = fari ion nedifineblan, strangan, hontindan...

>> Aldona parto por anglalingvanoj 7

Ĉapitro 8-a

LINGVO SEN ESCEPTOJ

8.1. Ĝenerale

Esperanto almenaŭ teorie devas esti lingvo sen esceptoj. Tio igas ĝin tre facile lernebla, kaj, cetere, *nur stultulo enmetus esceptojn en internacian lingvon.*

Tamen kelkaj esceptoj estas sufiĉe ofte renkonteblaj en Esperanto-tekstoj.

8.2. *dank' al*

Oni ofte trovas frazojn kiel *ili vivas dank' al Dio; dank' al vi mi estas savita*, ktp.

Simple temas pri erara elizio. Oni rajtas nur elizii la substantivojn finaĝantajn per -o [amiko --> amik'; virino --> virin', ktp.] aŭ la artikolon *la* en difinitaj kondiĉoj [*la --> l'*]

Uzu ĉiam nur la regulan 'danke al'.

APENDICOJ

Ekzerco 1.1

Bonvolu atente legi la ekzercon kaj la finan vortareton ¹. Poste reskribu la tekston de la ekzerco dividante per streketoj la elementojn de la unuopaj vortoj, ekzemple La reĝ-id-o, kiu vid-is, ke el ŝi-a buŝ-o...

La feino

La reĝido, kiu vidis, ke el ŝia buŝo eliris kelke da perloj kaj kelke da diamantoj, petis ŝin, ke ŝi diru al li, de kie tio ĉi venas. Ŝi rakontis al li sian tutan aventuron. La reĝido konsideris, ke tia kapablo havas pli grandan indon, ol ĉio, kion oni povus doni dote al alia fraŭlino, forkondukis ŝin al la palaco de sia patro, la reĝo, kie li edziĝis je ŝi. Sed pri ŝia fratino ni povas diri, ke ŝi fariĝis tiel malaminda, ke ŝia propra patrino ŝin forpelis de si; kaj la malfeliĉa knabino, multe kurinte kaj trovinte neniun, kiu volus ŝin akcepti, baldaŭ mortis en angulo de arbaro.

Kelk-e quelque | some | mancher, einige | нѣкоторый, нѣсколько | niĉtóry, kilka.

Aventur-o aventure | adventure | Abenteuer | приключение | przygoda.

Konsider-i considérer | consider | betrachten, erwägen | соображать | zastanawiać się.

Ind-a mérite, qui mérite, est digne | worthy, valuable | würdig, werth | достойный | godny, wart.

Dot-o dot | dowry | Mitgift | приданое | posag.

Palac-o palais | palace | Schloss (Gebäude) | дворець | pałac.

iĝ- se faire, devenir...; ex. pala pâl — paliĝi pâlir; sidi être assis

— sidiĝi s'asseoir | to become; e. g. pala pale — paliĝi turn pale; sidi sit

— sidiĝi become seated | zu etwas werden, sich zu etwas veranlassen; z. B. pala blass

— paliĝi erblassen; sidi sitzen — sidiĝi sich setzen | дѣлаться чѣмъ нибудь,

заставить себя; напр. pala блѣдный — paliĝi блѣднѣть; sidi сидѣть

— sidiĝi състь | stawać się czemś;p. pala blady — paliĝi blednać; sidi siedzieć

— sidiĝi usiaść.

je se traduit par différentes prépositions | can be rendered by various

prepositions | kann durch verschiedene Präpositionen übersetzt werden | может

быть переведено различным предлогами | może być przetłomaczone za pomocą różnych przyimków.

Propr-a propre (à soi) | own (one's own) | eigen | собственный | własny.

Akcept-i accepter | accept | annehmen | принимать | przyjmować.

baldaŭ bientôt | soon | bald | сейчас, скоро | zaraz.

Angul-o coin, angle | corner, angle | Winkel | уголъ | kať.

---

¹ Ni prenis la tekstojn de la fundamentaj vortaretoj el la originala eldono. Ni ne ŝanĝia tiujn tekstojn, tiel ke eventualaj eraroj restis. Certe restis la tiama alfabeto de la rusa lingvo kaj ne l amoderna reformita rusa.

Ekzerco 1.2

Bonvolu atente legi la ekzercon kaj la vortareton en la fino kaj poste bonvolu inventi 10 frazojn kun la radiko 'moŝt-' kaj traduki al via lingvo la vortojn de 'Sano' ĝis la fino.

- Ni ĉiuj kunvenis, por preparoli tre gravan aferon; sed ni ne povis atingi ian rezulton, kaj ni disiris.
- Malfeliĉo ofte kunigas la homojn, kaj feliĉo ofte disigas ilin.
- Mi disŝiris la leteron kaj disĵetis ĝiajn pecetojn en ĉiujn angulojn de la ĉambro.
- Li donis al mi monon, sed mi ĝin tuj redonis al li.
- Mi foriras, sed atendu min, ĉar mi baldaŭ revenos.
- La suno rebrilas en la klara akvo de la rivero.
- Mi diris al la reĝo: via reĝa moŝto, pardonu min!
- El la tri leteroj unu estis adresita: al Lia Episkopa Moŝto, Sinjoro N.; la dua: al Lia Grafa Moŝto, Sinjoro P.; la tria: al Lia Moŝto, Sinjoro D.
- La sufikso «um» ne havas difinitan signifon, kaj tial la (tre malmultajn) vortojn kun «um» oni devas lerni, kiel simplajn vortojn. Ekzemple: plenumi, kolumo, manumo.
- Mi volonte plenumis lian deziron.
- En malbona vetero oni povas facile malvarmumi.
- Sano, sana, sane, sani, sanu, saniga, saneco, sanilo, sanigi, saniĝi, sanejo, sanisto, sanulo, malsano, malsana, malsane, malsani, malsanulo, malsaniga, malsaniĝi, malsaneta, malsanema, malsanulejo, malsanulisto, malsanero, malsaneraro, sanigebla, sanigisto, sanigilo, resanigi, resaniĝanto, sanigilejo, sanigejo, malsanemulo, sanilaro, malsanaro, malsanulido, nesana, malsanado, sanulaĵo, malsaneco, malsanemeco, saniginda, sanilujo, sanigilujo, remalsano, remalsaniĝo, malsanulino, sanigista, sanigilista, sanilista, malsanulista k. t. p.

atingi atteindre | attain, reach | erlangen, erreichen | достигать | dosięgać.

rezultato résultat | result | Ergebnis | результат | rezultat.

ŝiri déchirer | tear, rend | reissen | рвать | rwać.

peco morceau | piece | Stück | кусок | kawał.

moŝto titre commun | universal title | allgemeiner Titel | общій титул | Mość.

episkopo évêque | bishop | Bischof | епископъ | biskup.

grafo comte | earl, count | Graf | графъ | hrabia.

difini définir, déterminer | define | bestimmen | определять | wyznaczać, określać.

Ekzerco 1.3

Per la jenaj vortoj faru sencohavajn frazojn en Esperanto, utiligante ankaŭ prepoziciojn kaj ĉion alian bezonatan:

Marko, trajno, Londono, iras.

Jozefo, glaciaĵo, vespero, manĝas.

Marko, Jozefo, donacas, libro, naskiĝtago, lia hejmo

Meĥaniko, meĥanikisto, estas, okupas, si, kiu, kaj, kiu, ĥemiisto, okupas, estas, si, ĥemio.

Fotografisto, la, min, fotis, kajpatro, mia, sendis fotografiaĵon.

Aĉetis, mi, ovoj, da, deko.

Longeco, havas, rivero, tiu ĉi, ducent kilometroj.

Homoj, amaso, da, maro, bordo, staris.

Landoj, birdoj, multaj, flugas, aŭtuno, pli, varmaj.

Estis, multaj, arbo, birdoj.

Najbaro, homoj, feliĉaj, kelkaj, sentas, vidas, ili, kiam, siaj, suferoj.

Ĉambro, kelkaj, sidis, kelkaj, homoj.

Ekzerco 1.4

Eltrovu kaj skribu sur vian kajeron la bazan signifon de ĉi tiuj radikoj el la Universala Vortaro. Vi rajtas ankaŭ konsulti modernajn vortarojn:

babel'

babiller | chatter | schwatzen, plaudern | болтать | raplać.

bagatel'

bagatelle | trifle, toy | Kleinigkeit | мелочь, бездѣлица | drobnostka.

bajonet'

baïonnette | bayonet | Bajonett | штыкъ | bagnet.

bak'

cuire | bake | backen | печь, испекать | piec, wupiekać.

bala'

balayer | sweep | fegen | мести, заметать | zamiatać.

balanc'

balancer | balance, swing | schaukeln | качать | huśtać, kołysać.

balbut'

bégayer, balbutier | stammer | stottern, stammeln | заикаться | jąkać się.

baldaken'

baldaquin | canopy | Baldachin | балдахинъ | baldachin.

baldaŭ

bientôt | soon | bald | сейчас, скоро | zaraz.

balen'

baleine | whale | Wallfisch | китъ | wieloryb.

balustrad'

garde-fou, balustrade | balustrade | Geländar | перила | poręcz.

bambu'

bambou | bamboo | Bambus | бамбукъ | bambus.

ban'

baigner | bath | baden | купать | kąpać.

band'

bande, troupe | band | Bande, Rotte | банда, шайка | banda, zgraja.

bant'

nœud | loop | Schleife | бантъ | pętlica.

bapt'

baptiser | baptise | taufen | крестить | chrzcić.

bar'

barrer | bar, obstruct | versperren | заграждать | zagradać.

bar'il'

haie | hedge | Zaun | заборъ | parkan.

Ekzerco 2.1

Bonvolu aŭskulti la elparolon de la unuopaj literoj ĉi tie:

<https://www.youtube.com/watch?v=OPsdp1M5pjQ> aŭ en aliaj retejoj

Ekzerco 2.2

Bonvolu legi kaj laŭeble rekonu la formon en via lingvo de ĉi tiuj nomoj plene skribitaj laŭ la alfabeto de Esperanto kaj kun fina -o.

Abelardo, Aĥilo, Aleksandro, Anĝelo, Baltazaro, Bartolomeo, Benedikto, Cezaro, Cicerono, Ĉarloto, Davido, Donald, Doroteo, Emanuelo, Emeriko, Eŭgeno, Eŭripido, Eŭstako, Fabiano, Frederiko, Godfredo, Gustavo, Ĝeraldo, Ĝermano, Ĝofredo, Hanibalo, Haroldo, Heleno, Hektoro, Henriko, Ĥimeno, Ĥiramo, Ismailo, Ivo, Jakobo, Jesuo, Johano, Ĵafaro, Ĵaspero, Kaino, Karlo, Klaŭdjo, Ksenofono, Ladislao, Lanceloto, Lazaro, Ludoviko, Magdaleno, Maksimiliano, Manfredo, Napoleono, Nerono, Nikodemo, Omaro, Oskaro, Paŭlo, Periklo, Petro, Rafaelo, Rajmondo, Rikardo, Roĝero, Salomono, Salvatore, Samuelo, Sanĉo, Ŝiĉiro, Ŝigeakio, Tadeo, Teodoriko, Teodoro, Tomaso, Uliso, Ulriko, Viktoro, Vilhelmo, Virgilo, Zahario, Zenono.

Bonvolu nun elparoli la jenajn nomojn kaj vortojn skribitajn nur per la literoj de la alfabeto de Esperanto:

Adamo, Breĵnef, Trocki, Ĉajkovski, Donald, Eŭropo, filozofio, Gibraltaro, Ĝon, Hamburgo, Loĥnes, Brus Li, Kaŭcki, Luksemburgo, Meksiko, Nederlando, Orlando, Pat, Roma, Saŭthampton, Ŝi, Tramp, Unu, Aŭstrujo, Vik, Zebra.

Ekzerco 2.3

Bonvolu legi ĉi tiujn vortojn. La vokaloj kun akcentoj montras la akcenton en la vorto.

Al. Bá-lo. Pát-ro. Nú-bo. Cé-lo. Ci-tró-no. Cén-to. Sén-to. Scé-no. Scí-o. Có-lo. Kó-lo.
O-fi-cí-ro. Fa-cí-la. Lá-ca. Pa-cú-lo. Ĉar. Ĉe-mí-zo. Ĉi-ká-no. Ĉi-é-lo. Ĉu. Fe-lí-ĉa. Cí-a.
Ĉí-a. Pro-cé-so. Sen-ĉé-sa Ec. Eĉ. Ek. Da. Lú-do. Dén-to. Plén-di. El. En. De. Té-ni. Sen.
Vé-ro. Fá-li. Fi-dé-la. Trá-fi. Gá-lo. Grán-da. Gén-to. Gíp-so. Gús-to. Lé-gi. Pá-go. Pá-
ĝo. Ĝis. Ĝús-ta. Ré-ĝi. Ĝar-dé-no. Lón-ga. Rég-no. Síg-ni. Gvar-dí-o. Lín-gvo. Ĝu-á-do.
Há-ro. Hi-rún-do. Há-ki. Ne-hé-la. Pac-hó-ro. Ses-hó-ra Bat-hú-fo. Hó-ro. Ĥó-ro. Kó-
ro. Ĥo-lé-ro. Ĥe-mí-o. I-mí-ti. Fí-lo. Bír-do. Tró-vi. Prin-tém-po. Min. Fo-í-ro. Fe-í-no.
I-el. I-am. In. Jam. Ju. Jes. Ju-ris-to. Kra-jó-no. Ma-jés-ta. Tuj. Dó-moj. Ru-í-no. Prúj-no.
Ba-lá-i. Pá-laj. De-í-no. Vėj-no. Pe-ré-i. Mál-plej. Jús-ta. Ĵus. Ĵé-ti. Ĵa-lú-za. Ĵur-nálo.
Má-jo. Bo-ná-ĵo. Ká-po. Ma-kú-lo. Kés-to. Su-ké-ro. Ak-vo. Ko-ké-to. Li-kvó-ro. Pac-
ká-po.

Bonvolu elparoli ĉi tiujn vortojn kun akcento sur la grandaj literoj:

telefOno, televIdo, babeElo, kardiogrAmo, aŭstralIo, aŭstraliAno, pulOvro, amerIkO,
kupOno teAtro, maŝIno.

Atentu, en kunmetitaj vortoj restas la akcento de ambaŭ vortoj:

KOr-amikIno, kOr-amIkO, vapOr-ŝIpO, skrIbo-tAblo, ktp.

Ekzerco 2.4

Traduku al via nacia lingvo:

- Venis virino.
- La virino, kiu venis, estas Maria.
- Viro laboras en la kampo.
- La viro, kiu laboras en la kampo, estas mia frato.
- Knaboj iras al lernejoj.
- La knaboj, kiuj estas en ĉi tiu strato, ne iras al lernejo.
- Patro kaj frato.
- Leono estas besto.
- Rozo estas floro kaj kolombo estas birdo.
- La rozo apartenas al Teodoro.
- La patro estas sana.
- La patro estas tajloro.
- Infano ne estas matura homo.
- La infano jam ne ploras.
- La ĉielo estas blua.
- Kie estas la libro kaj la krajono?
- La libro estas sur la tablo, kaj la krajono kuŝas sur la fenestro.
- Sur la fenestro kuŝas krajono kaj plumo.
- Jen estas pomo.
- Jen estas la pomo, kiun mi trovis.
- Sur la tero kuŝas ŝtono.

Regulo ĝenerala pli-malpli sekvata: Metu la artikolon LA, kiam vi povus meti ankaŭ la adjektivojn ĈI TIU aŭ TIU.

Uzu malpli da artikoloj 'la' ol vi uzus en la itala, franca kaj aliaj lingvoj kun artikoloj.

Absolute malkonsilinde estas uzi la formon kun apostro ' l ' en normala parolado kaj en normala proza skribado. Oni trovas ĝin nur en poemoj.

Ekzerco 2.5

Provu traduki ĉi tiujn nomojn al via nacia lingvo. Atentu pri la signifo de la baza radiko en la vortaro por bone kompreni la signifon de la substantivo. Por kompreni pri la signifo de la baza radiko ni kopias la liniojn de la Universala Vortaro.

Daktil-o, dam-o-j, damask-o, danc-o, dand-o, danĝer-o, dank-o, daŭr-o, dat=o, decid-o, decembr-o, dekliv-o, dekstr-o, delfen-o, delikat-o, dens-o, dent-o, dev-o, Di-o.

- daktil'

datte | date (fruit) | Dattel | фини́къ | daktyl.

- dam'o'j

jeu de dames | draughts | Damenspiel | шашки (игра) | warcaby.

- damask'

damas | damask | Damast | камча | adamaszek.

- danc'

danser | dance | tanzen | танцовать | tańczyć.

- dand'

petit-maître | dandy | Stutzer | франтъ | fircyk, elegant.

- danĝer'

danger | danger | Gefahr | опасность | niebezpieczeństwo.

- dank'

remercier | thank | danken | благодарить | dziękować.

- dat'

date | date | Datum | число (мѣсяца) | data.

- daŭr'

durer | endure, last | dauern | продолжаться | trwać.

- decid'

décider | decide | entscheiden, beschliessen | рѣшать | rozstrzygać.

- Decembr'

Décembre | December | December | Декабрь | Grudzień.

- dekliv'

déclivité | declivity | Abhang | покатость | pochyłość.

- dekstr'

droit, droite | right-hand | recht | правый | prawy.

- delfen'

dauphin | dolphin | Delphin | дельфинъ | delfin.

- delikat'

délicat | delicate, fine | fein, zart | нѣжный | delikatny.

- dens'

épais, dense | dense | dicht | густой | gęsty.

- dev'

devoir | ought, must | sollen | долженствовать | musieć.

• Di'

Dieu | God | Gott | Богъ | Bóg.

Ekzerco 2.6

En Esperanto ajektivoj/kvalito-vortoj estas facile formeblaj kaj tre uzataj. Provu traduki ĉi tiujn kvalito-vortojn al via nacia lingvo.

Daktil-a, dam-a, damask-a, danc-a, dand-a, danĝer-a, dank-a, daŭr-a, dat-a, decid-a, decembr-a, dekliv-a, dekstr-a, delfen-a, delikat-a, dens-a, dent-a, dev-a, Di-a, tabl-a, seĝ-a, manĝ-a, patra, patrina, gepatra, frata, fratina.

Ekzerco 2.7.A

Uzu adverbos en la jenaj frazoj per transformo de unu el la elementoj de la frazo:

Mi venos per aŭtomobilo. = Mi venos aŭtomobile.

Mi manĝos per forko.

Vi kantas en bela maniero.

Ili venos en posta tempo.

la vagonaro veturas en rapida maniero.

Ŝi ĉiam venas en malfrua tempo.

Li ĉiam skribas en klara maniero.

Vi ĉiam reagis en kolera maniero.

Ni renkontiĝos la venontan semajnon.

Ni renkontiĝos ĉiun semajnon.

Mi batalos kiel leono.

Mi kuros kiel leporo.

Mi blekas kiel hundo.

Ekzerco 2.7.B

Decidu ĉu uzi la finaĵon A aŭ E en la ĉi-sekvaj frazoj.

Amo estas bel...

Ami estas bel...

Manĝado estas agrabl...

Manĝi estas agrabl...

Veturado al Esperanto-kongreso estas oportun...

Veturi al Esperanto-kongreso estas oportun...

Milito estas malbon...

Militi estas malbon...

Bier-trinkado estas kutim...

Trinki bieron estas kutim...

Ekzerco 2.7.1

Traduku al via nacia lingvo

Unu, du, tri, kvar, kvin, ses, sep, ok, naŭ, dek, cent, mil

Unua, dua, tria, kvara, kvina, sesa, sepa, oka, naŭa, deka, centa, mila

Unue, due, trie, kvare, kvine, sese, sepe, oke, naŭe, deke, cente, mile

Unuo, duo, trio, kvaro, kvino, seso, sepo, oko, naŭo, deko, cento, milo

Unuoble, duoble, trioble, kvaroble, kvinoble....dekoble, centoble, miloble

Duono, triono, kvarono, kvinono, sesono, sepono, okono, naŭono, dekono, centono, milono

Unuope, duope, triope, kvarope, kvinope, sesope, sepope, okope, naŭope, dekope, centope, milope

Po unu, po du, po tri, po kvar, po kvin, ...po dek, po cent, po mil

Ekzerco 2.7.2

Bonvolu trastudi ĉi tiu ekzercon de la Fundmento kaj ĝian vortareton:

- Mi havas cent pomojn.
- Mi havas centon da pomoj.
- Tiu ĉi urbo havas milionon da loĝantoj.
- Mi aĉetis dekduon (aŭ dek-duon) da kuleroj kaj du dekduojn da forkoj.
- Mil jaroj (aŭ milo da jaroj) faras miljaron.
- Unue mi redonas al vi la monon, kiun vi pruntis al mi; due mi dankas vin por la prunto; trie mi petas vin ankaŭ poste prunti al mi, kiam mi bezonos monon.
- Por ĉiu tago mi ricevas kvin frankojn, sed por la hodiaŭa tago mi ricevis duoblan pagon, t. e. (= tio estas) dek frankojn.
- Kvinoble sep estas tridek kvin.
- Tri estas duono de ses.
- Ok estas kvar kvinonoj de dek.
- Kvar metroj da tiu ĉi ŝtofo kostas naŭ frankojn; tial du metroj kostas kvar kaj duonon frankojn (aŭ da frankoj).
- Unu tago estas tricent-sesdek-kvinono aŭ tricent-sesdek-sesono de jaro.
- Tiuj ĉi du amikoj promenas ĉiam duope.
- Kvinope ili sin ĵetis sur min, sed mi venkis ĉiujn kvin atakantojn.
- Por miaj kvar infanoj mi aĉetis dek du pomojn, kaj al ĉiu el la infanoj mi donis po tri pomoj.
- Tiu ĉi libro havas sesdek paĝojn; tial, se mi legos en ĉiu tago po dek kvin paĝoj, mi finos la tutan libron en kvar tagoj.

- on marque les nombres fractionnaires; ex. kvar quatre — kvarono le quart | marks fractions; e.g. kvar four — kvarono a fourth, quarter | Bruchzahlwort; z.B. kvar vier — kvarono Viertel | означает числительное дробное; напр. kvar четыре —kvarono четверть | liczebnik ułamkowy; np. kvar cztery —kvarono ćwierć.

- da de (après les mots marquant mesure, poids, nombre) | is used instead of de after words expressing weight or measure | ersetzt den Genitiv nach Mass, Gewicht u. drgl bezeichnenden Wörtern | замѣняетъ родительный падежъ послѣ словъ, означающихъ мѣру, вѣсъ и т. п. | zastępuje przypadek drugi po słowach oznaczających miarę, wagę i. t. p.

- urbo ville | town | Stadt | городъ | miasto.

- loği habiter, loger | lodge | wohnen | жить, квартировать | mieszkać.
- ant marque le participe actif | ending of pres. part. act. in verbs | bezeichnet das Participium praes. act. | означает причасіе настоящего времени дѣйств. залога | oznacza imiesłów czynny czasu teraźniejsz.
- aĉeti acheter | buy | kaufen | покупать | kupować.
- aŭ ou | or | oder | или | albo, lub.
- kulero cuillère | spoon | Löffel | ложка | łyżka.
- forko fourchette | fork | Gabel | вилы, вилка | widły, widelec.
- re de nouveau, de retour | again, back | wieder, zurück | снова, назадъ | znowu, napowrót.
- mono argent (monnaie) | money | Geld | деньги | pieniądze.
- prunti prêter | lend, borrow | leihen, borgen | займы давать или брать | pożyczać.
- danki remercier | thank | danken | благодарить | dziękować.
- por pour | for | für | для, за | dla, za.
- peti prier | request, beg | bitten | просить | prosić.
- ankaŭ aussi | also | auch | также | także.
- post après | after, behind | nach, hinter | послѣ, за | po, za, potem.
- kiam quand, lorsque | when | wann | когда | kiedy.
- bezoni avoir besoin de | need, want | brauchen | нуждаться | potrzebować.
- obl marque l'adjectif numéral multiplicatif; ex. du deŭ — duobla double | ...fold; e.g. du two — duobla twofold, duplex | bezeichnet das Vervielfachungszahlwort; z.B. du zwei — duobla zweifach | означает числительное множительное; напр. dudwa — duobla двойной | oznacza liczebnik wieloraki; np. dudwa — duobla podwójny.
- pagi payer | pay | zahlen | платить | płać.
- ŝtofo étoffe | stuff, matter, goods | Stoff | вещество, матерія | materja, materjał.
- kosti coûter | cost | kosten | стоить | kosztować.
- ĉiam toujours | always | immer | всегда | zawsze.
- op marque l'adjectif numéral collectif; ex. du deŭ — duope à deŭ | marks collective numerals; e.g. tri three — triope three together | Sammelzahlwort; z.B. du zwei — duope selbänder, zwei zusammen | означает числительное собирательное; напр. dudwa — duope вдвоемъ | oznacza liczebnik zbiorowy; np. du dwa — duope we dwoje.
- ĵeti jeter | throw | werfen | бросать | rzucać.

- venki vaincre | conquer | siegen | побѣждать | zwyciężać.
- ataki attaquer | attack | angreifen | нападать | atakować.
- paĝo page (d'un livre) | page | Seite (Buch-) | страница | stronica.
- se si | if | wenn | если | jeżeli.
- fini finir | end, finish | enden, beenden | кончать | kończyć.
- tuta entier, total | whole | ganz | целый, весь | cały.

Ekzerco 2.8.1

Trastudu ĉi tiun ekzercon de la Fundamento kaj ĝian vortareton:

- Mi legas.
- Ci skribas (anstataŭ „ci” oni uzas ordinare „vi”).
- Li estas knabo, kaj ŝi estas knabino.
- La tranĉilo tranĉas bone, ĉar ĝi estas akra.
- Ni estas homoj.
- Vi estas infanoj.
- Ili estas rusoj.
- Kie estas la knaboj?
- Ili estas en la ĝardeno.
- Kie estas la knabinoj?
- Ili ankaŭ estas en la ĝardeno.
- Kie estas la tranĉiloj?
- Ili kuŝas sur la tablo.
- Mi vokas la knabon, kaj li venas.
- Mi vokas la knabinon, kaj ŝi venas.
- La infano ploras, ĉar ĝi volas manĝi.
- La infanoj ploras, ĉar ili volas manĝi.
- Knabo, vi estas neĝentila.
- Sinjoro, vi estas neĝentila.
- Sinjoroj, vi estas neĝentilaj.
- Mia hundo, vi estas tre fidela.
- Oni diras, ke la vero ĉiam venkas.
- En la vintro oni hejtas la fornojn.
- Kiam oni estas riĉa (aŭ riĉaj), oni havas multajn amikojn.

- ci

tu, toi, | thou | du | ты | ty.

- anstataŭ

au lieu de | instead | anstatt, statt | вмѣсто | zamiast.

- uzi

employer | use | gebrauchen | употреблять | używać.

- tranĉi

trancher, couper | cut | schneiden | рѣзать | rzywać.

- il

instrument; ex. tondi tondre — tondilo ciseaux; pafi tirer (coup de feu) — pafilo fusil | instrument; e.g. tondi shear — tondilo scissors | Werkzeug; z.B. tondi scheeren — tondilo Scheere; pafi schiesen — pafilo Flinte | орудіе; напр. tondi стрічь — tondilo ножницы; pafi стрѣлять — pafilo ружье | narzędzie; np. tondi strzydz — tondilo nożyce; pafi strzelać — pafilo fuzya.

- ruso

russe | Russian | Russe | русский | rossjanin.

- ĝardeno

jardin | garden | Garten | садъ | ogród.

- voki

appeler | call | rufen | звать | wołać.

- voli

vouloir | wish, will | wollen | хотѣть | chcieć.

- fidela

fidèle | faithful | treu | вѣрный | wierny.

- vero

vérité | true | Wahrheit | истина | prawda.

- vintro

hiver | winter | Winter | зима | zima.

- hejti

chauffer, faire du feu | heat (vb.) | heizen | топить (печку) | palić (w piecu).

- forno

fourneau, poële, four | stove | Ofen | печь, печка | piec.

Ekzerco 2.9.1

Bonvolu enmeti la ĝustan pronomon.

Ŝi lavas ... Unu virino lavas la propran korpon.

Ŝi vidas .... patrinon. Unu virino vidas la patrinon de alia virino.

Ŝi vidas .... patrinon. Unu virino vidas la propran patrinon.

La virino serĉas .... filon. La virino serĉas la filon de alia virino.

La virino serĉas .... filon. La virino serĉas la propran filon.

Li lavas ... Unu viro lavas alian viron.

Li lavas ... Unu viro lavas la propran korpon. Li kaj sin montras la saman personon.

Li vidas .... patrinon. Unu viro vidas la patrinon de alia viro.

Li vidas .... patrinon. Unu viro vidas la propran patrinon.

La viro vundis ... La viro vundis la propran korpon.

Ĝi lavas ... Unu besto lavas alian beston (aŭ aĵon).

Ĝi lavas ... Unu besto lavas la propran korpon. Ĝi kaj sin montras la saman beston.

Ĝi vidas ... patrinon. Unu besto vidas la patrinon de alia besto.

Ĝi vidas .... patrinon. Unu besto vidas la propran patrinon.

La hundo ludas per sia pilko. La hundo ludas per la propra pilko.

Ili lavas .... Unu grupo de personoj aŭ bestoj lavas alian grupon.

Ili lavas ... Unu grupo lavas la proprajn korpojn. Ili kaj sin montras la saman grupon.

Ili vidas ..... patrinon. Unu grupo vidas la patrinon de alia grupo.

Ili vidas .... patrinon. Unu grupo vidas la propran patrinon.

La naĝintoj ne trovas ..... vestaĵojn. La naĝintoj ne trovas la proprajn vestaĵojn.

Karlo lavas ... Karlo lavas alian viron.

Karlo lavas ... Karlo lavas la propran korpon.

Karlo lavas .... infanon. La infano apartenas al alia viro ol Karlo.

Karlo lavas ....infanon. La infano apartenas al Karlo.

Oni ne forgesas facile ... unuan amon.

Ŝi kombas al .. la harojn per arĝenta

La malfeliĉa infano forkuris kaj kaŝis ... en la plej proksima arbaro.

Sur tiuj ĉi vastaj kaj herboriĉaj kampoj paŝtas ... grandaj brutaroj.

En tiuj ĉi boteletoj ... trovas diversaj acidoj.

Sur la arbo ... trovis multe da birdoj.

Ŝi nomis ŝin ... filino.

Niaj fratoj eliris kun la gastoj el ... domo [= la domo de niaj fratoj] kaj akompanis ilin ĝis ilia domo [= la domo de la gastoj].

Ŝi edziniĝis kun ... kuzo.

Ŝi rakontis al li .... tutan aventuron. La aventuro estis de la virino.

Ŝteliston neniu lasas en .... domon.

Grandega hundo metis sur min .... antaŭan piedegon.

El ĉiuj .... fratoj Antono estas la malplej saĝa.

Ekzerco 2.9.2

Tamaro de Kartvelujo

(artikolo mallongigita kaj adaptita el la teksto en Vikipedio)

Ekzerco: *enmetu en la spacojn la posedajn pronomojn ŝia aŭ sia (foje eventuale lia aŭ ĝia) kun la ĝustaj finaĵoj.*

Tamaro de Kartvelujo (1160-1213)

თამარო "Tamar"

estis mezepoka reĝino de Kartvelujo. .... regado daŭris de 1184 ĝis 1213, kaj estas konsiderata "ora periodo" kiam la kartvela regno havis .... plej grandan disvastiĝon (ĝi superregis la tutan Kaŭkazon) kaj florantan kulturon.

Tamaro estis proklamita heredonto kaj kunreganto de .... patro la reĝo Georgo III en 1178, sed ŝi alfrontis seriozan kontraŭstaron de la aristokrataro tuj post .... morto. Tamen, Tamaro sukcesis superi la opozicion kaj komencis viglan eksteran politikon. Kun la apogo de potenca armea elito, Tamaro povis konstrui, sur la sukcesoj de .... antaŭuloj, imperion kiu regadis Kaŭkazon ĝis .... falo pro la mongolaj atakoj du jardekojn post .... morto.

La rilato de Tamaro kun tiu periodo de politika kaj kultura reviviĝo, kune kun .... rolo kiel ina reganto, kondukis al .... idealigo kaj romantikigo. Ŝi restas grava simbolo en la kartvela popola kulturo kaj estis ankaŭ sanktigita de la kartvela eklezio.

[bildo ne aperanta ĉi tie]

La reĝino Tamaro kaj .... patro Georgo III (restaŭrita murpentraĵo de la monaĥejo Betanio)

Kiam Tamaro estis juna, ... patro Georgo III devis fronti ribelan frakcion inter la nobelaro, kiu intencis eltroni lin favore al .... nevo. Georgo sukcesis subpremi la ribelon kaj komencis perfortan kampanjon kontraŭ la defiaj aristokrataj familioj. Poste li vokis Tamaron partopreni kun li en la regado kaj kronis ŝin kiel kunreganton en 1178. Per tiu ago, la reĝo provis malhelpi ajnan disputon post .... morto kaj rajtigi al .... posteuloj teni la tronon de Kartvelujo. Samtempe li suprenigis virojn el la nenobelaj klasoj por teni la aristokrataron for de la centra potenco.

Dum ses jaroj, Tamaro estis kunreganto kun .... patro. Kiam li mortis en 1184, ŝi pluregis sola kaj estis kronita duan fojon. Ŝi heredis sufiĉe fortan regnon, tamen estis konsiderinda kontraŭstaro al .... surtroniĝo. Tio estis reago parte kontraŭ la

subpremaj politikoj de .... patro, sed krome pro .... ineco oni perceptis ŝajnan malforton.

Ĉar Kartvelujo neniam antaŭe havis inan reganton, parto de la aristokrataro pridubis la laŭleĝecon de Tamaro, dum aliaj provis ekspluati .... junecon kaj supozatan malforton por postuli pli grandan aŭtonomecon por si mem. La vigla agado de la influhava onklino de Tamaro, la reĝino Rusudan, kaj de la kartvela patriarko Miĥaelo IV Mirianisdze estis decidaj por pravigi la rajton de Tamaro je la trono. Tamen, la juna reĝino plurmaniere estis devigata cedi al la aristokrataro. Ŝi devis rekompenci la Patriarkon nomumante lin kanceliero, tiel lokante lin ĉe la pinto de la eklezia kaj laika hierarĥioj.

Tamaro estis devigata cedi al postuloj forigi funkciulojn elektitajn de .... patro, precipe tiujn de nenobela deveno. Ŝi ankaŭ ne sukcesis superi aliajn provojn limigi .... povojn. Krome ŝi devis akcepti edzon truditan al ŝi de la nobelaro. Laŭ la tiutempaj ideoj, estis necese ke ŝi edziniĝu por doni gvidanton al la armeo, kaj por ke ŝi produktu heredonton. La nobeloj elektis la princon Jurij, kaj tiu elekto estis aprobita ankaŭ de .... onklino Rusudan. La princo venis al Kartvelujo por edziĝi kun la reĝino en 1185. Jurij montriĝis kapabla soldato, sed li havis malfacilan personecon kaj baldaŭ venis en konflikton kun .... edzino. La streĉaj rilatoj inter la geedzoj estis reflekto de akra lukto inter partioj en la kortego, kie Tamaro ĉiam pli forte asertis .... rajtojn kiel reganta reĝino. Post la morto de la patriarko kaj kanceliero Miĥaelo, la reĝino nomumis .... propran subtenanton, Anton Glonistavidze, kiel kancelieron. Ŝi promociis ankaŭ aliajn lojalajn nobelojn, tiel iom post iom fortigante .... propran pozicion.

En 1187, Tamaro persvadis la nobelan konsilantaron aprobi .... eksgeedziĝon. .... eksedzo Jurij faris du provojn pri puĉo, kun la helpo de kelkaj kartvelaj aristokratoj, kiuj esperis limigi la kreskantan potencon de Tamaro. Tiuj provoj malsukcesis. Tamaro mem elektis .... duan edzon. Li estis la princo Davido Soslan, kapabla arma komandanto kaj grava subtenanto de Tamaro. Tamaro kaj Davido havis du infanojn. En 1191 la reĝino naskis filon, Georgon, la estontan reĝon Georgo IV. .... filino, Rusudan, estis naskita ĉ. 1193. Ŝi postsekvos .... fraton kiel reganto de Kartvelujo.

Firmiginte .... pozicion, kaj trovinte fidindajn subtenantojn, Tamaro daŭrigis la sukcesan politikon de ekstera disvastiĝo komencitan de .... antaŭuloj. Iom post iom Kartvelujo konkeris la tutan regionon, kaj komercado, tributoj kaj milito-rabaĵoj alportis riĉaĵojn al la regno kaj kortego. Ekzistas diraĵo, laŭ kiu "la kamparanoj vivis kiel nobeloj, la nobeloj kiel princoj, kaj la princoj kiel reĝoj".

Tamaro postvivis .... edzon, Davidon Soslan, kaj antaŭ .... propra morto ŝi kronis .... filon, Georgon, kiel kunreganton. Post .... morto ekestis legendoj pri la loko de .... entombigo: laŭ unu versio, ... restaĵoj estis entombigitaj en la Sankta Lando.

Jam dum .... propra vivo, la regado de Tamaro estis vidata kiel "ora epoko", kun Tamaro mem kiel centra punkto. Pluraj mezepokaj kartvelaj poetoj, inter ili Ŝota Rustaveli, atribuis al Tamaro la inspiron por .... verkoj. Drama sceno el la epopea

poemo Kavaliro en tигра felo, en kiu la reĝo Rostevan kronas .... filinon Tinatin, pensigas pri Georgo III kiu vokis .... filinon al kunregado. En la poemo aperas la verso: "Leonido estas bona, ĉu ina ĉu malina" (aŭ, en la Esperanta traduko de Zurab Makaŝvili: "La geidoj de leonoj egalrajtaj estas ĉiam.")

Plenskribinte la ekzercon, vi rajtas iri al la

>> Ĝustaj solvoj de ekzerco 2.9.2

Ekzerco 3.1

- mi faras/faris/faros/farus/faru
- vi faras/faris/faros/farus/faru
- li/ŝi/ĝi faras/faris/faros/farus/faru
- ni faras/faris/faros/farus/faru
- vi faras/faris/faros/farus/faru
- ili faras/faris/faros/farus/faru

Laŭ ĉi tiu modelo traktu la jenajn verbojn kaj skribu similajn listojn:

- flari
flairer, sentir | smell | riechen, schnupfen | нюхать, обонять | wąchać.
- flugi
voler (avec des ailes) | fly (vb.) | fliegen | летать | latać.
- kanti
chanter | sing | singen | пѣть | śpiewać.
- voli
vouloir | wish, will | wollen | хотѣть | chcieć.
- trinki
boire | drink | trinken | пить | pić.
- peli
chasser, renvoyer | pursue, chase out | jagen, treiben | гнать | gonić.
- aŭdi
entendre | hear | hören | слышать | słyszeć.
- lerni
apprendre | learn | lernen | учиться | uczyć się.
- bati
battre | beat | schlagen | бить | bić.
- ricevi
recevoir, obtenir | obtain, get, receive | bekommen, erhalten | получать | otrzymywać.

Ekzerco 3.2

En Esperanto baze estas tri tempoj:

- pasinta tempo: io jam okazis
- nuna tempo: io okazas nun
- estonta tempo: io okazos poste

Ekzemple:

- pasinta tempo: Marko manĝis la pomon hieraŭ.
- nuna tempo: Marko manĝas la pomon nun,
- estonta tempo: Marko manĝos la pomon morgaŭ.

Rakontu skribe aŭ parole tion, kion vi faris hieraŭ, faras nun, faros morgaŭ.

Ekzerco 3.3

Metu la ĝustajn finaĵojn (as, is, os, us, u, i) al ĉi tiuj verboj. Sen kunteksto eblas pli ol unu solvo: [Unu punkto = unu litero]

- Se mi est.. sana, mi est.. feliĉa.
- Se li sci.., ke mi est.. tie ĉi, li tuj ven.. al mi.
- Se la lernanto sci.. bone sian lecionon, la instruanto lin ne pun..
- Kial vi ne respond.. al mi?
- Ĉu vi .. surda aŭ muta?
- Ir. for!
- Infano, ne tuŝ. la spegulon!
- Karaj infanoj, est. ĉiam honestaj!
- Li ven.. kaj mi pardon.. al li. Ordon. al li, ke li ne babil..
- Pet. ŝin, ke ŝi send. al mi kandelon.
- Ni est. gajaj, ni uz. bone la vivon, ĉar la vivo ne est.. longa.
- Nun li di.. al mi la veron.
- Hieraŭ li dir.. al mi la veron.
- Li ĉiam dirad.. al mi la veron.
- Kiam vi vid.. nin en la salono, li jam antaŭe diri.. al mi la veron
- Li dir.. al mi la veron.
- Kiam vi ven.. al mi, li jam antaŭe dir.. al mi la veron; aŭ antaŭ ol vi ven.. al mi, li dir.. al mi la veron.
- Se mi pet.. lin, li dir.. al mi la veron.
- Mi ne far.. la eraron, se li antaŭe dir.. al mi la veron.
- Kiam mi ven.., diru. al mi la veron.
- Kiam mia patro ven.., dir. al mi antaŭe la veron.
- Mi vol.. dir. al vi la veron.
- Mi vol.., ke tio, kion mi di.., est. vera.

Ekzerco 3.4

En Esperanto ekzistas tri verbaj formoj konsistantaj el la verbo 'esti' kaj verba adjektivo:

- esti farINTa antaŭe = oni jam faris antaŭ ol io alia okazis [Mario estas manĝinta la pomon, kaj nun ne plu havas ĝin...]
- esti farANTa nun = oni faras nun dum io alia okazas [Mario estas manĝanta la pomon kaj intertempe li promenas...]
- esti farONTa poste = oni faros poste [Mario estas manĝonta la pomon, sed nun li ne povas manĝi ĝin...]

La verbo 'esti' povas aperi en iu ajn el siaj formoj: estis, estas, estos, estus, estu, esti. Kombinu la 6 formojn de la verbo 'esti' listigitaj ĉi-supre kun la 3 formoj de la verba adjektivo 'farinta/faranta/faronta' kaj traduku la rezultojn kaj traduku ilin al via nacia lingvo.

Mi estis	Mi estas	Mi estos	Mi estus	Mi estu	esti
farinta	farinta	farinta	farinta	farinta	farinta
faranta	faranta	faranta	faranta	faranta	faranta
faronta	faronta	faronta	faronta	faronta	faronta

Ekzerco 3. 5

Traduku al via nacia lingvo ĉi tiujn frazojn:

Mi estas amata. Mi estis amata. Mi estos amata. Mi estus amata. Estu amata. Esti amata. — Vi estas lavita. Vi estis lavita. Vi estos lavita. Vi estus lavita. Estu lavita. Esti lavita. — Li estas invitota. Li estis invitota. Li estos invitota. Li estus invitota. Estu invitota. Esti invitota. — Tiu ĉi komercaĵo estas ĉiam volonte aĉetata de mi. — La surtuto estas aĉetita de mi, sekve ĝi apartenas al mi. — Kiam via domo estis konstruata, mia domo estis jam longe konstruita. — Mi sciigas, ke de nun la ŝuldoj de mia filo ne estos pagataj de mi. — Estu trankvila, mia tuta ŝuldo estos pagita al vi baldaŭ. — Mia ora ringo ne estus nun tiel longe serĉata, se ĝi ne estus tiel lerte kaŝita de vi. — Laŭ la projekto de la inĝenieroj tiu ĉi fervojo estas konstruota en la daŭro de du jaroj; sed mi pensas, ke ĝi estos konstruata pli ol tri jarojn.

Ekzerco 3.6

Traduku al via nacia lingvo la frazojn de ĉi tiu ekzerco.

Fluanta akvo estas pli pura, ol akvo staranta senmove.

— Promenante sur la strato, mi falis.

— Kiam Nikodemo batas Jozefon, tiam Nikodemo estas la batanto kaj Jozefo estas la batato.

— Al homo, pekinta senintence, Dio facile pardonas.

— Trovinte pomon, mi ĝin manĝis.

— La falinta homo ne povis sin levi.

— Ne riproĉu vian amikon, ĉar vi mem plimulte meritas riproĉon; li estas nur unufoja mensoginto dum vi estas ankoraŭ nun ĉiam mensoganto.

— La tempo pasinta jam neniam revenos; la tempon venontan neniu ankoraŭ konas.

— Venu, ni atendas vin, Savonto de la mondo.

— En la lingvo "Esperanto" ni vidas la estontan lingvon de la tuta mondo.

— Aŭgusto estas mia plej amata filo.

— Mono havata estas pli grava ol havita.

— Pasero kaptita estas pli bona, ol aglo kaptota.

— La soldatoj kondukis la arestitojn tra la stratoj.

— Li venis al mi tute ne atendite.

— Homo, kiun oni devas juĝi, estas juĝoto.

Ekzerco 3.7

Bonvolu serĉi en la vortaro la signifon de ĉi tiuj verboj kaj poste verki frazojn per ili:

boli, boligi,
manĝi, manĝigi,
dormi, dormigi,
iri, irigi,
alveni, deveni,
prezenti, saluti, legi, skribi, aliĝi, informiĝi, informi, informigi

ne pensante ĉu ili estas transitivaj aŭ ne, sed pensante pri la baza signifo de la verbo.

Ĉar en Esperanto ĉiu verbo havas nur unu signifon, atentu pri ĉi tiuj verboj, kiuj en Esperanto havas nur la signifon aktivan, alivorte iu aplikas ion, iu balancas ion, iu banas infanon aŭ sin ktp...

Por havi la alian signifon de la angla verbo, oni devas diri: la leĝo aplikiĝas, la infano balanciĝas, Johano baniĝas en la maro, ktp....

apliki, balanci, bani, ĉareni, detrui, ekscii, etendi, fermi, ini, flari, fleksi, izoli, klini, kolekti, komenci, levi, mezuri, montri, movi, naski, paŝti, renversi, rompi, ruli, renkonti, skui, spliti, svingi, sufoki, ŝanceli, ŝanĝi, ŝiri, treni, turni, vekti, vendi, verŝi, vesti, vundi.

Ĉar en Esperanto ĉiu verbo havas nur unu signifon, atentu pri ĉi tiuj verboj, kiuj en Esperanto havas nur la signifon limigitan al la subjekto mem, alivorte la akvo bolas, la ligno brulas, la pluvo ĉesas ktp...

Por havi la alian signifon de la angla verbo, oni devas diri: iu boligas la akvon, la fajro brulas la paperon, la instruisto ĉesigas la bruon en la lernoĉambro, ktp....

boli, bruli, ĉesi, daŭri, degeli, dolori, dormi, droni, ekplodi, fali, gliti, halti, kreski, krevi, kuri, kuŝi, lumi, miri, odori, okazi, pasi, penti, pensi, sidi, soni, sonori, stari, suferi, ŝpruvi, ŝrumpi, ŝeli, velki.

Ĉi tiuj listoj aperis unue en The British Esperantist, August-September, 1972

Bonvolu skribi po un frazon en Esperanto por ĉiu verbo de la du ĉi-supraj listoj

Ekzerco 4.1

Metu tion, kio mankas en ĉi tiu ekzerco el la Fundamento.

Papero estas blanka. — Blanka papero kuŝas ... la tablo. — La blanka papero jam ne kuŝas ... la tablo. — Jen estas la kajero .. la juna fraŭlino. — La patro donis .. mi dolĉan pomon. — Rakontu .. mia juna amiko belan historion. — Mi ne amas obstinajn homojn. — Mi deziras al vi bonan tagon, sinjoro! — Bonan matenon! — Ĝojan feston! (mi deziras .. vi). — Kia ĝoja festo! (estas hodiaŭ). — ... la ĉielo staras la bela suno. — .. la tago ni vidas la helan sunon, kaj .. la nokto ni vidas la palan lunon kaj la belajn stelojn. — La papero estas tre blanka, sed la neĝo estas pli blanka. — Lakto estas pli nutra, ol vino. — Mi havas pli freŝan panon, ol vi. — Ne, vi eraras, sinjoro: via pano estas malpli freŝa, ol mia. — El ĉiuj miaj infanoj Ernesto estas la plej juna. — Mi estas tiel forta, kiel vi. — .. ĉiuj siaj fratoj Antono estas la malplej saĝa.

Ekzerco 4.2

Legu atente ĉi tiun ekzercon el la Fundamento

Se ni bezonas uzi prepozicion kaj la senco ne montras al ni, kian prepozicion uzi, tiam ni povas uzi la komunan prepozicion „je”. Sed estas bone uzadi la vorton „je” kiel eble pli malofte. Anstataŭ la vorto „je” ni povas ankaŭ uzi akuzativon sen prepozicio. — Mi ridas je lia naiveco (aŭ mi ridas pro lia naiveco, aŭ: mi ridas lian naivecon). — Je la lasta fojo mi vidas lin ĉe vi (aŭ: la lastan fojon). — Mi veturis du tagojn kaj unu nokton. — Mi sopiras je mia perdita feliĉo (aŭ: mian perditan feliĉon). — El la dirita regulo sekvas, ke se ni pri ia verbo ne scias, ĉu ĝi postulas post si la akuzativon (t. e. ĉu ĝi estas aktiva) aŭ ne, ni povas ĉiam uzi la akuzativon. Ekzemple, ni povas diri “obei al la patro” kaj “obei la patron” (anstataŭ “obei je la patro”). Sed ni ne uzas la akuzativon tiam, kiam la klareco de la senco tion ĉi malpermesas; ekzemple: ni povas diri “pardoni al la malamiko” kaj “pardoni la malamikon”, sed ni devas diri ĉiam “pardoni al la malamiko lian kulpon”.

Ekzerco 4.3

Legu atente ĉi tiun ekzercon el la Fundamento.

Ĉiuj prepozicioj per si mem postulas ĉiam nur la nominativon. Se ni iam post prepozicio uzas la akuzativon, la akuzativo tie dependas ne de la prepozicio, sed de aliaj kaŭzoj. Ekzemple: por esprimi direkton, ni aldonas al la vorto la finon „n”; sekve: tie (= en tiu loko), tien (= al tiu loko); tiel same ni ankaŭ diras: “la birdo flugis en la ĝardenon, sur la tablon”, kaj la vortoj „ĝardenon”, „tablon” staras tie ĉi en akuzativo ne ĉar la prepozicioj „en” kaj „sur” tion ĉi postulas, sed nur ĉar ni volis esprimi direkton, t. e. montri, ke la birdo sin ne trovis antaŭe en la ĝardeno aŭ sur la tablo kaj tie flugis, sed ke ĝi de alia loko flugis al la ĝardeno, al la tablo (ni volas montri, ke la ĝardeno kaj tablo ne estis la loko de la flugado, sed nur la celo de la flugado); en tiaj okazoj ni uzus la finiĝon „n” tute egale ĉu ia prepozicio starus aŭ ne. — Morgaŭ mi veturos Parizon (aŭ en Parizon). — Mi restos hodiaŭ dome. — Jam estas tempo iri domen. — Ni disiĝis kaj iris en diversajn flankojn: mi iris dekstren, kaj li iris maldekstren. — Flanken, sinjoro! — Mi konas neniun en tiu ĉi urbo. — Mi neniel povas kompreni, kion vi parolas. — Mi renkontis nek lin, nek lian fraton (aŭ mi ne renkontis lin, nek lian fraton).

Ekzerco 4.4

Alia ekzerco pri prepozicioj kaj -n el la Fundamento.

- Kie vi estas?
- Mi estas en la ĝardeno.
- Kien vi iras?
- Mi iras en la ĝardenon.
- La birdo flugas en la ĉambro (= ĝi estas en la ĉambro kaj flugas en ĝi).
- La birdo flugas en la ĉambro (= ĝi estas ekster la ĉambro kaj flugas nun en ĝin).
- Mi vojaĝas en Hispanujo.
- Mi vojaĝas en Hispanujon.
- Mi sidas sur seĝo kaj tenas la piedojn sur benketo.
- Mi metis la manon sur la tablon.
- El sub la kanapo la muso kuris sub la liton, kaj nun ĝi kuras sub la lito.
- Super la tero sin trovas aero.
- Anstataŭ kafo li donis al mi teon kun sukero, sed sen kremo.
- Mi staras ekster la domo, kaj li estas interne.
- En la salono estis neniu krom li kaj lia fianĉino.
- La hirundo flugis trans la riveron, ĉar trans la rivero sin trovis aliaj hirundoj.
- Mi restas tie ĉi laŭ la ordono de mia estro.
- Kiam li estis ĉe mi, li staris tutan horon apud la fenestro.
- Li diras, ke mi estas atenta.
- Li petas, ke mi estu atenta. — Kvankam vi estas riĉa, mi dubas, ĉu vi estas feliĉa.
- Se vi scius, kiu li estas, vi lin pli estimus. — Se li jam venis, petu lin al mi. — Ho, Dio! kion vi faras!

Ekzerco 5.1

Klarigu en Esperanto la signifon de la sekvaj vortoj:

aerŝipo =

lignotablo =

skribtablo =

lumradio =

pediro =

ŝlosilo =

pordŝlosilo =

arbaropromenado =

vaporŝipo =

Ekzerco 5.2

Bonvolu legi la ĉi-subajn vortojn el la 42-a ekzerco de la Fundamento kaj bonvolu traduki ĝin al via lingvo. Temas pri ekzemplo de kunmetitaj vortoj. Ĉiuj vortoj en Esperanto estas kunmetitaj en iu maniero aŭ en la alia.

- Sano = san-o
- sana = san-a
- sane
- sani
- sanu
- saniga
- saneco
- sanilo
- sanigi
- saniĝi
- sanejo
- sanisto
- sanulo
- malsano
- malsana
- malsane
- malsani
- malsanulo
- malsaniga
- malsaniĝi
- malsaneta
- malsanema
- malsanulejo
- malsanulisto
- malsanero
- malsaneraro
- sanigebla
- sanigisto
- sanigilo
- resanigi
- resaniĝanto
- sanigilejo
- sanigejo

- malsanemulo
- sanilaro
- malsanaro
- malsanulido
- nesana
- malsanado
- sanulaĵo
- malsaneco
- malsanemeco
- saniginda
- sanilujo
- sanigilujo
- remalsano
- remalsaniĝo
- malsanulino
- sanigista
- sanigilista
- sanilista
- malsanulista
- k. t. p.

Ekzerco 5.3

Bonvolu legi la ĉi-subajn nomojn en la latina skribo kaj ĉefe en la angla formo kaj provu esperantigi ilin laŭ via prefero.

- George Washington
- Madeleine K. Albright
- Bach
- Mohamed El-Baradei
- Stephen Barr
- Edward Bernays
- John Burns
- Bush
- Carter
- John Dewey
- Michael J. Glennon
- Andrew Jackson
- Janet Jackson
- Lahey Clinic
- John Lewis Gaddis
- Bermuda
- Boston
- British Cayman Islands
- Cambridge
- Chechnya
- Deep South
- Florida
- Genève
- Grozny
- Hanoi
- Kyoto
- London
- Stoke on Trent
- Rostov na Donu
- Aix-en-Provence
- Pfaffenhofen an der Glonn

Ekzerco 6.1

Bonvolu atente legi ĉi tiujn ekzemplojn de uzo de la tabel-vortoj en la Fundamento kaj traduki ilin al via nacia lingvo.

- Kiu kuraĝas rajdi sur leono?
- Kion Dio kreis en la sesa tago?
- Kiun daton ni havas hodiaŭ?
- Ĉar ... amas ordinare personon, kiu estas simila al li, tial ... ĉi patrino varmege amis sian pli maljunan filinon, kaj en ... sama tempo ŝi havis teruran malamon kontraŭ la pli juna.
- Unue mi redonas al vi la monon, kiun vi pruntis al mi; due mi dankas vin por la prunto; trie mi petas vin ankaŭ poste prunti al mi, kiam mi bezonos monon.
- Por ... tago mi ricevas kvin frankojn, sed por la hodiaŭa tago mi ricevis duoblan pagon, t. e. (= ... estas) dek frankojn.
- Kvar metrojda ... ĉi ŝtofo kostas naŭ frankojn; tial du metroj kostas kvar kaj duonon frankojn (aŭ da frankoj).
- ... ĉi du amikoj promenas ĉiam duope.
- Kvinope ili sin ĵetis sur min, sed mi venkis ĉiujn kvin atakantojn.
- Por miaj kvar infanoj mi aĉetis dek du pomojn, kaj al ... el la infanoj mi donis po tri pomoj.
- ... ĉi libro havas sesdek paĝojn; tial, se mi legos en ... tago po dek kvin paĝoj, mi finos la tutan libron en kvar tagoj.
- En unu tago, kiam ŝi estis apud ... fonto, venis al ŝi malriĉa virino, kiu petis ŝin...
- Kiam la bona virino trankviligis sian soifon, ŝi diris al la knabino: "Vi estas tiel bela, tiel bona kaj tiel honesta, ke mi devas fari al vi donacon" (ĉar ... ĉi estis feino, kiu prenis sur sin la formon de malriĉa vilaĝa virino, por vidi, kiel granda estos la ĝentileco de ... ĉi juna knabino). "Mi faras al vi donacon," daŭrigis la feino, "ke ĉe ... vorto, kiun vi diros, el via buŝo eliros aŭ floro aŭ multekosta ŝtono."
- Kie estas la knaboj? — Ili estas en la ĝardeno.
- Kie estas la knabinoj? — Ili ankaŭ estas en la ĝardeno.
- Kie estas la tranĉiloj? — Ili kuŝas sur la tablo.
- Kiam oni estas riĉa (aŭ riĉaj), oni havas multajn amikojn.
- Kiam ... ĉi bela knabino venis domen, ŝia patrino insultis ŝin, kial ŝi revenis tiel malfrue de la fonto. "Pardonu al mi, patrino," diris la malfeliĉa knabino, "ke mi restis tiel longe". Kaj kiam ŝi parolis tiujn ĉi vortojn, elsaltis el ŝia buŝo tri rozoj, tri perloj kaj tri grandaj diamantoj. "Kion mi vidas!" diris ŝia patrino kun grandega miro. "Ŝajnas al mi, ke el ŝia buŝo elsaltas perloj kaj diamantoj! De kio ... ĉi venas, mia filino?" (... ĉi estis la unua fojo, ke ŝi nomis ŝin sia filino). La malfeliĉa infano rakontis al ŝi naive ĉion, kio okazis al ŝi, kaj, dum ŝi parolis,

elfalis el ŝia buŝo multego da diamantoj. “Se estas tiel,” diris la patrino, “mi devas tien sendi mian filinon. Marinjo, rigardu, kio eliras el la buŝo de via fratino, kiam ŝi parolas; ĉu ne estus al vi agrable havi tian saman kapablon?”

- Mi zorgas pri ŝi tiel, kiel mi zorgas pri mi mem; sed ŝi mem tute ne zorgas pri si kaj tute sin ne gardas.
- Mi ĝin ankoraŭ ne serĉis; kiam mi finos mian laboron, mi serĉos mian horloĝon, sed mi timas, ke mi ĝin jam ne trovos.
- Kiam mi venis al li, li dormis; sed mi lin vekis.* Kial vi ne respondas al mi?
- La filo de la reĝo, kiu revenis de ĉaso, ŝin renkontis; kaj, vidante, ke ŝi estas tiel bela, li demandis ŝin, kion ŝi faras tie ĉi tute sola kaj pro kio ŝi ploras.
- Kiam Nikodemo batas Jozefon, tiam Nikodemo estas la batanto kaj Jozefo estas la batato.
- La reĝido, kiu vidis, ke el ŝia buŝo eliris kelke da perloj kaj kelke da diamantoj, petis ŝin, ke ŝi diru al li, de kie ... ĉi venas. Ŝi rakontis al li sian tutan aventuron. La reĝido konsideris, ke tia kapablo havas pli grandan indon, ol ĉio, kion oni povus doni dote al alia fraŭlino, forkondukis ŝin al la palaco de sia patro, la reĝo, kie li edziĝis je ŝi.
- La artikolo „la” estas uzata tiam, kiam ni parolas pri personoj aŭ objektoj konataj. Ĝia uzado estas tia sama kiel en la aliaj lingvoj. La personoj, kiuj ne komprenas la uzadon de la artikolo (ekzemple rusoj aŭ poloj, kiuj ne scias alian lingvon krom sia propra), povas en la unua tempo tute ne uzi la artikolon, ĉar ĝi estas oportuna sed ne necesa.
- Se ni bezonas uzi prepozicion kaj la senco ne montras al ni, kian prepozicion uzi, tiam ni povas uzi la komunan prepozicion „je”.
- Kiu okupas sin je meĥaniko, estas meĥanikisto, kaj kiu okupas sin je ĥemio, estas ĥemiisto.
- Li estas tiel dika, ke li ne povas trairi tra nia mallarĝa pordo.
- La nokto estis tiel malluma, ke ni nenion povis vidi eĉ antaŭ nia nazo.
- ... ĉi malfreŝa pano estas malmola, kiel ŝtono.
- Li sentis sin tiel malfeliĉa, ke li malbenis la tagon, en kiu li estis naskita.
- Ni forte malestimas tiun ĉi malnoblan homon.
- La tranĉilo estis tiel malakra, ke mi ne povis tranĉi per ĝi la viandon kaj mi devis uzi mian poŝan tranĉilon.
- Hodiaŭ estas bela frosta vetero, tial mi prenos miajn glitilojn kaj iros gliti.
- Ĉiuj parencoj de mia edzino estas miaj boparencoj ...
- Ĉiuj loĝantoj de regno estas regnanoj.
- ... ĉi estis jam ne simpla pluvo, sed pluvego.
- Skatolo, en kiu oni tenas plumojn, estas plumujo, kaj bastoneto, sur kiu oni tenas plumon por skribado, estas plumingo.
- Ni ĉiuj kunvenis, por preparoli tre gravan aferon; sed ni ne povis atingi ian rezultaton, kaj ni disiris.

Ekzerco 6.2

Bonvolu atente legi ĉi tiujn ekzemplojn de uzo de la tabel-vortoj en la Fundamento kaj meti la ĝustan vorton je la loko de .... Foje pli ol unu respondo estas ĝusta. Traduku poste al via gepatra ligvo

- ... kuraĝas rajdi sur leono?
- ...n Dio kreis en la sesa tago?
- ...n daton ni havas hodiaŭ?
- Ĉar ... amas ordinare personon, ... estas simila al li, tial ... ĉi patrino varmege amis sian pli maljunan filinon, kaj en ... sama tempo ŝi havis teruran malamon kontraŭ la pli juna.
- Unue mi redonas al vi la monon, ...un vi pruntis al mi; due mi dankas vin por la prunto; trie mi petas vin ankaŭ poste prunti al mi, ...m mi bezonos monon.
- Por ... tago mi ricevas kvin frankojn, sed por la hodiaŭa tago mi ricevis duoblan pagon, t. e. (= ... estas) dek frankojn.
- Kvar metroj da ... ĉi ŝtofo kostas naŭ frankojn; tial du metroj kostas kvar kaj duonon frankojn (aŭ da frankoj).
- ... ĉi du amikoj promenas ĉiam duope.
- Kvinope ili sin ĵetis sur min, sed mi venkis ĉiujn kvin atakantojn.
- Por miaj kvar infanoj mi aĉetis dek du pomojn, kaj al ... el la infanoj mi donis po tri pomoj.
- ... ĉi libro havas sesdek paĝojn; tial, se mi legos en ... tago po dek kvin paĝoj, mi finos la tutan libron en kvar tagoj.
- En unu tago, ...m ŝi estis apud ... fonto, venis al ŝi malriĉa virino, .petis ŝin...
- ...m la bona virino trankviligis sian soifon, ŝi diris al la knabino: "Vi estas tiel bela, tiel bona kaj tiel honesta, ke mi devas fari al vi donacon" (ĉar ... ĉi estis feino, .prenis sur sin la formon de malriĉa vilaĝa virino, por vidi, ...el granda estos la ĝentileco de ... ĉi juna knabino). "Mi faras al vi donacon," daŭrigis la feino, "ke ĉe ... vorto, ...un vi diros, el via buŝo eliros aŭ floro aŭ multekosta ŝtono."
- ...e estas la knaboj? — Ili estas en la ĝardeno.
- ...e estas la knabinoj? — Ili ankaŭ estas en la ĝardeno.
- ...e estas la tranĉiloj? — Ili kuŝas sur la tablo.
- ...m oni estas riĉa (aŭ riĉaj), oni havas multajn amikojn.
- ...m ... ĉi bela knabino venis domen, ŝia patrino insultis ŝin, ...al ŝi revenis tiel malfrue de la fonto. "Pardonu al mi, patrino," diris la malfeliĉa knabino, "ke mi restis tiel longe". Kaj ...m ŝi parolis tiujn ĉi vortojn, elsaltis el ŝia buŝo tri rozoj, tri perloj kaj tri grandaj diamantoj. "...on mi vidas!" diris ŝia patrino kun grandega miro. "Ŝajnas al mi, ke el ŝia buŝo elsaltas perloj kaj diamantoj! De ...o ... ĉi venas, mia filino?" (... ĉi estis la unua fojo, ke ŝi nomis ŝin sia filino). La malfeliĉa infano rakontis al ŝi naive ĉion, ...o okazis al ŝi, kaj, dum ŝi parolis,

elfalis el ŝia buŝo multego da diamantoj. “Se estas tiel,” diris la patrino, “mi devas tien sendi mian filinon. Marinjo, rigardu, ...o eliras el la buŝo de via fratino, ...m ŝi parolas; ĉu ne estus al vi agrable havi tian saman kapablon?”

- Mi zorgas pri ŝi tiel, ...el mi zorgas pri mi mem; sed ŝi mem tute ne zorgas pri si kaj tute sin ne gardas.
- Mi ĝin ankoraŭ ne serĉis; ...m mi finos mian laboron, mi serĉos mian horloĝon, sed mi timas, ke mi ĝin jam ne trovos.
- ...m mi venis al li, li dormis; sed mi lin vekis.
- ...al vi ne respondas al mi?
- La filo de la reĝo, .revenis de ĉaso, ŝin renkontis; kaj, vidante, ke ŝi estas tiel bela, li demandis ŝin, ...on ŝi faras tie ĉi tute sola kaj pro ...o ŝi ploras.
- ...m Nikodemo batas Jozefon, tiam Nikodemo estas la batanto kaj Jozefo estas la batato.
- La reĝido, .vidis, ke el ŝia buŝo eliris kelke da perloj kaj kelke da diamantoj, petis ŝin, ke ŝi diru al li, de ...e ... ĉi venas. Ŝi rakontis al li sian tutan aventuron. La reĝido konsideris, ke tia kapablo havas pli grandan indon, ol ĉio, ...on oni povus doni dote al alia fraŭlino, forkondu...s ŝin al la palaco de sia patro, la reĝo, ...e li edziĝis je ŝi.
- La artikolo „la” estas uzata tiam, ...m ni parolas pri personoj aŭ objektoj konataj. Ĝia uzado estas tia sama ...el en la aliaj lingvoj. La personoj, ...uj ne komprenas la uzadon de la artikolo (ekzemple rusoj aŭ poloj, ...uj ne scias alian lingvon krom sia propra), povas en la unua tempo tute ne uzi la artikolon, ĉar ĝi estas oportuna sed ne necesa.
- Se ni bezonas uzi prepozicion kaj la senco ne montras al ni, ...an prepozicion uzi, tiam ni povas uzi la komunan prepozicion „je”.
- .okupas sin je meĥaniko, estas meĥani...sto, kaj .okupas sin je ĥemio, estas ĥemiisto.
- Li estas tiel dika, ke li ne povas trairi tra nia mallarĝa pordo.
- La nokto estis tiel malluma, ke ni nenion povis vidi eĉ antaŭ nia nazo.
- ... ĉi malfreŝa pano estas malmola, ...el ŝtono.
- Li sentis sin tiel malfeliĉa, ke li malbenis la tagon, en .li estis nas...ta.
- Ni forte malestimas tiun ĉi malnoblan homon.
- La tranĉilo estis tiel malakra, ke mi ne povis tranĉi per ĝi la viandon kaj mi devis uzi mian poŝan tranĉilon.
- Hodiaŭ estas bela frosta vetero, tial mi prenos miajn glitilojn kaj iros gliti.
- Ĉiuj parencoj de mia edzino estas miaj boparencoj ...
- Ĉiuj loĝantoj de regno estas regnanoj.
- ... ĉi estis jam ne simpla pluvo, sed pluvego.
- Skatolo, en .oni tenas plumojn, estas plumujo, kaj bastoneto, sur .oni tenas plumon por skribado, estas plumingo.
- Ni ĉiuj kunvenis, por preparoli tre gravan aferon; sed ni ne povis atingi ian rezultaton, kaj ni disiris.

Ekzerco 6.3

Traduku al via nacia lingvo:

Vi intencis doni al mi ĉi tiun libron kaj ne tiun;
Tio estas via aserto, sed la veraĵo estas ĉi tio;
Ĉi tie mi staras, kaj tien mi ne iros!
Ne tiel, sed tiel ĉi!
Se ĉi-obstaklojn venkus kuraĝo homsupera, mi estus kontenta;
Ĉar ni ne esploris ĉiun cirkonstancon, kiel ĉi-azeno sen dialektiko.
Ĉi-kune, ĉi-sube, ĉi-apude, ĉi-foje, ĉi-rilate, ĉi-flanke; ĉi-tiea, ĉi-landa, ĉi-jara ktp.

Kiu ajn tion diris al vi, li estas malsaĝulo;
La spertaj E-istoj skribas per stilo preskaŭ simila, al kiu ajn nacio ili apartenas;
Mi mensogis, kion ajn mi diris;
Kia ajn penso povus resti ĉe vi, li neis kaj tio devas sufiĉi;
Kiel ajn riĉa mi estas, mi farus pli bone, se mi edziĝus kun kampulino;
La afero pli aŭ malpli frue devas efektiviĝi, kiom ajn la konservativuloj babilus kontraŭ ĝi;
Kiam ajn vi venos, mi vin volonte akceptos.
Ili deziras, ke ni faru iun ajn decidon;
Iu ajn posedanto de bieno donas al siaj brutoj konvenan manĝon;
Kial ŝi forlasis tiun lokon, en kiu ŝi havis ian eblon, por ion ajn laborenspezi?;
Iam ajn, iel ajn, sed venu, mi petegas!
Ellernante kiun ajn lingvon, mi konsentas akcepti kian ajn pagon,
Ajna nombro.
Kaj nun vi povas ajne legi, ajne promeni.
Homo senhelpa ne restas pri ajno futura.
Ajnisto estas homo sen principoj, gvidlinio aŭ logiko en sia konduto aŭ siaj paroloj;
"La Kancerkliniko" estas gazeto ajnista.

Ekzerco 7.1

Provu reguligi ĉi tiujn vortojn, kiuj ne respektas la rekomendon de Zamenhof.

amplifi

amplifikatoro

amplifiki

arier·o

ariergardo

arierulo

bio-

biodegradado

biodiverseco

biografo

biografio

biogramo

biologio

biontologio

biorubo

manaĝero

manaĝi

manaĝmant·o

Parmo (la itala urbo Parma)

parmezano

Ekzerco 7.2

Ne eblas fari ekzercon pri ĉi tio, krom se vi estas poem-verkisto. Ĉiuokaze provu refari ĉi tiujn versojn sen la elizio en la normale parolata Esperanto.

Brilu, brilu eta stel',
Diamanto de l' ^ciel'.
Tiel alta super Ter',
Kio estas vi, en ver'?
Brilu, brilu eta stel',
Diamanto de l' ^ciel'.

Ekzerco 7.3

*Elektu ĉe meti la prepozicion **da** aŭ la prepozicion **de**. Ofte ambaŭ taŭgas depende de la senco.*

Mi vidis vicon ... soldatoj.

Mi vidis multon ... soldatoj.

Mi aĉetis bukedon ... floroj.

Mi aĉetis grandan skatolon ... floroj.

En la placo estis grupo ... homoj.

En la placo estis deko ... homoj.

Mi volas kilogramon ... sukero.

Jen floroj ... sukero (se mi volas diri, ke la floroj estas faritaj el sukero).

Jen domo ... ligno (domo farita el ligno).

Jen domo ... ligno (la domo estas plena je ligno).

Aldona parto por anglalingvanoj 1

Adjectives and adverbs in Esperanto

The key to reading Esperanto is to look carefully at the word endings.

-o = noun

-a = adjective

-e = adverb

An adjective is used to describe a noun.

An adverb is used to describe a verb. English adverbs often (but not invariably) end in -ly.

The usual grammatical terminology is that adjectives modify nouns, while adverbs modify verbs.

Some examples:

Bela kanto.

La kanto estas bela.

Ŝi kantas bele.

Rapida trajno.

La trajno estas rapida.

La ĉevalo kuras rapide.

Laŭta muziko.

La muziko estas tro laŭta.

Li parolas tre laŭte.

Any word may be turned into an adjective or an adverb in Esperanto, e.g.

hundo = dog

hunda = canine, doggish, dog-like: liaj hundaj okuloj = his dog-like eyes

hunde = in a doggish manner: li sekvas ŝin hunde = he follows her like a dog

ĵaŭdo = Thursday

ĵaŭda, e.g. niaj ĵaŭdaj kunvenoj = our Thursday meetings

ĵaŭde = on Thursdays

aŭtobuso = bus

aŭtobusa = connected with buses, e.g. aŭtobusaj biletoj = bus tickets

aŭtobuse = in the manner of a bus, by bus: ni iros aŭtobuse = we'll go by bus

Exercise:

Add either the adjective ending -a (or -an, -aj, -ajn) or the adverb ending -e in the following sentences:

1. Mia kafo estas tro varm_.
2. Ili dancas bel_.
3. En mia ĝardeno estas du alt_ arboj.
4. Mi malfermis la malgrand_ skatolon.
5. La aŭtobusoj ne venas oft_.
6. La aŭtobusoj estas maloft_.
7. Lia laŭt_ krio ŝokis min.
8. La jun_ infano legas malrapid_.
9. Li havas laŭt_ voĉon.
10. Ŝi parolis laŭt_, klar_ kaj elegant_.
11. Ĉu la supo estas bongust_?
12. La ĉokolado gustas bon_.

Solvoj

1. Mia kafo estas tro varma.
2. Ili dancas bele.
3. En mia ĝardeno estas du altaj arboj.
4. Mi malfermis la malgrandan skatolon.
5. La aŭtobusoj ne venas ofte.
6. La aŭtobusoj estas maloftaj.
7. Lia laŭta krio ŝokis min.
8. La juna infano legas malrapide.
9. Li havas laŭtan voĉon.
10. Ŝi parolis laŭte, klare kaj elegante.
11. Ĉu la supo estas bongusta?
12. La ĉokolado gustas bone.

Aldona parto por anglalingvanoj 2

Pri la prononco

Jen io, KIO NE OKAZAS EN ESPERANTO. *ĈIU SKRIBATA LITERO DEVAS ESTI ELPAROLATA!*

Silent a: musically, realistically, logically

Silent b: thumb, dumb, climb, debt, doubt, subtle

Silent c: indict, muscle, Tucson, Connecticut

Silent d: handkerchief, sandwich, handsome, Wednesday

Silent e: bridge, serve, clue, many many others

Silent f: halfpenny

Silent g: light, sign, diaphragm

Silent h: hour, honor, heir, exhaust, exhibition, Birmingham

Silent i: business

Silent k: knife, knock, know, knead

Silent l: walk, talk, salmon, almond, calm, yolk

Silent m: mnemonic

Silent n: autumn, solemn, condemn, column, hymn

Silent p: corps, pneumonia, coup, receipt, cupboard, clapboard, Campbell

Silent s: island, aisle, viscount

Silent t: Christmas, whistle, castle, listen, soften, often, rapport, ballet

Silent u: guest, tongue, catalogue, guide, guitar

Silent w: sword, answer, two, write, whole, whore, Greenwich, Norwich

Silent z: rendezvous, chez, laissez-faire

Aldona parto por anglalingvanoj 3

Traduku al Esperanto la frazojn ĉi-subajn:

Verb

Transitive

Intransitive

move

Could you move your car please?

The trees were moving in the breeze.

start

Taylor was found guilty of starting the fire.

The match starts at 3 p.m.

change

Marriage hasn't changed her.

The area's changed greatly in the last decade.

close

Close your eyes; I've got a surprise for you.

Most shops here close at 5.30 p.m.

open

Open the window; it's too hot in here!

The museum opens at 10 a.m.

stop

Greg tried to stop her from leaving.

When the rain stopped, we went for a walk.

do

Have you done your coursework?

Joe's doing well in his new job.

set

Kate set a chair next to the bed.

The sun was setting and a red glow filled the sky.

run

Michelle used to run a restaurant.

The path ran over the hill.

live

Our cat lived till he was 10.

He was living a life of luxury abroad.

wash

Have you washed your hands?

I washed, dressed, and went out.

write

Write your name here.

Kevin couldn't read or write.

Aldona parto por anglalingvanoj 5

Ĉiuj scias pri la longaj vortoj de la germana lingvo,
kiel *Bundesverfassungsgericht* (Federa Konstitucia Tribunalo).

Neniu scias, ke la angla lingvo havas tre pli longajn kunmetitajn vortojn:

- *United Nations Education, Scientific and Cultural Organization* = Organizaĵo de Unuiĝintaj Nacioj pri Edukato, Scienco kaj Kulturo.
- *United Nations Truce Supervision Organization* = Organizaĵo de Unuiĝintaj Nacioj pri Kontrolo de Milit-paŭzoj.
- *New World Information and Communication Order* = Nova Monda informa kaj komunika Ordo.

[La ekzemploj kaj la tradukoj estas el la libro *Rekomendata terminaro Esperanto-angla kaj angla-Esperanto por tradukantoj de oficialaj dokumentoj kaj gazetaraj komunikoj*, de Humphrey Tonkin kaj Victor Sadler, New York: Mondial, 2017]

Kiel traduki ilin?

Per longa pensado.

Unu maniero estas ĉi tiu: komenci de la lasta grava vorto kaj dividi la kunmetitan esprimon en pecetojn. Ekzemple *United Nations Truce Supervision Organization* estas dividebla en tri logikajn pecojn: *United Nations, Truce Supervision, Organization*. Poste oni traduku tuj la lastan vorton kaj aldonu al ĝi la ceterajn pecojn per prepozicioj: Organizaĵo *de* Unuiĝintaj Nacioj *pri* Kontrolo de Milit-paŭzoj.

Pli malfacila estas la dividado en pecojn en la okazo de *New World Information and Communication Order*. Ĉu *New* rilatas nur al *World* aŭ al la tuta frazo? Ĉu *World* rilatas nur al *Information* aŭ al *Information and Communication*? Sekve Nova Monda informa kaj komunika Ordo. Teorie oni povus pensi ankaŭ pri la eraraj *Nov-monda informa kaj komunika ordo*aŭ *Nova mond-informada kaj komunika Ordo*.

Por ekzerciĝi provu traduki ĉi tiujn esprimojn:

Defense Department =

Deputy (Chief of Staff) =

Federal Reserve =

NNPT (Nuclear Non-Proliferation Treaty) =

Minister for Development Aid =

Weapons of Mass Destruction =

web application framework =

white man's burden =

World Aids Day =

World Council of Churches =

World Day for Cultural Diversity and for Dialogue and Development =

World Day of Social Justice =

World Health Organization =

World Maritime Day =

World Press Freedom Day =

•

La vortaro de Esperano estas parte konstruita kaj ĉiutage konstruata pere de *afiksoj* = 'fiksaj aldonitaj pecetoj antaŭ *-prefiksoj* - aŭ post - *sufiksoj* - la ĉefa radiko.

Listojn de ili vi trovas ĉi tie:

https://en.wikibooks.org/wiki/Esperanto/Appendix/Table_of_affixes

aŭ

<http://esperanto.davidgsimpson.com/eo-affixes.html>

Aldona parto por anglalingvanoj 6

Esperanto has a series of words that can be arranged in a table according to how they start and end. These are usually called correlatives. The column of words that begin with ki- can be used to ask questions that cannot be answered by yes or no. These correspond to wh-questions in English. These words are:

kiu - who or which

kio - what

kia - what kind of

kie - where

kiam - when

kies - whose

kiel - how

kial - why

kiom - how much or how many

These words are inflected according to the role they play in the clause (for the words that take an inflection), and moved to the beginning of the clause. For example, *Kion vi faras?* - What are you doing? *Kiu* has the usual dual function of adjectives: standing alone as proform, or modifying a noun, as in "*Kiu tago?*" (which day?). *Tio* is exclusively used standing alone. As with yes-no questions, there is no inversion of subject and verb.

Correlatives

The "correlatives" are a paradigm of pro-forms, used to ask and answer the questions what, where, when, why, who, whose, how, how much, and what kind. They are constructed from set elements so that correlatives with similar meanings have similar forms: There are nine endings corresponding to the nine wh- questions, and five initial elements that perform the functions of asking, answering, denying, being inclusive, and being indefinite about these nine questions. For example, the words *kiam* (when) and *kiu* (who, which), with the initial ki- of questions, ask about time and individuals, whereas the words *tiam* (then) and *tiu* (this/that one), with the same endings but the initial ti- of demonstratives, answer those questions, and the words *neniam* (never) and *neniu* (no-one) deny those questions. Thus by learning these 14 elements the speaker acquires a paradigm of 45 adverbs and pronouns.

The correlatives beginning with ti- correspond to the English demonstratives in *th-* (this, thus, then, there etc.), whereas *ĉi-* corresponds to every- and *i-* to some-. The correlatives beginning with ki- have a double function, as interrogative and relative pronouns and adverbs, just as the wh- words do in English: *Kiu ĉevalo?* (Which horse?), *la ĉevalo, kiu forkuris* (the horse which ran away).

The adjectival determiners ending in -u have the usual dual function of adjectives: standing alone as proforms, as in *ĉiu* (everyone); and modifying a noun, as in *ĉiu tago* (every day). Those ending in -io are exclusively used standing alone: *ĉio* (everything).

The correlatives have a genitive case ending in -es. Therefore, the adjectival correlatives, ending in -ia and -iu, do not play that role, as adjectival personal pronouns such as *mia* "my" do. However, adjectival correlatives do agree in number and case with the nouns they modify, as any other adjectives: *La ĉevaloj, kiujn mi vidis* (The horses which I saw). They, as well as the independent determiners ending in -io, also take the accusative case when standing in for the object of a clause. The accusative of motion is used with the place correlatives in -ie, forming -ien (hither, whither, thither, etc.).

Table of correlatives

Question	("What") ki-	("This/that") ti-	("Some") i-	("Each, every") ĉi-	("No") neni-
Quality -a	(what a) kia	(such a) tia	(some kind / sort / type of) ia	(every kind / sort / type of) ĉia	(no kind / sort / type of) nenia
Reason -al	(why) kial	(for that reason, therefore) tial	(for some reason) ial	(for all reasons) ĉial	(for no reason) nenial
Time -am	(when) kiam	(then) tiam	(sometime) iam	(always) ĉiam	(never) neniam
Place -e	(where) kie	(there) tie	(somewhere) ie	(everywhere) ĉie	(nowhere) nenie
Manner -el	(how, as) kiel	(thus, as) tiel	(somehow) iel	(in every way) ĉiel	(no-how, in no way) neniel
Association -es	(whose) kies	(this/that one's) ties	(someone's) ies	(everyone's) ĉies	(no one's) nenies
Thing -o	(what) kio	(this/that) tio	(something) io	(everything) ĉio	(nothing) nenio
Amount -om	(how much) kiom	(that much) tiom	(some, a bit) iom	(all of it) ĉiom	(none) neniom
Individual -u	(who, which one; which [horse]) kiu	(that one; that [horse]) tiu	(someone; some [horse]) iu	(everyone; each [horse], all [horses]) ĉiu [ĉevalo]	(no one; no [horse]) neniu [ĉevalo]

Correlative particles

Several adverbial particles are used primarily with the correlatives: *ajn* indicates generality, *ĉi* proximity, and for distance. (Without these particles, demonstratives such as *tiu* and *tio* are not specific about distance, though they are usually translated as "that".)

kio ajn (whatever)

io ajn (anything)

tio (that [general]) [cannot modify a noun]

tiu (that one) [can modify a noun: *tiu knabo* (that boy)]

tiuj (those)

tiu ĉi (this one)

tiu for (that one yonder)

tien ĉi (hither [to here])

ĉiu hundo (each/every dog)

ĉiuj hundoj (all dogs)

Interrogative vs relative pronouns

Examples of the interrogative versus relative uses of the *ki-* words:

Kiu ŝtelis mian ringon? (Who stole my ring?)

La polico ne kaptis la ŝtelistojn, kiuj ŝtelis mian ringon. (The police haven't caught the thieves who [plural] stole my ring.)

Kiel vi faris tion? (How did you do that[accusative]?)

Mi ne scias, kiel fari tion. (I don't know how to do that.)

Also,

Kia viro li estas? (What kind of man is he?)

Kia viro! (What a man!)

Note that standard Esperanto punctuation puts a comma before the relative word (a correlative in *ki-* or the conjunction *ke*, "that"), a feature common to many Slavic languages.

Derivatives

Various parts of speech may be derived from the correlatives, just as from any other roots: *ĉiama* (eternal), *ĉiea* (ubiquitous), *tiam* (contemporary), *kialo* (a reason), *iomete* (a little bit), *kioma etaĝo?* (which floor?) [This last requests a quantified answer of how many floors up, like *la dek-sesa* (the 16th), rather than asking someone to simply point out which floor, which would be asked with *kiu etaĝo?*. The same form is used for asking time: *Kioma horo estas?*, literally "How-manyeth hour is it?"]

Although the initial and final elements of the correlatives are not roots or affixes, in that they cannot normally be independently combined with other words (for instance,

there is no genitive case in -es for nouns), the initial element of the neni- correlatives is an exception, as seen in neniulo (a nobody), from neni- plus -ulo, or neniigi, to nullify or destroy, from neni- plus the causative -ig.

Aldona parto por anglalingvanoj 7

Vortoj problemaj por anglalingvanoj

Malveraj amikoj

En ĉiuj lingvoj, kaj ankaŭ en la angla oni trovas vortojn similajn laŭ la formo sed malsimilajn laŭ la signifo.

Jen kelkaj el longega listo, prezentataj tiel:

English Word = Esperanto translation

False Friend = English translation

La liso estas adaptita

el https://en.wikibooks.org/wiki/Esperanto/Appendix/False_friends#English

(to be) able = povi, kapabli

ebli = to be possible

abort = abortigi

aborti = suffer miscarriage

accurate = preciza

akurata = on time, prompt, punctual

actually = efektive

aktuale = currently

adult = plenkreskulo

adulti = commit adultery (sex with married person)

affair (love affair) = amafero

afero = thing, affair (not necessary a love affair)

arrow sago

aro group, collection

attend prizorgi (malsanulon), ĉeesti (spektaklon)

atendi to wait for, to expect

ball (for throwing) pilko, globo

balo ball (for dancing)

bone osto

bone well (good) *bright hela; inteligenta*

brita British

closet kamero

klozeto flush toilet

control regi

kontroli to check, to verify

crayon paŝtelo

krajono pencil

curious scivola

kurioza odd, interesting

demand (noun) postulo

demando question

dick peniso

dika thick

dike digo

dike thick; in a thick way ; thickly

dung fekaĵo

dungo employment

dyke (viraspekta) samseksemulino

dike thick; in a thick way; thickly

effectively efike

efektive in fact, actually, absolutely

enter eniri

enterigi to bury, to inter

eventually fine, finfine, iam

eventuale if the occasion arises, in case, if necessary

fake trompa, artefarita

fake according to department; by specialty; by specialization

fart furzi

farti to fare

fine delikata, fajna (thin), monpuno (monetary fine)

fine finally

for por

for away

forest arbaro, forsto

foresto absence

fuck fiki

fako department

gentle milda, dolĉa

ĝentila well-mannered, polite, courteous

glove ganto

glavo sword

grandma avino, avinjo

grandmama big-breasted

inside interne (de)

'inside insidiously

internet interreto

interneto insides (noun, diminutivized)

ion jono

ion something (accusative)

jam konfitaĵo, marmelado

jam already, yet, by now

large granda

largâ wide

male virseksa

male in the opposite way

'memorize parkerigi

memori to remember

muse muzo

muso mouse

mush kaĉo

muŝo fly (insect)

novel romano

novelo short story

nun monaĥino

nun now

organ (musical instrument)

organo organ (of the body)

paragraph alineo

paragrafo (1) section (the subdivision of a chapter of a legal or technical document).

Ankaŭ, (2) Section Symbol (§)

parents gepatroj

parencoj relatives

participate partopreni

participo participle (grammatical term)

peach persiko

piĉo vagina, vulva

penis peniso

'penis made an effort, tried

petite malgranda (ĝenerale je virinaj vestaĵoj)

petite having been asked/requested

pollution poluado

polucio nocturnal emission

publish eldoni, publikigi

publiki to be public

redact cenzuri

redakti to edit

register registro

registaro government (reg-ist-aro)

remark diri rimarki notice

restoration restaŭrado

restoracio restaurant'

salt salo

salti to jump

sane sanmensa

sana healthy

shat fekis

ŝati appreciate

sin peko, peki

sin oneself/themselves (accusative)

sin peko, peki

sino bosom, breast, lap

sort speco, ordigi

sorto fate

stare rigardi fikse

stari to stand

tend varti

tendo tent

tent tendo

tenti tempt, seduce

toilet (for human waste) klozeto, necesejo

tualeto dressing up

true vera

truo hole

turd feko

turdo thrush (bird)

UK Britujo

UK Esperanto world congress

via per

via your, yours

whore putino

horo hour

Tio, kion la Akademio de Esperanto diras: plena teksto de la deklaro

OFICIALAJ INFORMOJ

Numero 22 - 2013 10 10

Rekomendo de la Akademio pri la uzo de propraj nomoj

ENKONDUKO

1.1 Ekzistas kaj estas praktike uzataj la jenaj tri sistemoj por trakti la proprajn nomojn en Esperanto:

a) Plena esperantigo, jam tradicie uzata por multaj gravaj geografiaj nomoj (ekzemple Afriko, Nov-Jorko, Bulonjo-ĉe-Mar, Rejno, Himalajo) kaj por historie gravaj personoj (ekzemple Konfuceo, Julio Cezaro, Ŝekspiro). Plene esperantigitan propran nomon karakterizas kelkaj nepraj trajtoj:

1) Ĝia parola formo uzas nur la 28 Esperantajn sonojn, kiuj en ĝia skriba formo estas reprezentataj de la respektivaj Esperantaj literoj;

2) La nomo havas la finaĵon¹ "-o" (kio estas nepra por ĉiuj Esperantaj substantivoj).²

3) Ĉe elparolo de la nomo oni sekvas la akcentajn regulojn de Esperanto.

Krome, en plenaj esperantigoj oni emas eviti sonkombinojn nekutimajn por Esperanto.

b) Parta esperantigo, kiun karakterizas la uzado de Esperantaj literoj prononcataj laŭ la reguloj de Esperanto, sed eventuale kun alia akcentado ol en Esperanta vorto (ekzemple Zamenhof, Gamal Abdel Naser kaj Ban Ki-mun).

c) Uzo de la originala skribo de la propra nomo (tradicie uzata nur se la originala nomo estas skribata per latinalfabetaj literoj, ekzemple Kálmán Kalocsay) aŭ iu pli-malpli akceptita sistemeca latinliterigo de la propraj nomoj, originale skribataj per alia skribosistemo (ekzemple ĉinaj propraj nomoj en pinjina transskribo, kiel Dèng Xiǎopíng).

1.2 Aldone, esperantigo (ĉu plena aŭ parta) povas en tri malsamaj manieroj baziĝi sur alilingvaj versioj³ de la nomo:

a) Ĝi povas baziĝi sur la origina prononco de la nomo, ekzemple Ŝekspiro kaj Budapeŝto.

b) Ĝi povas baziĝi sur la origina skribo de la nomo, ekzemple Londono kaj Freŭdo.

c) Ĝi povas baziĝi sur la origina signifo de la nomo, ekzemple Nigra Maro kaj Bonaero. Ofte estas uzata kompromiso inter du aŭ tri el ĉi tiuj esperantigo-manieroj, ekzemple Alzaco (bazita sur originaj skribo kaj prononco), Santiago de Ĉilio (bazita sur originaj skribo kaj signifo) kaj Nov-Jorko (bazita sur originaj signifo kaj prononco).

LA AKADEMIO KONSTATAS, KE:

2.1 Ĉiu el la tri sistemoj menciitaj sub 1.1 havas siajn proprajn relativajn avantaĝojn kaj malavantaĝojn:

a) Plena esperantigo pli bone konformas al la spirito de la lingvo, estas facile uzebla parole, ebligas tujan kaj klaran derivadon kaj estas egale oportuna rilate al ĉiuj lingvoj kaj skribosistemoj. Tamen ĝi povas malfaciligi la rekonon de la esperantigita propra nomo; krome, ne ĉiam estas facile elekti la plej taŭgan plene Esperantan formon (ofte pri tio decidas nur la lingva tradicio).

b) Parta esperantigo ebligas facilan legon kaj elparolon de la nomo (se ne atenti pri la akcento, kies pozicio estas neniel indikita), sed manko de la Esperanta finaĵo ne ebligas al la propra nomo iĝi normala Esperanta vorto. Ĉi tiu sistemo estas uzata precipe por la lingvoj kaj skribosistemoj, kiuj uzas alfabeton alian, ol la latinan (kaj ties variaĵojn).

c) Uzo de la originalaj latinliteraj propraj nomoj ofte (sed ne ĉiam) ebligas facilan rekonon de la koncerna vorto en la skriba formo (precipe por tiuj, kies gepatra lingvo uzas variaĵon de la latina alfabeto), sed malebligas facilan derivadon kaj povas kaŭzi multajn problemojn kaj miskomprenojn ĉe la bezono pri ĝia parola uzo.

2.2 Pro la supre prezentitaj konsideroj nun ne eblas rekomendi unu solan ĉiam uzindan manieron trakti diversajn proprajn nomojn en Esperanto.

LA AKADEMIO REKOMENDAS:

3.1 Elektante kaj uzante iun el la prezentitaj sistemoj (depende de la bezonataj celoj en diversaj situacioj) oni ĉiam konsideru kaj pesu la eventualajn avantaĝojn kaj malavantaĝojn, kiujn povas kaŭzi la uzo de ĉiu sistemo en ĉiu konkreta okazo.

3.2 Indas plu flegi kaj subteni la kutimon plene esperantigi ofte uzatajn proprajn nomojn, precipe kiam temas pri:

a) Ofte bezonataj kaj menciataj aferoj (ekzemple la komputil-rilataj nomoj Vindozo, Linukso, Guglo).

b) La propraj nomoj vaste konataj (ekzemple grandaj urboj aŭ aliaj geografiaĵoj; nomoj de eminentaj historiaj personoj, ekzemple Komenio, Voltero, Ejnŝtejno, Baĥo) aŭ ĉiuj aĵoj, por kiuj oni bezonas la eblon de facila derivado (ĉefe en scienco, ekzemple Galvano – galvanismo, Koŝio – koŝia vico).

c) La propraj nomoj ofte ripetataj en iu sama teksto (ekzemple la nomo de la ĉefobjekto en iu granda informa teksto aŭ la nomoj de la ĉefaj personoj de iu beletra verko; ekzemple sinjoro Tadeo).

3.3 Dum mankas ĝenerale akceptitaj principoj pri esperantigo de diverslingvaj propraj nomoj, ĉe eventuala esperantigo estas rekomendate sekvi la modelojn de la jam tradiciigintaj ekzemploj: interalie, ne ĉiam sufiĉas rekte transskribi la originalan elparolon per la Esperantaj literoj, aŭ simple kopii la skriban formon aldonante al ĝi

la finaĵon "-o"; necesas zorgi, ke la rezulto estu ekvilibra rilate la prononcon, skribon, kaj laŭeble facilan rekoneblon. Traduki nomojn aŭ nompartojn eblas en ĉiuj okazoj, kiam la nomo aŭ nomparto havas travideblan signifon en sia origina formo; tamen tia tradukado estas klare preferinda al prononca-skriba adapto nur kiam temas pri nomoj, kies diverslingvaj versioj similas inter si pli laŭ la signifo ol laŭ la prononco kaj skribo (kiel ĉe Nigra Maro).

3.4 Krome, oni konsideru la fonetikajn apartaĵojn de Esperanto: la esperantigo ne entenu silabe elparolendajn konsonantojn (kiel la "r" en Brno⁴), kaj prefere oni evitu nekutimajn sonkombinojn, precipe se por multaj Esperanto-parolantoj estas malfacile prononce distingi ilin de iuj pli kutimaj sonkombinoj (kiel la "rŭ" en Rŭando⁵ aŭ la "ngk" en Hongkongo⁶, kiujn multaj prononcus same kiel "ru" kaj "nk").

3.5 Kiam temas pri relative novaj aŭ malmulte konataj esperantigoj (tamen nepre bezonataj en iu konkreta okazo pro la supre prezentitaj konsideroj), oni laŭeble menciu la originalan formon de la nomo parenteze aŭ piednote por eviti miskomprenon.

3.6 La neesperantigitajn proprajn nomojn laŭeble akompanu prononc-indiko konforma al la jenaj postuloj:

a) La prononc-indiko estu prezentita tuj ĉe la unua apero de la propra nomo inter rektaj aŭ rondaj krampoj per minusklaj literoj.

b) La prononc-indiko principe uzu nur la Esperantajn literojn (en la okazo de manko de ĝusta Esperanta sono responda al la alilingva oni prezentu la plej proksiman Esperantan sonon, eĉ se tiel oni nur proksimume transdonas la originalan prononcon kaj perdas iujn informojn).

c) Por indiki la akcenton oni prefere uzu la dekstran tipografian kornon super la akcentata vokalo (tio estas la modelo prezentita en la Fundamento), ekzemple [gastón varengjén]; en la okazoj, kiam ĝia uzo prezentas malfacilaĵon, oni prezentu la akcentatan vokalon majuskle (ekzemple [gastOn varengjEn]).

Rimarko 3.6.1. Kiam tio povas esti utila, precipe en fakaj aŭ enciklopediecaj tekstoj, oni povas libere prezenti diverslingvajn proprajn nomojn ankaŭ en la origina formo, eĉ se ili uzas nelatinliteran skribon. Okaze de nelatinlitera skribo estas tamen dezirinde provizi ilin ankaŭ per latinlitera formo (plene aŭ parte esperantigita) aŭ per prononc-indiko.

Rimarko 3.6.2. En specialaj okazoj, kiam la prezento de ĝusta prononco estas aparte grava, oni povas prezenti ankaŭ aliformajn prononc-indikojn (ekzemple per la uzo de la Internacia Fonetika Alfabeto aŭ iuj aldonaj tipografiaj signoj kaj rimedoj), tamen oni konsciu, ke la sola sistemo egale komprenebla por ĉiuj esperantistoj estas la uzo de la Esperantaj literoj.

3.7 Ĉiu esperantisto povas mem decidi kiuforme uzi sian nomon en la Esperanta medio. Sed oni konsciu, ke formo, kiu ne estas almenaŭ parte esperantigita, ĉiam

estos konsiderata kiel fremdaĵo en Esperanta teksto kaj povas esti misprononcita aŭ iel misformita okaze de kopiado aŭ alia reuzo de tiu nomo.

4. Ĉi tiu rekomendo plene anstataŭas la antaŭajn Rekomendojn pri propraj nomoj de la Akademio de Esperanto de la jaro 1989 (el la Aktoj de la Akademio III, 1975 – 1991, Oficiala Bulteno de la Akademio de Esperanto, n-ro 11). Tiuj antaŭaj rekomendoj do perdas sian statuson de validaj rekomendoj de la Akademio de Esperanto.

1 Notu ke kiam finaĵo aldoniĝas al iu vortobazo en Esperanto, tiu vortobazo ĉiam devas havi almenaŭ unu silabon. Tial, ekzemple, oni konsideru la nomon *Bo* ne plena esperantigo, sed nur parta esperantigo.

2 Ĉi tiu regulo ne validas por citaĵecaj nomoj, ekzemple la nomo de la komedio *Kiel plaĉas al vi de Ŝekspiro*. Sub ĉi tiun fenomenon de citaĵecaj nomoj oni ankaŭ klasigu la uzon de nesubstantivaj Esperantaj vortoj kiel propraj nomoj, ekzemple la nomojn *Amplifiki* kaj *Kore* de Esperantaj muzikgrupoj. Tiaj citaĵecaj nomoj eĉ povas enteni skribsignojn kutime ne renkontatajn ene de vortoj; ekzemplo estas la krisigno en la nomo *lernu!*.

3 La esperantigo povas baziĝi ne nur sur la origina lingvo de la nomo aŭ (ĉe geografiaj nomoj) sur la lingvo parolata en la nomata loko, sed sur diverslingvaj formoj: ekzemple, la Esperanta nomo *Kopenhago* de la dana ĉefurbo baziĝas ne sur ĝia dana nomo *København* [kebmháŭn], sed sur ĝiaj nomoj en multaj aliaj eŭropaj lingvoj.

4 Preferinda povus esti la formo *Bruno* laŭ la germana kaj latina nomoj de tiu urbo (temas pri la dua plej granda urbo de Ĉeĥujo).

5 Preferinda estas la formo *Ruando* (temas pri la afrika ŝtato).

6 Preferinda estas la formo *Honkongo* (temas pri speciala administra parto de Ĉinujo).

Kromdeklaro pri la nomoj *Zamenhof* kaj *Vaŝington*

La Akademio de Esperanto, lige kun sia esploro pri la skribado de diversgrade esperantigitaj propraj nomoj, rekonsideris rimarkon IV en la Oka Oficiala Aldono al la Universala Vortaro. La rimarko aperis en sekcio I(B) de la Aldono: “B) 2 propraj nomoj

Paŭl/o

Zamenhof

RIM.IV. La nomo *Zamenhof* komence estis uzata kun apostrofo (ekzemple en la “Unua Libro”); en la Fundamento (fine de la Antaŭparolo) ĝi aperas sen apostrofo, tiel same kiel la virnomo *Vaŝington* (12, 19). Dume oni trovas en la U.V., ĉe *an/*, la urbonomon *Nov-Jork* sen apostrofo, sed en la ekzercaro (37, L. 1) troviĝas *Nov-Jorko*, kie ne povas temi pri preseraro. Fakte temas pri neesprimita licenco al la 16a Regulo pri apostrofado de substantivoj, licenco, laŭ kiu ĉe propraj nomoj povas esti forlasata

ne nur la finaĵo de l' substantivo, sed ankaŭ la apostrofo mem.”

(Fonto: Aktoj de la Akademio II, 1968-1974, p. 12.)

La Akademio ĉi-pere nuligas tiun licencan interpreton de la apero de senapostrofaj Zamenhof kaj Vaŝington en la Fundamento kaj konstatas, ke tiuj nomformoj estas rigardendaj kiel nur parte esperantigitaj.

La estraro de la Akademio de Esperanto kaj la direktoro de la Sekcio pri Prononco: Christer Kiselman, prezidanto; Brian Moon, vicprezidanto; Probal Dasgupta, vicprezidanto kaj direktoro de la Sekcio pri Prononco; Renato Corsetti, sekretario.

Ĝusta solvo de ekzerco 2.9.2

Tamaro de Kartvelujo - solvo

(artikolo mallongigita kaj adaptita el la teksto en Vikipedio)

Tamaro de Kartvelujo (1160-1213)

თამარო "Tamar"

estis mezepoka reĝino de Kartvelujo. Ŝia regado daŭris de 1184 ĝis 1213, kaj estas konsiderata "ora periodo" kiam la kartvela regno havis sian plej grandan disvastiĝon (ĝi superregis la tutan Kaŭkazon) kaj florantan kulturon.

Tamaro estis proklamita heredonto kaj kunreganto de sia patro la reĝo Georgo III en 1178, sed ŝi alfrontis seriozan kontraŭstaron de la aristokrataro tuj post lia morto. Tamen, Tamaro sukcesis superi la opozicion kaj komencis viglan eksteran politikon. Kun la apogo de potenca armea elito, Tamaro povis konstrui, sur la sukcesoj de siaj antaŭuloj, imperion kiu regadis Kaŭkazon ĝis sia falo pro la mongolaj atakoj du jardekojn post ŝia morto.

La rilato de Tamaro kun tiu periodo de politika kaj kultura reviviĝo, kune kun ŝia rolo kiel ina reganto, kondukis al ŝiaj idealigo kaj romantikigo. Ŝi restas grava simbolo en la kartvela popola kulturo kaj estis ankaŭ sanktigita de la kartvela eklezio.

[Bildo ne aperanta ĉi tie]

La reĝino Tamaro kaj ŝia patro Georgo III

(restaŭrita murpentraĵo de la monaĥejo Betanio)

Kiam Tamaro estis juna, ŝia patro Georgo III devis fronti ribelan frakcion inter la nobelaro, kiu intencis eltroni lin favore al lia nevo. Georgo sukcesis subpremi la ribelon kaj komencis perfortan kampanjon kontraŭ la defiaj aristokrataj familioj. Poste li vokis Tamaron partopreni kun li en la regado kaj kronis ŝin kiel kunreganton en 1178. Per tiu ago, la reĝo provis malhelpi ajnan disputon post sia morto kaj rajtigi al siaj posteuloj teni la tronon de Kartvelujo. Samtempe li suprenigis virojn el la nenobelaj klasoj por teni la aristokrataron for de la centra potenco.

Dum ses jaroj, Tamaro estis kunreganto kun sia patro. Kiam li mortis en 1184, ŝi pluregis sola kaj estis kronita duan fojon. Ŝi heredis sufiĉe fortan regnon, tamen estis konsiderinda kontraŭstaro al ŝia surtroniĝo. Tio estis reago parte kontraŭ la subpremaj politikoj de ŝia patro, sed krome pro ŝia ineco oni perceptis ŝajnan malforton.

Ĉar Kartvelujo neniam antaŭe havis inan reganton, parto de la aristokrataro pridubis la laŭleĝecon de Tamaro, dum aliaj provis ekspluati ŝiajn junecon kaj supozatan

malforton por postuli pli grandan aŭtonomecon por si mem. La vigla agado de la influhava onklino de Tamaro, la reĝino Rusudan, kaj de la kartvela patriarko Miĥaelo IV Mirianisdze estis decidaj por pravigi la rajton de Tamaro je la trono. Tamen, la juna reĝino plurmaniere estis devigata cedi al la aristokrataro. Ŝi devis rekompenci la Patriarkon nomumante lin kanceliero, tiel lokante lin ĉe la pinto de la eklezia kaj laika hierarĥioj.

Tamaro estis devigata cedi al postuloj forigi funkciulojn elektitajn de ŝia patro, precipe tiujn de nenobela deveno. Ŝi ankaŭ ne sukcesis superi aliajn provojn limigi ŝiajn povojn. Krome ŝi devis akcepti edzon truditan al ŝi de la nobelaro. Laŭ la tiutempaj ideoj, estis necese ke ŝi edziniĝu por doni gvidanton al la armeo, kaj por ke ŝi produktu heredonton. La nobeloj elektis la princon Jurij, kaj tiu elekto estis aprobita ankaŭ de ŝia onklino Rusudan. La princo venis al Kartvelujo por edziĝi kun la reĝino en 1185. Jurij montriĝis kapabla soldato, sed li havis malfacilan personecon kaj baldaŭ venis en konflikton kun sia edzino. La streĉaj rilatoj inter la geedzoj estis reflekto de akra lukto inter partioj en la kortego, kie Tamaro ĉiam pli forte asertis siajn rajtojn kiel reganta reĝino. Post la morto de la patriarko kaj kanceliero Miĥaelo, la reĝino nomumis sian propran subtenanton, Anton Glonistavidze, kiel kancelieron. Ŝi promociis ankaŭ aliajn lojalajn nobelojn, tiel iom post iom fortigante sian propran pozicion.

En 1187, Tamaro persvadis la nobelan konsilantaron aprobi ŝian eksgeedziĝon. Ŝia eksedzo Jurij faris du provojn pri puĉo, kun la helpo de kelkaj kartvelaj aristokratoj, kiuj esperis limigi la kreskantan potencon de Tamaro. Tiuj provoj malsukcesis. Tamaro mem elektis sian duan edzon. Li estis la princo Davido Soslan, kapabla armea komandanto kaj grava subtenanto de Tamaro. Tamaro kaj Davido havis du infanojn. En 1191 la reĝino naskis filon, Georgon, la estontan reĝon Georgo IV. Ŝia filino, Rusudan, estis naskita ĉ. 1193. Ŝi postsekvis sian fraton kiel reganto de Kartvelujo.

Firmiginte sian pozicion, kaj trovinte fidindajn subtenantojn, Tamaro daŭrigis la sukcesan politikon de ekstera disvastiĝo komencitan de ŝiaj antaŭuloj. Iom post iom Kartvelujo konkeris la tutan regionon, kaj komercado, tributoj kaj milito-rabaĵoj alportis riĉaĵojn al la regno kaj kortego. Ekzistas diraĵo, laŭ kiu "la kamparanoj vivis kiel nobeloj, la nobeloj kiel princoj, kaj la princoj kiel reĝoj".

Tamaro postvivis sian edzon, Davidon Soslan, kaj antaŭ sia propra morto ŝi kronis sian filon, Georgon, kiel kunreganton. Post ŝia morto ekestis legendoj pri la loko de ŝia entombigo: laŭ unu versio, ŝiaj restaĵoj estis entombigitaj en la Sankta Lando.

Jam dum ŝia propra vivo, la regado de Tamaro estis vidata kiel "ora epoko", kun Tamaro mem kiel centra punkto. Pluraj mezepokaj kartvelaj poetoj, inter ili Ŝota Rustaveli, atribuis al Tamaro la inspiron por siaj verkoj. Drama sceno el la epopea poemo Kavaliro en tigra felo, en kiu la reĝo Rostevan kronas sian filinon Tinatin, pensigas pri Georgo III kiu vokis sian filinon al kunregado. En la poemo aperas la

verso: “Leonido estas bona, ĉu ina ĉu malina” (aŭ, en la Esperanta traduko de Zurab Makaŝvili: “La geidoj de leonoj egalrajtaj estas ĉiam.”)

(2.10) Ankoraŭ pri "sia" sed nur por apartaj maniuloj pri gramatiko

MALSIMPLAJ FRAZOJ ESTAS FRAZOJ KONSISTANTAJ EL MULTAJ SUBFRAZOJ, ĈIU EL ILI KUN SUBJEKTO KAJ VERBO.

La problemo estas: al kiu subjekto resendas *si* kaj *sia* ?

Ne estas problemo: ĈIU FRAZO FUNKCIAS SENDEPENDE LAŬ LA ĜENERALAJ REGULOJ PRI SI KAJ SIA.

A - frazo kun du, aŭ pluraj verboj

A1 - normalaj verboj finiĝantaj per -as, -is, -os

Ne estas problemo. - ĈIU FRAZO FUNKCIAS SENDEPENDE LAŬ LA ĜENERALAJ REGULOJ PRI SI KAJ SIA:

La reĝo vidis sian filon [de la reĝo], kiu ludas kun sia frato [de la filo de la reĝo], kiu havas sian kutiman ruĝan veston [de la frato de la filo de la reĝo].

Aliaj ekzemploj:

- *Elizabeto rigardis la viron, kiu kombis al si la harojn.* La viro kombis la proprajn harojn (ne tiujn de Elizabeto). Si reprezentas la subjekton de kombis.
- *Karlo kaj Petro diris, ke la infanoj jam vestis sin.* La infanoj vestis la proprajn korpojn (ne tiujn de Karlo kaj Petro).
- *Li vidis, ke la hundo ludas per sia pilko.* La pilko apartenas al la hundo (la subjekto de la subfrazoio).
- *Dio scias, kion en efektiveco pensis en si la granda buldogo.* Si reprezentas la subjekton de pensis.
- *El la kaldrono, en kiu sin trovas bolanta akvo, eliras vaporo.* ^{FE.25} Subjekto de trovas estas bolanta akvo. Subjekto de eliras estas vaporo.
- *Abimeleĥ, la reĝo de la Filiŝtoj, rigardis tra la fenestro, kaj vidis, ke Isaak amuziĝas kun sia edzino Rebeka.* Rebeka estas la edzino de Isaak (la subjekto de amuziĝas), ne de Abimeleĥ (la subjekto de vidis). Se estus la edzino de Abimeleĥ, oni dirus lia edzino.
- *Mia avo diris, ke li/Petro tre amis sian patrinon.* Sian reprezentas la subjekton de amis, kiu povas esti mia avo/Petro.

Si ne povas esti mem subjekto, kaj tio validas ankaŭ en la subfrazoj.

Ne eblas: # Karlo diris, ke sia frato venos morgaŭ. Sed oni diru: Karlo diris, ke lia frato venos morgaŭ.

A2 -unu el la du aŭ pluraj verboj estas verbo finiĝanta per -i

En eŭropaj lingvoj la verbo finiĝanta per -i funkcias ĉi tiel:

Mi volas manĝi = Mi volas, ke mi manĝu.

Vi volas manĝi = Vi volas, ke vi manĝu.

Li volas manĝi = Li volas, ke li manĝu.

Ni volas manĝi = Ni volas, ke ni manĝu.

Vi volas manĝi = Vi volas, ke vi manĝu.

Ili volas manĝi = Ili volas, ke ili manĝu.

Se la subjekto de la du verboj ne estas sama, oni devas diri:

Mi volas, ke vi manĝu.

ktp.

Ne estas problemo. - Se la verbo finiĝanta per -i en la subfrazo havas propran subjekton, kaj oni uzas si aŭ sia en la subfrazo, ili reprezentas ĉiam la subjekton de la subfrazo, neniam la subjekton de la ĉefa frazo, sed se ne estas aparta subjektorn la subfrazo si kaj sia resendadas al la subjekto de la ĉefa frazo, kiu etas ssmatempe la subjekto de la subfrazo:

La reĝo vidis sian filon [de la reĝo], ludi kun sia frato [de la filo de la reĝo - ĉar la filo ludas], kiu havas sian kutiman ruĝan veston [de la frato de la filo de la reĝo - ĉar la frato de la filo havas].

La reĝo iris per sia ĉevalo [de la reĝo], ĉasi per sia pafarko [de la reĝo], sed ankaŭ por renkonti sian helpantan grafon [de la reĝo].

Aliaj ekzemploj:

- Ĉiu homo devas zorgi pri si mem. Si reprezentas la subjekton de zorgi. Ĝi estas identa al la subjekto de devas.
- Kiam estas varme, li ŝatas bani sin en malvarmega akvo. La subjekto de bani estas identa al la subjekto de ŝatas.
- La sinjoro ordonis al la servisto vesti sin. La subjekto de ordonis estas la sinjoro. La senca subjekto de vesti estas la servisto. Sin reprezentas la serviston.
- La sinjoro ordonis al la servisto vesti lin. La servisto ne vestu sin mem, sed alian viron, plej verŝajne la sinjoron.
- Ili ne permesas al li lavi sin ĉi tie. Li ne lavu la propran korpon ĉi tie.
- Ne estas permesite lavi sin ĉi tie. Neniu lavu sin ĉi tie. La senca subjekto de lavi estas ĉiu ajn persono. Si reprezentas ĉiun ajn personon.

- La reĝo sendis voki sian kuraciston. La senca subjekto de voki ne ĉeestas en la frazo, kaj estas malgrava. Sia tial povas reprezenti la reĝon. Oni traktas sendis voki kiel unu verbon kun nur unu subjekto, la reĝo.
- La reĝo sendis la serviston voki lian kuraciston. Ĉi tie la subjekto de voki (la servisto) ĉeestas. Se oni dirus sian kuraciston, la servisto devus voki sian propran kuraciston, ne tiun de la reĝo.
- Pacience ŝi lasis sin levi sur la dorson de la ĉevalo. *Sin* reprezentas la subjekton de lasis. Se oni enmetas la sencan subjekton de levi, oni devas ŝanĝi sin al ŝin, ekz.: Pacience ŝi lasis al ili ŝin levi... Pacience ŝi lasis ilin levi ŝin... Pacience ŝi lasis, ke ili ŝin levu...
- Ĉu mia alte fluganta spirito devas lasi alligi sin per ĉeno al la limaka irado de la materio? = ...devas lasi ion alligi ĝin per ĉeno... ...devas lasi, ke io alligu ĝin per ĉeno...

Normale oni do konsideras la sencan subjekton de I-verbo, kiu ĝenerale estas ankaŭ la subjekto de la unua verbo, aŭ la subjekton de la i-verbo, se temas pri alia subjekto.

IG-verbo

Se oni faras IG-verbon el alia verbo, oni kreas vorton, kiu esprimas samtempe du agojn: lavi → lavigi = “igi (iun) lavi”. En lavigi estas du agoj: igi kaj lavi. Ĉe tiaj verboj *si* kaj *sia* reprezentu la subjekton de la tuta verbo (= la subjekto de igi), tute laŭ la bazaj reguloj:

- La grafo lavigis (al la servistoj) siajn vestaĵojn. *Temas pri la vestaĵoj de la grafo, ne tiuj de la servistoj.*

Alie estas, se oni disigas lavigi en du verbojn, igi lavi, menciante eksplicite la sencan subjekton de lavi:

- La grafo igis la servistojn lavi liajn vestaĵojn. *Se oni tie dirus siajn vestaĵojn, temus pri la vestaĵoj de la servistoj (la senca subjekto de lavi). Se oni uzas igis lavi, sed ne mencias la servistojn, oni prefere uzu siajn: La grafo igis lavi siajn vestaĵojn.*

A3 - unu el la du aŭ pluraj verboj estas verbo en la participa formo finiĝanta per -anta/inta/aŭ simila formo

'Ne estas problemo. - La participa verbo finiĝanta per -anta/inta/aŭ simila formo de la subfrazo havas propran subjekton. Se oni uzas *si* aŭ *sia* en la subfrazo, ĝi reprezentas ĉiam la subjekton de la subfrazo, neniam la subjekton de la ĉefa frazo:

La reĝo vidis sian filon [de la reĝo], ludantan kun sia frato [de la filo de la reĝo], portanta sian kutiman ruĝan veston [de la frato de la filo de la reĝo].

La reĝo sidis sur sia ĉevalo [de la reĝo], ĉasanta per sia pafarko [de la reĝo], sed ankaŭ babilanta kun sia helpanta grafo [de la reĝo].

Aliaj ekzemploj:

- Li ekvidis la anĝelon de la Eternulo, starantan sur la vojo kun elingigita glavo en sia mano. Nm.22 La anĝelo staris kun glavo en sia mano.
- Karlo promenis kun virino vestita per sia plej bela vesto. Ŝi estis vestita per sia plej bela vesto. Vestita priskribas la virinon. Sia do reprezentas la virinon.
- Karlo laŭtleĝis poemon verkitan de sia patrino. = ...poemon, kiu estis verkita de sia patrino. La poemo estas subjekto de la ago esti verkita, kaj si do reprezentas la poemon. La intencita senco tamen estas, ke la poemo estis verkita de la patrino de Karlo. Estu do ...verkita de lia patrino.

A4 - unu el la du aŭ pluraj verboj estas verbo en la participa formo finiĝanta per -antel/intel/aŭ simila formo

Ne estas problemo. - La participa verbo finiĝanta per -antel/intel/aŭ simila formo de la subfrazo nepre havas ĉiam la saman subjekton de la ĉefa frazo. Se oni uzas si aŭ sia en la subfrazo, ĝi reprezentas ĉiam la subjekton de la subfrazo kaj samtempe de la ĉefa frazo:

La reĝo vidis sian filon [de la reĝo], ludante kun sia frato [de la reĝo - ĉar la reĝo ludis], portante sian kutiman ruĝan veston [de la reĝo - ĉar la reĝo portis].

La reĝo sidis sur sia ĉevalo [de la reĝo], ĉasante per sia pafarko [de la reĝo], sed ankaŭ babilante kun sia helpanta grafo [de la reĝo].

Aliaj ekzemploj:

- Lavinte siajn vestaĵojn, Karlo kuiris vespermanĝon. Karlo estis lavinta siajn vestaĵojn.
- Karlo promenis kun virino, vestite per sia plej bela vesto. Karlo estis vestita per sia plej bela vesto, kiam li promenis kun virino.

B - En la ĉefa frazo krom la ĉefa verbo estas vorto finiĝanta per -o, kiu povus indiki agon

Estas amaso da problemoj.

B1 -ago-vorto finiĝanta per -ado

La reĝo vidis la ludadon de lia filo kun sia frato [oni povas interpreti ĝin kvazaŭ ĝi estus kiel la subfrazo 'Lia filo ludis kun sia frato = de la filo -subjekto de ludado]

Aliaj ekzemploj:

- Petro pacience aŭskultis la plendadon de Karlo pri ĉiuj siaj problemoj. Karlo plendis pri ĉiuj siaj problemoj. La problemoj estas de Karlo (la senca subjekto de plendado), ne de Petro (la subjekto de aŭskultis).
- Karlo parolis kun Eva pri ŝia vojaĝado al siaj gepatroj. Eva vojaĝis al siaj gepatroj.
- Karlo rakontis pri sia vojaĝado al siaj gepatroj. Karlo vojaĝis al siaj gepatroj.
- Oni plendis al Karlo pri lia vojaĝado al siaj gepatroj. Li vojaĝis al siaj gepatroj.

ado ĝenerale indikas daŭran agon, kaj pro tio oni povas konsideri substantivojn finiĝantajn per -ado kvazaŭ ili estus verboj de aparta subfrazo. *Sed ne ĉiuj konsentas pri tio en ĉiuj okazoj kaj oni trovas dubajn okazojn: La reĝo observis la ludadon de sia filo (de la reĝo mem) aŭ de lia filo (la filo de iu alia persono).* Pro tio oni emas uzi la adjektivon 'propra' anstataŭ sia por pli granda klareco: La reĝo observis la ludadon de la propra filo.

Aliaj ekzemploj:

- La gepatroj plendis pri la malbona traktado de sia filino. Aŭ ...de ilia filino. (Oni malbone traktis ilian filinon.)
- Fanfaronado pri si mem estas tre hontiga. La senca subjekto de fanfaronado forestas (ĝi estas ĝenerala oni), sed si tamen reprezentas ĝin ĉi tie. Pli bone oni diru fanfaronado pri oni mem. Rimarku, ke oni nepre diru pri si mem, se oni uzas la I-verbon fanfaroni: Fanfaroni pri si mem estas tre hontige.
- Ŝparado de sia mono estas iafoje konsilinda, alifoje malsaĝa. Principe estas pli bone diri Ŝparado de onia mono..., sed la vorto onia estas malofta, kaj multaj evitas ĝin. La rekomendinda solvo estas Ŝparo de la propra mono... Sed kun I-verbo oni ja uzu sian (ne onian): Ŝpari sian monon/la propran monon estas iafoje konsilinde, alifoje malsaĝe.

En ĉiuj aliaj okazoj oni traktu la o-vortojn kiel substantivojn kaj ne verboj kaj si kaj sia resendu al la subjekto de la verbo en la frazo.

C - Aliaj uzoj de si kaj sia

Ekzistas en Esperanto kliŝaj esprimoj, kiel siatempe, siavice, ktp., kiuj estas nur paŭsaĵoj de nacilingvaj esprimoj.

Ni rekomendas ne uzi ilin.

Pro tio la frazo *Ni faros tion siatempe* iĝu *Ni faros tion ĝiatempe*.

Ankoraŭ pri nereкта parolo

Verboformoj en nereкта parolo

En iuj lingvoj oni devas ĉe nereкта parolo iafoje ŝanĝi la verboformon. En Esperanto oni ĉiam konservas la originan verboformon:

Li diris: “Mi volas manĝi”. → Li diris, ke li volas manĝi. La AS de volas estas la nuno de la origina dirado. Ne ŝanĝu al IS.

Ĉu vi diris: “Mi estas feliĉa.” → Ĉu vi diris, ke vi estas feliĉa? La AS de estas montras la nunon de la origina dirado.

Li diris: “Mi tiam loĝis en Ĉinio.” → Li diris, ke li tiam loĝis en Ĉinio. La IS de loĝis montras tempon pli fruan ol la origina dirado. Estus eraro ŝanĝi al estis loĝinta.

Ĉu vi diris: “Mi estis feliĉa antaŭe.” → Ĉu vi diris, ke vi estis feliĉa antaŭe? La IS de estis montras tempon antaŭ la origina dirado.

Ŝi demandis: “Ĉu vi iros kun mi al kinejo?” → Ŝi demandis, ĉu mi iros kun ŝi al kinejo. La OS de iros montras tempon postan al la origina demando. Estus eraro ŝanĝi al estis ironta aŭ volis iri. Se la origina demando estus “Ĉu vi volas iri kun mi?”, oni dirus: Ŝi demandis, ĉu mi volas iri kun ŝi.

Li demandis: “Kion vi faros lunde?” → Li demandis, kion mi faros lunde. La OS de faros montras tempon post la origina demandado. Eble la lundo nun jam pasis, eble ĝi ankoraŭ ne alvenis.

Mi sciis la respondon al la demando: “Kiam li venos?” → Mi sciis, kiam li venos. La OS de venos montras tempon post la origina demando.

Li ne komprenis: “Kial ŝi ne volas partopreni?” → Li ne komprenis, kial ŝi ne volas partopreni. La AS de volas montras la tempon de la origina demando.

Ili ordonis: “Paku tuj vian valizon!” → Ili ordonis, ke mi tuj paku mian valizon.

Ŝi esperis, ke ŝi ilin trovos. La origina penso estis: “Mi ilin trovos.”

Mi volas, ke vi tien iru. Mi volas diri: “Iru tien!”

Ke li estas malsana, ŝi tuj rimarkis. Ŝi pensis: “Li estas malsana.”

Oni vidis, ke la junaj homoj donas al si reciproke la manojn. Oni vidis la aferon kaj konstatis: “La junaj homoj donas...”

Subite li aŭdis, ke iu alrajdas de la vojo al la domo. Li aŭdis la sonon, kaj pensis: “Tu alrajdas...”

Mi antaŭsentis, ke vi hodiaŭ vespere venos. Ŝi pensis: “Hodiaŭ vespere li venos.”

Ŝi estis plena de timo, ke la infano mortos. Ŝi timis kaj pensis: “La infano mortos!”

Li metis la kondiĉon, ke oni ne instruu al ŝi la Kristanan religion. Li diris: “Ne instruu al ŝi...”

Ŝajnis al ŝi, ke ŝin ĉirkaŭas unu sola densa barilo el traboj. Ŝi pensis: “Min ĉirkaŭas...”, ĉar tiel ŝajnis al ŝi.

Ŝajnas, ke ĉio havos bonan finon. Rz.39 La parolanto opiniis: “Ĉio havos bonan finon”, ĉar tiel ŝajnis al li.

En lia animo estis tute klare, ke Kristino devas fariĝi lia edzino. Li pensis klare: “Kristino devas fariĝi mia edzino.”

Rilataj KI-frazoj

Rilataj subfrazoj (subfrazoj kun rilata KI-vorto) normale ne rerakontas diron aŭ penson. En tiaj subfrazoj la verbotempoj do rilatas al la absoluta nuno:

Mi ne konis tiun, kiu venis. Konis kaj venis ambaŭ montras tempon antaŭ la nuno. Verŝajne ili montras la saman tempon.

Mi ne konis tiun, kiu estis veninta. Kaj konis kaj estis montras tempon antaŭ la nuno. Veninta montras tempon ankoraŭ pli fruan.

Mi ne konis la personon, kiu estis baldaŭ venonta tra la pordo. Kaj konis kaj estis montras tempon antaŭ la nuno. Venonta montras tempon post tiu pasinta tempo.

Nerekta parolo en alispecaj subfrazoj « Normale nerekta parolo aperas en ke-frazoj aŭ demandaj subfrazoj, sed ifoje ankaŭ alispeca subfrazo povas esti rerakontado de diro aŭ penso:

Jam en Kjöge li volis aĉeti por ŝi oran ringon, sed post pripenso li tion ne faris, ĉar en Kopenhago oni ja certe ricevos multe pli belan. Li pensis: “En Kopenhago oni ja certe ricevos multe pli belan.” La ĉar-frazo estas nerekta parolo. La OS-formo montras tempon post lia penso.

Kiel-frazo kelkfoje estas rerakontado de ies penso:

Li konfesis al ŝi, kiel kore li ŝin amas. Li diris pli-malpli: “Mi vin tiel kore amas!”

Ili sidis antaŭ li kaj vidis, kiel li per la fingroj glatigas kaj formas la molan argilon. Ili vidis kaj pensis: “Tiel li glatigas kaj formas la molan argilon.” Komparu kun: Mi vidis, kiel rozujo ricevis burĝonon. FA1.232 Ĉi tie oni ne volis rerakonti ian penson, sed nur rakonti, kio okazis. Tial estas IS-formo, kiu rilatas al la absoluta nuno.

Kvazaŭ-frazo povas redoni ies penson aŭ impreson. Kvazaŭ montras, ke la penso aŭ impreso estas malvera, ŝajna. En aliaj kvazaŭ-frazoj oni normale uzas US-verbon, sed se estas nerekta parolo, oni ĉiam uzu la originan verboformon, kiu plej ofte estas en reala modo (AS, IS aŭ OS):

Li havis la impreson, kvazaŭ la luno lumas en la ĉambron, sed la luno tute ne lumis. Li pensis: “La luno lumas en la ĉambron.”

Li havis la senton, kvazaŭ la rimeno de lia tornistro lin premas. Li pensis: “La rimeno de mia tornistro min premas.” Sed tiel ne estis.

Ili [...] faris mienojn, kvazaŭ ili laboras, sed havis nenion sur la teksiloj. Per siaj mienoj ili ŝajnis: “Ni laboras.” La homoj pensis: “Ili laboras.”

Ŝajnis, kvazaŭ li dormas. Li ne dormis, sed estis morta. Al tiu, kiu lin vidis, tamen venis en la kapon la ideo Li dormas, kvankam li sciis, ke tio ne estas vero. La frazo redonas tiun penson kun la sama verboformo.

Sonis, kvazaŭ ranoj kvakas. Oni pensis: “Ranoj kvakas.” Sed estis io alia.

Tiaj ĉi kvazaŭ-frazoj estis oftaj ĉe Zamenhof. Nuntempe oni uzas plej ofte ke-frazojn, eble kune kun kvazaŭ kiel E-vorteca vorteto: Li havis la impreson, ke la luno kvazaŭ lumas... Ili faris mienojn, ke ili kvazaŭ laboras... Ŝajnis, ke li kvazaŭ dormas.

I-verbo kiel nereкта parolo « Iafoje I-verba frazparto (I-verbo kune kun diversaj frazetoj) povas reprezenti ke-frazon, kiu rerakontas ies penson:

La maljuna ministro atente aŭskultis, por povi diri tion saman, kiam li revenos al la reĝo; kaj tiel li ankaŭ faris. FA1.109 = ...por ke li povu diri tion saman, kiam li revenos al la reĝo... La ministro pensis: “Mi povu diri tion saman, kiam mi revenos al la reĝo.” Oni uzas revenos kun OS-finaĵo, kvankam fakte temas pri tempo antaŭ la absoluta nuno. Tio eblas, ĉar estas nereкта parolo.

(6.3) Kromaj klarigoj ne nepre legendaj

Ĉi tie ni montras la samajn vortojn, sed ili estas listigitaj laŭ la fina litero, dum antaŭe vi vidis ilin laŭ la komenca litero. Mi rediras, ke la komencaj kaj finaj literoj ne estas sendependaj literoj uzeblaj ekster ĉi tiu subsistemo. Ni uzas ilin nur por pli bone klarigi la signifojn.

Tabelvortoj je U

- kiu Demandas pri la identeco de unu el pluraj konataj personoj, aĵoj aŭ aferoj.
- tiu Montras unu certan el pluraj konataj personoj, aĵoj aŭ aferoj.
- iu Montras nekonatan aŭ nedifineblan individuan personon, aĵon aŭ aferon.
- ĉiu Montras unuope kaj senescepte la individuojn de grupo da personoj, aĵoj aŭ aferoj.
- neniu Neas la individuojn de grupo da personoj, aĵoj aŭ aferoj.

La U-vortoj montras individuecon kaj identecon. Ili estas la plej bazaj el ĉiuj tabelvortoj.

La tabelvortoj je U povas akcepti N-finaĵon, kaj J-finaĵon. Kun J-finaĵo ili montras plurajn individuajn personojn, aĵojn aŭ aferojn.

Tabelvortoj je U estas difiniloj. Tial oni ne povas uzi la artikolon la kune kun ili. Tabelvortoj je U normale estas difinilo de substantivo, sed la substantivo ofte estas subkomprenata. Se nenio en la kunteksto montras alimaniere, oni supozas, ke temas pri la vorto "persono(j)(n)":

- Kiu libro estas via? → Kiu estas via?
- Tiu seĝo ŝajnas bona. → Tiu ŝajnas bona.
- Ĉiu homo devas pensi mem. → Ĉiu devas pensi mem.
- Kiu persono venis? → Kiu venis?
- Ĉu estas iu [persono] en la kuirejo? — Jes, Paŭlo estas tie.
- Jen kelkaj bonaj libroj. Kiun [libron] vi volas legi? — Mi volas tiun [libron].
- Ĉu vi havas krajonon? — Neniun [krajonon] mi havas.

[Ĉiu(j) estas ĉiam plurala laŭsence, sed oni tamen faras distingon inter singulara ĉiu kaj plurala ĉiuj. Oni uzas ĉiu, se oni konsideras la individuojn aparte. Oni uzas ĉiuj, se oni pensas pri la tuta grupo kune. Iufoje la distingo ne estas grava, sed aliffoje la diferenco estas granda]

- Por ĉiu tago mi ricevas kvin eŭrojn. = Por ... aparta tago...
- Ĉiu amas ordinaran personon, kiu estas simila al li. = ... aparta homo amas...

- Kvinope ili sin ĵetis sur min, sed mi venkis ĉiujn kvin atakantojn. = ...mi venkis la tutan grupon.

[Ĉi tie J estas necesa, ĉar oni mencias la nombron kvin. Sed oni povus alternative diri: ...mi venkis ĉiun el la kvin atakantoj. Sed tiam oni ne parolas pri unu batalo kontraŭ tuta grupo, sed pri kvin pli-malpli apartaj bataloj.]

- Post la kurado ĉiuj estis terure lacaj. Oni parolas pri la tuta grupo de kurintoj. Eblas ankaŭ: ..... estis terure laca.
- El ĉiuj miaj infanoj Ernesto estas la plej juna. = El la tuta grupo de miaj infanoj...
- Nun mi legas, vi legas kaj li legas; ni ĉiuj legas. *[Ni estas plurala vorto. Tial ĉiuj nepre devas havi J. Memstara neniuj aperas kutime sen J-finaĵo:]*
- La tempon venontan neniuj ankoraŭ konas. Neniuj = neniuj persono.
- Mi konas neniun en ... ĉi urbo. *[Ankaŭ kun posta substantivo oni normale uzas neniuj sen J:]*
- Ŝi ne vidis eĉ la ĉielon, ĉar ĝi estis kovrita de nuboj kaj neniuj steloj en ĝi brilis.

[Oni povas tamen uzi neniuj, se oni volas iel montri kontraston kun la ideo "pli ol unu", sed tiam oni faras normale nur kiam sekvas substantivo:]

Ĉe la fenestro restis plu neniuj floroj. Antaŭe estis tie multaj floroj.

Tabelvortoj je O

- kio "kiu afero, kia afero"
- tio "tiu afero, tia afero"
- ĉio "ĉiu afero, ĉia afero"
- nenio "neniuj afero, nenia afero"

[Tabelvortoj je O montras aferon, kiun oni ne povas precize nomi per substantivo. Ĉi tie la ĝenerala vorto "afero" estas uzata kiel klarigo, sed la signifo estas eĉ pli ĝenerala. La tabelvortoj je O estas uzataj ankaŭ por reprezenti ion, kion oni esprimis per tuta frazo.' "Tabelvortoj je O povas ricevi N-finaĵon, sed normale ili ne ricevas J-finaĵon, ĉar ili esprimas ĝeneralan tuton. Epitetoj de tabelvortoj je O staras ĉiam post la tabelvorto: io bona, kion novan, ĉio grava k.s. Tabelvortoj je O estas memstaraj frazpartoj. Ili ne povas priskribi substantivon. Ili respondas al U-vorto + afero:]

- Kio estas tio? = Kiu afero estas tiu afero?
- Tiu estas speco de meblo. = Tiu afero estas speco de meblo.
- Ĉio restis kiel antaŭe. = Ĉiu afero restis kiel antaŭe.
- Kion bonan vi trovis tie? = Kiujn bonajn aferojn vi trovis tie?
- Nenion interesan mi trovis. = Neniun interesan aferon mi trovis.

[Iafoje oni povas heziti inter tio kaj ĝi. Normale oni uzas 'tio' pri io nedefinita, kion oni ne povas aŭ volas nomi per preciza substantivo. Nepra oni uzu 'tio' por reprezenti ion, kio estis esprimita per tuta frazo. Oni uzas ĝi por io difinita, kiun oni antaŭe esprimis per substantivo, kaj kiun oni povus ripeti per la sama substantivo kun la aŭ alia difinilo:]

- Ŝi rakontis belan fabelon. Tio estis tre amuza. Amuza estis tio, ke ŝi rakontis fabelon. *[Tio reprezentas la tutan antaŭan frazon.]* - Ŝi rakontis belan fabelon. Ĝi estis tre amuza. Amuza estis la fabelo. *[Ĝi reprezentas la frazparton la (bela) fabelo.]*

Tabelvortoj je A

- kia de kiu speco, havanta kiun econ"
- tia de tiu speco, havanta tiun econ
- ia de iu speco, havanta iun econ
- ĉia de ĉiu speco, havanta ĉiun econ"
- nenia de neniuj specoj, havanta neniun econ"

Tabelvortoj je A rolas adjektivece. Ili ricevas J-finaĵon kaj N-finaĵon laŭ la samaj reguloj kiel adjektivoj. Sed tabelvortoj je A montras ĉiam ecojn kaj specojn, dum veraj adjektivoj (kun vera A-finaĵo) povas havi multe pli variajn signifojn. 'Tabelvortoj je A estas difiniloj. Tial oni ne povas uzi la kune kun ili.]

Kia li estas? Ĉu li estas maljuna aŭ juna?

Kian aĝon vi havas?

Kia estas via nomo? aŭ pli ofte Kiu estas via nomo?

Be! li staris senhelpe, tian respondon li ne atendis.

Estis tia ventego, ke la tegoloj deflugis de la tegmentoj.

Restu ĉiam tia, kia vi estas!

Tia almontras la postan kia-frazon. Se post tia ne sekvas tuta frazo (kun predikato), sed sola frazparto, tiam oni ne uzas kia, sed komparan kiel: Li estas tia kiel mi.'

Mi ne volis trinki la vinon, ĉar ĝi enhavis en si ian suspektan malklaraĵon.

Maldiligenteco estas la radiko de ĉia malbono.

Nenia konstruo povas esti sen bruoj.

Tabelvortoj je A montras econ aŭ specon, dum tabelvortoj je U montras identecon.

Ĉe kia/kiu kaj tia/tiu la diferenco normale estas klara. Sed ĉe ia/iu, ĉia/ĉiu kaj nenia/neniu estas iafoje nur malgranda diferenco:]'

Kia homo li estas?

Oni volas karakterizon de la homo.

Kiu homo li estas?

[Oni volas ekz. la nomon de la homo por ekscii lian identecon.]

Tia opinio estas tute erara.

Ĉiuj opinioj de tia speco estas eraraj.

Tiu opinio estas tute erara.

[La diskutata opinio estas erara. Aliaj similaj opinioj eble estas ĝustaj.]'

Ni devas enloĝiĝi en ia hotelo. = En hotelo de iu el la diversaj specoj de hoteloj.

Ni devas enloĝiĝi en iu hotelo. = En iu el la diversaj individuaj hoteloj, kiuj troviĝas ĉi tie.

[Normale oni simple forlasas iu en tia frazo.]

Tabelvortoj je ES

- kies (la)... de kiu"
- ies (la)... de iu"
- ĉies (la)... de ĉiu
- nenies (la)... de neniu

ES-vorto, kiu estas epiteto de substantivo, aldonas difinitan signifon. ES-vortoj do estas difiniloj – same kiel la posedaj pronomoj – kaj oni ne povas uzi la kune kun ili. Se oni anstataŭigas ES-vorton per de-esprimo, oni normale devas aldoni la.

Same kiel posedaj pronomoj la ES-vortoj staras antaŭ la substantivo, dum samsignifa de-esprimo devas stari poste: ties libro = la libro de ... (persono). ES-vortoj ne povas ricevi J-finaĵon aŭ N-finaĵon:

Kies filino vi estas?

Mi efektive ne scias, kies kulpo ĝi estas.

Ili ekvidis virinon, kies vizaĝon ili en la krepusko ne rekonis.

Kies gasto mi estas, ties feston mi festas.

Ties ne estas tre multe uzata. *[Normale oni preferas posedajn pronomojn (lia, ŝia, ĝia aŭ ilia).]*

La infano ludis kun sia pupo, kiam subite ties kapo frakasiĝis.

[Ties montras, ke temas pri la kapo de la pupo. Se estus la kapo de la infano, oni dirus ĝia kapo.]

Kiu ĝojas pri ies malfeliĉo, tiu ne restos sen puno. = ...pri la malfeliĉo de iu persono...*[Ies estas kutime uzata nur pri unu nekonata persono (ne pri aĵoj, nek pri pluraj aferoj aŭ personoj).]*

Tia estis la koro de riĉa fama viro, kies nomo estis sur ĉies lipoj. = ...sur la lipoj de ĉiuj personoj.

[Ĉies estas kutime uzata nur pri personoj, ne pri aĵoj.]

Memoru, ke Esperanto estas nenies propraĵo.

[Nenies estas kutime uzata nur pri personoj, ne pri aĵoj.]

Tabelvortoj je E

- kie en kiu loko
- tie en tiu loko
- ie en iu loko
- ĉie en ĉiu loko
- nenie en neniu loko

Tabelvortoj je E ne povas ricevi J-finaĵon, sed oni povas aldoni N-finaĵon por montri direkton:

Kie estas la libro kaj la kraĵono?
Mi montris al la infano, kie kuŝas ĝia pupo.
Sonorado al li venas, sed de kie — li ne komprenas.
Mi volis resti tie, kie mi estis.
Se li scius, ke mi estas tie ĉi, li tuj venus al mi.
Ĉu vi loĝas ie? = Ĉu vi loĝas en iu loko?
Malsaĝulo ĉie sian nomon skribas.
Pli bela reĝidino ol ŝi troviĝis nenie en la mondo.
Kien vi iras? — Mi iras en la ĝardenon.
Rigardu tien ĉi.
Mi nenien plu iros hodiaŭ.

Tabelvortoj je AM

- kiam en kiu tempo
- tiam en tiu tempo
- iam en iu tempo
- ĉiam en ĉiu tempo
- neniam en neniu tempo

AM-vortoj ne povas ricevi J-finaĵon aŭ N-finaĵon.

Sed kiam tio okazis?

[Se oni demandas precize pri horo, oni tamen ne uzas kiam, sed la vicordan demandvorton kioma.]

Li skribis al mi, ke li intencas ĝin eldoni, sed li ne skribis ankoraŭ kiam li ĝin eldonos.
En unu tago, kiam ŝi estis apud tiu fonto, venis al ŝi malriĉa virino.
Tubeto, en kiun oni metas cigaron, kiam oni ĝin fumas, estas cigaringo.
De kiam vi loĝas ĉi tie?
Li vekiĝis nur tiam, kiam la suno leviĝis.

Ŝajnas al mi, ke ĉi tiun vizaĝon mi jam iam vidis.

Ŝi estis ja la plej bela knabino, kiun li iam vidis.

[Iam reprezentas iun ajn pasintan tempon.]

Oni diras, ke la vero ĉiam venkas.

Bona koro neniam fariĝas fiera.

La maljunulo fermos por ĉiam siajn okulojn.

[La esprimo por ĉiam montras, ke la sekvoj ĉiam restos. La fermado de la okuloj estas nur momenta, sed la sekvo, la fermiteco de la okuloj, estos eterna. La esprimo estas ĉiuokaze evitinda. Ebel diru 'dum ĉiam', 'por la ĉiamo'.]

Tabelvortoj je AL

- kial pro kiu kaŭzo
- tial pro tiu kaŭzo
- ial pro iu kaŭzo
- ĉial pro ĉiu kaŭzo
- nenial pro neniuj kaŭzo

AL-vortoj ne povas ricevi J-finaĵon aŭ N-finaĵon.

Kial vi ploras?

Mi komprenas, kial vi faris tion.

Hodiaŭ estas bela frosta vetero, tial mi prenos miajn glitilojn kaj iros gliti.

Rimarku la diferencon inter tial kaj ĉar. Tial reprezentas kaŭzon, sed ĉar enkondukas subfrazon, kiu montras kaŭzon: Mi prenos miajn glitilojn kaj iros gliti, ĉar hodiaŭ estas bela frosta vetero.

Mi vin ial ankoraŭ ne konas.

Vi demandas, kial mi amas vin. Mi respondas: ĉial!

La vorto nenial estas en la praktiko tre malmulte uzata, sed kiam oni ĝin ja uzas, ĝi neas la tutan frazon (same kiel ĉiuj aliaj NENI-vortoj): Tian Regularon por nia Ligo mi nenial povus aprobi. = ...mi pro neniuj motivoj povus aprobi.

Vi povus inciti lin kiom ajn. Li nenial kolerus. = ...li pro neniuj kaŭzo kolerus.

Se oni volas esprimi pozitivan sencon, oni uzu sen kaŭzo, senkaŭze, senmotive aŭ simile: Ŝi ridis senkaŭze. = Ŝi ja ridis, sed sen motivo..

Tabelvortoj je EL

- kiel en kiu maniero
- tiel en tiu maniero
- iel en iu maniero

- ĉiel en ĉi maniero
- neniel en neniu maniero

La EL-vortoj estas ĝeneralaj adverbecaj tabelvortoj, kiujn oni uzas, se ne temas pri tempo/okazo (AM-vortoj), loko (E-vortoj), kaŭzo (AL-vortoj) aŭ kvanto/nombro (OM-vortoj). La EL-vortoj kovras pli-malpli ĉiujn aliajn signifojn, kiujn povas esprimi adverbeca vorto. Precipe temas pri grado kaj maniero. EL-vortoj ne povas ricevi J-finaĵon aŭ N-finaĵon.

Kiel li aspektas?

Kiel vi fartas?

Rakontu al mi per malmulte da vortoj, kiel tio okazis.

Mi zorgas pri ŝi tiel, kiel mi zorgas pri mi mem.

Kiel alta estas tiu turo?

Kiel longe tio ankoraŭ daŭros?

Tiu ĉi malfreŝa pano estas malmola, kiel ŝtono.

Bojas hundido, ĉar tiel faras la hundo.

Ne faru tiel, faru tiel ĉi!

Ili ambaŭ estis tiel malagrablaj kaj tiel fieraj, ke oni ne povis vivi kun ili.

Mi estas tiel forta, kiel vi.

Iel ni sukcesos.

Ili ĉiel helpis al mi.

Mi neniel esperis sukceson.

Tabelvortoj je OM

- kiom kiel multe
- tiom tiel multe
- iom iel multe/malmulte, en nedifinita kvanto
- ĉiom tute
- neniom en neniu kvanto

Vortoj en -iom ne altprenas la J-finaĵon aŭ N-finaĵon.

Kiom vi volas, ĉu du aŭ tri? = Kiel multajn vi volas...

Ŝi pripensis, kiom kostos al ŝi la nokta restado.

Ho, kiom pli bona estas via amo, ol vino!

Kiom mi vidas, vi havas nur unu filon. = Laŭ ... , kion mi vidas, vi havas...

Eble vi havas pli da filoj, sed mi ne povas vidi pli.

Sendi 100 ekzemplerojn mi ne povis, ĉar mi nun tiom ne havas.

Mi havas tiom multe, ke mi ne bezonas ŝpari

! [Ofte kiom kaj tiom estas uzataj kune kun multe (aŭ multaj). Multe estas forlasebla, sed ĝi iom emfazas la signifon. Oni povas ankaŭ uzi kiel multe, tiel multe, sed tiam ne estas emfazo.]

Ŝi aĉetis iom da butero. = ...kvanton da butero ne tre grandan sed tamen konsiderindan.

[Teorie iom devus signifi "ia nedifinita kvanto", sed en la praktiko ĝi preskaŭ ĉiam montras malgrandan kvanton. La signifo estas efektive eĉ pli speciala, nome: "ne tre multe, sed tamen sufiĉe multe por esti konsiderata, por esti signifa". Ne konfuzu iom kun malmulte: Li faris iom da eraroj. Estis ne tre multe da eraroj, sed tamen sufiĉe por ke oni mallaŭdu lin. Li faris malmulte da eraroj. La eraroj estis tiel malmultaj, ke oni devas laŭdi lin.]

Mi pensas, ke mi ĝin ankoraŭ iom memoras. = ...ne tre multe memoras, sed ankoraŭ ja memoras.

Tie supre estingiĝis la ruĝaj koloroj, dum la suno iom post iom malaperis.

La esprimo iom post iom montras, ke io okazas per multaj malgrandaj apenaŭ distingeblaj ŝanĝiĝetoj.

— Kiom da benzino vi volas? — Mi volas ĉiom, kiom vi havas. = ...Mi volas la tutan kvanton da benzino, kiun vi havas.

[La signifo de ĉiom ofte praktike fariĝas tre simila al la signifo de ĉio, kiun oni uzas multe pli ofte.]

Sur la mezo de la strato estas multe da radoj kaj da ĉevalaj hufoj, sed da homoj piedirantaj estas malpli, preskaŭ neniom.

OM-vortoj estas uzataj kaj adverbice, kaj substantivece. Normale por montri gradojn oni uzas kiel kaj tiel. Sed por forta emfazo, oni povas anstataŭe uzi kiom kaj ... m: Ĝi estis ... m bela, ke mi svenis. La Esperantistoj tute ne pretendas, ke ilia lingvo prezentas ion ... m perfektan, ke nenio pli alta jam povus ekzisti.

*Ĉi tiu ne estas lernolibro por **komencantoj** sed lernolibro por **komencintoj**, por homoj, kiuj jam lernis Esperanton, kaj volas relerni ĝin laŭ la reguloj de la Fundamento de Esperanto.*

En pluraj lernolibroj vi trovas klarigojn pri Esperanto kvazaŭ Esperanto estus la latina aŭ kvazaŭ Esperanto estus la angla. Tio evidente portas la verkantojn de la lernolibroj starigi regulojn bezonatajn por tia prezento.

Sed Esperanto estas nur Esperanto kaj la 16 reguloj de la Fundamento estas tute sufiĉaj.

Renato Corsetti